

2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 **Vuosikertomus 2003** Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003

Sisällys

Tietoa sijoittajille	Kannen sisäsivu
Pankkeja ja pankkiiriliikkeitä.....	Kannen sisäsivu
Fortum lyhyesti.....	4
Toiminnan kohokohtia 2003.....	5
Talouden yhteenveto.....	6
Hallituksen puheenjohtajan katsaus	7
Toimitusjohtajan katsaus	8
Fortumin kompassi	10
Markkinoiden kehitys.....	11
Segmenttikatsaukset	14
Sähkö, lämpö ja kaasu	15
Sähkön siirto	19
Markets.....	21
Öljynjalostus ja markkinointi.....	22
Yhteiskuntavastuu	26
Ympäristö, terveys ja turvallisuus	27
Henkilöstö.....	29
Sidosryhmätoiminta	31
Riskienhallinta	32
Hallinto ja johtaminen	36
Hallinto ja johtaminen	37
Hallitus	43
Konsernin johtoryhmä	44
Muu johto.....	45
Tilinpäätös.....	46
Hallituksen toimintakertomus.....	46
Konsernin tuloslaskelma.....	54
Konsernin tase	55
Konsernin kassavirtalaskelma	56
Tilinpäätöksen liitetiedot	57
Konsernin osakkeet ja osuudet	74
Konsernin taloudelliset tunnusluvut 1999–2003.....	78
Tunnuslukujen laskentakaavat	80
Emoyhtiön tilinpäätöstiedot	81
Osakkeet ja osakkeenomistajat	85
Ehdotus voittovarojen käytöksi	89
Tilintarkastuskertomus	89
Hallintoneuvoston lausunto	90

Tietoa sijoittajille

Yhtiökokous

Fortum Oyj:n varsinainen yhtiökokous pidetään torstaina 25. päivänä maaliskuuta 2004 klo 13 alkaen Finlandia-talossa, Mannerheimintie 13 e, Helsinki. Kokoukseen ilmoittautuneiden rekisteröinti alkaa klo 12.00.

Yhtiökokoukseen tulee ilmoittautua viimeistään 17. maaliskuuta 2004 klo 16.00 mennessä. Ilmoittautua voi puhelimitse numeroon 010 452 9460, faksilla numeroon 010 262 2727, sähköpostitse osoitteeseen fortum.yhtiokokous@yhteyspalvelut.elisa.fi tai kirjeitse osoitteella Fortum Oyj, Suví Åkerblom, PL 1, 00048 Fortum. Kirjallisen ilmoittautumisen ja mahdollisten valtakirjojen on oltava perillä ennen ilmoittautumisajan päättymistä.

Osingonmaksu

Hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että tilikaudelta 2003 jaetaan osinkoa 0,42 euroa osinkoa kohden. Osingonmaksun täsmäytyspäivä on 30. maaliskuuta ja ehdotettu osingon maksupäivä 6. huhtikuuta 2004.

Tulosten julkistaminen

- Osavuositarkastus 1.1.–31.3.2004 julkaistaan 22.4.2004
- Osavuositarkastus 1.1.–30.6.2004 julkaistaan 28.7.2004
- Osavuositarkastus 1.1.–30.9.2004 julkaistaan 21.10.2004

Vuosikertomus ja osavuositarkastukset julkaistaan suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Ne löytyvät myös Fortumin kotisivuilta osoitteista www.fortum.fi, www.fortum.se ja www.fortum.com.

Fortumin johto järjestää säännöllisesti analyytikoille ja lehdistölle tiedotustilaisuuksia, joita voi seurata myös yhtiön Internet-sivuilla. Lisäksi johto antaa sekä kahdenkeskisiä että ryhmähaastatteluja. Fortum osallistuu myös erilaisiin sijoittajatapahtumiin.

Fortum noudattaa kolmen viikon hiljaista jaksoa ennen tulospäätöksiä.

Lisää tietoa osakkeista ja osakkeenomistajista tilinpäätöksen sivuilla 85–88.

Yhteystiedot

Sijoittajasuhteiden yhteyshenkilönä toimii IR-johtaja Raija Norppa-Rahkola, puh. 010 452 4135, fax 010 452 4176, sähköposti raija.norppa-rahkola@fortum.com.

Taloudellisia katsauksia voi tilata osoitteesta Fortum Oyj, Juha Ahonen, PL 1, 00048 FORTUM, puh. 010 452 9151, fax 010 452 4065, sähköposti juha.ahonen@fortum.com.

OSAKETIETOA VUODELTA 2003

Ylin kurssi	8,75 euroa
Alin kurssi	5,66 euroa
Keskikurssi	6,94 euroa
Osakkeiden vaihto yhteensä	270,3 milj. kpl
Markkina-arvo (31.12.2003)	6,9 mrd. euroa

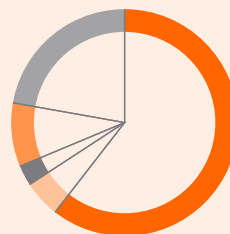
SUURIMMAT REKISTERÖIDYT OSAKKEENOMISTAJAT

31.12.2003

Suomen valtio	60,53 %
Kansaneläkelaitos	1,44 %
Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen	1,12 %
Kurikan kaupunki	0,73 %
Fortumin Eläkesäätiö	0,59 %
Valtion eläkerahasto	0,52 %
Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Varma-Sampo	0,49 %
Etera Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö	0,36 %
Keskinäinen henkivakuutusyhtiö Suomi	0,35 %
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Eläke-Fennia	0,30 %

OMISTAJARYHMÄT

31.12.2003

- Suomen valtio 60,5 %
- Kotitaloudet 5,3 %
- Rahoitus- ja vakuutuslaitokset 2,9 %
- Muut suomalaiset sijoittajat 9,1 %
- Kansainväliset sijoittajat 22,2 %

FORTUMIA SIOJITUSKOHTENA SEURANNEITA PANKKEJA JA PANKKIIRILIIKKEITÄ VUONNA 2003

ABG Sundal Collier, Oslo	Evii Pankki Oyj, Helsinki
Alfred Berg Finland Oy, Helsinki	FIM Pankkiiriliike Oy, Helsinki
Citigroup Smith Barney, Lontoo	Handelsbanken Securities, Helsinki
Conventum Pankkiiriliike Oy, Helsinki	Kaupthing Sofi, Helsinki
Crédit Agricole Indosuez Cheuvreux Nordic AB, Tukholma	Lehman Brothers, Lontoo
Carnegie Investment Bank AB Finland Branch, Helsinki	Mandatum Pankkiiriliike Oy, Helsinki
Delta Lloyd, Amsterdam	Merrill Lynch, Lontoo
Deutsche Bank AG, Helsinki Branch	Morgan Stanley Dean Witter & Co, Lontoo
Dresdner Kleinwort Wasserstein Securities, Lontoo	Nordea Securities Oyj, Helsinki
Enskilda Securities AB, Helsinki	Opstock Oy, Helsinki

OSAKKEEN KURSSIKEHITYS

viikkokeskiarvo, viikko 1/1999 = 100

■ Fortum
■ Dow Jones STOXX 600 Utilities Index

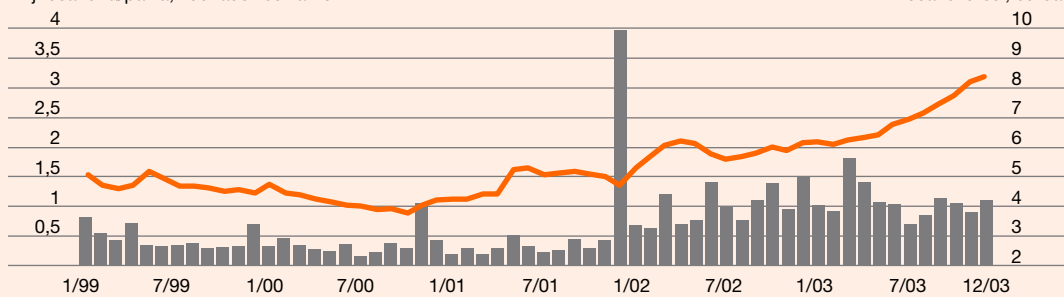
MARKKINA-ARVO 1999–2003

1 000 milj. euroa

OSAKKEEN VAIHTO 1999–2003

milj. osaketta/päivä, kuukausikeskiarvo

■ euroa
■ määrä

Fortum 2003

Menestyksen ja monien saavutusten vuosi.

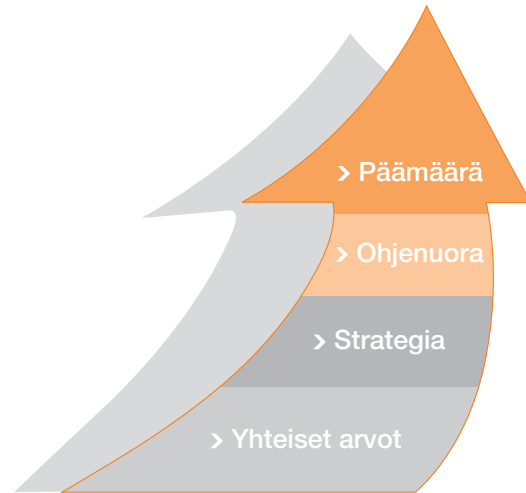
Fortum lyhyesti

Fortum on Pohjoismaiden ja Itämeren alueen johtavia energiayhtiöitä. Yhtiön toimintaan kuuluu sähkön ja lämmön tuotanto, myynti ja jakelu, öljyn tuotanto, jalostus ja markkinointi, voimalaitosten käyttö- ja kunnossapitopalvelut sekä energiaan liittyvät muut palvelut. Yhtiön päätuotteita ovat sähkö, lämpö ja höyry, liikennepoltoaineet ja lämmitysöljyt.

Fortumin kilpailukyky sähkö- ja lämpöliiketoiminnassa perustuu yhteispohjoismaiseen toimintamalliin, jolle on ominaista tehokas toiminta ja laaja asiakaskunta. Öljynjalostajana Fortum on johtava ympäristöystävällisten tuotteiden valmistaja Pohjoismaissa.

Konsernin liikevaihto vuonna 2003 oli 11,4 miljardia euroa ja liikevoitto 1,4 miljardia euroa. Henkilöstöä oli keskimäärin 13 343. Fortum Oyj:n osake noteerataan Helsingin Pörssissä.

Fortumin kompassi

Katso sivu 10

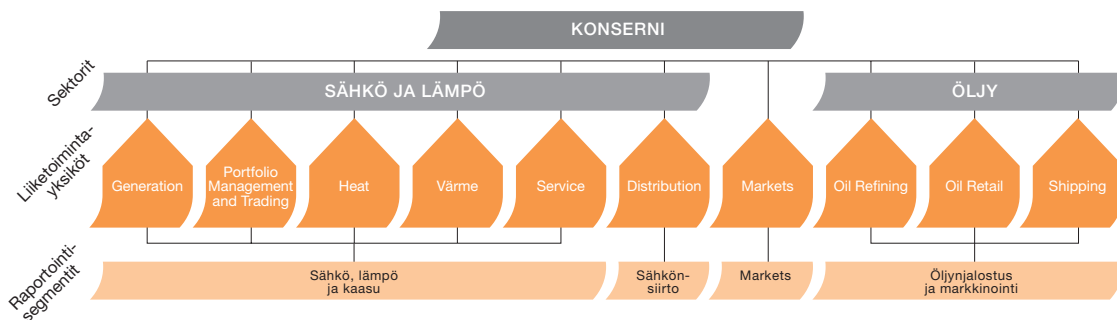
MARKKINA-ASEMA POHJOISMAISSA

Sähkönjakelu	#1
Kaukolämpö	#1
Puhtaiden liikennepoltoaineiden jalostus	#1
Sähköntuotanto	#2
Sähkön vähittäismyynti	#2

ASIAKKAAT

	milj.
Sähköasiakkaat	1,2
Sähkön jakeluasiakkaat	1,4
Liikenneasemien korttiasiakkaat	0,5
Lämmitysöljy- ja kaasiasiakkaat	0,2

FORTUMIN LIIKETOIMINTARAKENNE 2003

Toiminnan kohokohtia vuonna 2003

Seuraavat edistysaskeleet ovat auttaneet Fortumin strategisten tavoitteiden saavuttamisessa:

LUODA JOHTAVA SÄHKÖ- JA LÄMPÖYHTIÖ

- › strateginen asema norjalaisessa Hafslund ASA -yhtiössä ja venäläisessä OAO Lenenergossa
- › päätös osallistua Suomen viidenteen ydinvoimalaitosyksikköön
- › merkittäviä hyötyjä joustavasta tuotantorakenteesta
- › ydintoimintaan kuulumattomien liiketoimintojen myynnin jatkaminen
- › täysipainoinen yhteispohjoismaisen liiketoimintamallin toteuttaminen

VAHVISTAA ASEMA JOHTAVANA PUHTAIDEN LIIKENNEPOLITTOAINEIDEN VALMISTAJANA

- › päätös investoida 500 miljoonaa euroa Porvoon jalostamoon tuotevalikoiman parantamiseksi
- › rikittömien liikennepolttoaineiden valmistusmäärän lisääminen
- › aluskannan uusiminen
- › öljyntuotannon aloittaminen Venäjällä

TULLA HALUTUIMMAKSI ENERGIANTOIMITTAJAKSI

- › uuden asiakaspalveluyksikön perustaminen
- › tehokkuuden kasvu parempien toimintaprosessien myötä
- › positiivista asiakaspalautetta uudesta selkeästä laskusta

SAAVUTUKSET

- › toiminnan jatkuva parantaminen
- › tärkeät jalansijat Norjassa ja Luoteis-Venäjällä
- › yli 100 miljoonan euron synergiaedut yhteispohjoismaisesta toimintamallista suunniteltua aikaisemmin
- › merkittävä kasvu hyvätuottoisten liikennepolttoaineiden ja perusöljyjen myynissä
- › Marketsin merkittävä tulosparannus

Talouden yhteenveto

(tarkempaa taloudellista tietoa sivuilla 46–90)

AVAINLUVUT

	2003	2002
Liikevaihto, milj. euroa	11 392	11 148
Liikevoitto, milj. euroa	1 420	1 289
Voitto ennen veroja, milj. euroa	1 184	1 008
Tulos/osake, euroa	0,91	0,79
Oma pääoma/osake, euroa	7,55	6,97
Sijoitettu pääoma (kauden lopussa), milj. euroa	12 704	13 765
Korollinen nettovelka (kauden lopussa), milj. euroa *)	5 626	5 848
Investoinnit, milj. euroa	1 136	4 381
Liiketoiminnan kassavirta, milj. euroa	1 577	1 351
Kassavirta ennen rahoitusta, milj. euroa	1 759	-27
Sijoitetun pääoman tuotto, %	11,4	11,1
Oman pääoman tuotto, % *)	12,3	10,5
Velkaantumisaste, % *)	85	80
Henkilöstö keskimäärin	13 343	14 053

*) vuoden 2003 lukuun sisältyy Fortum Capital Ltd:n liikkeelle laskemien etuoikeutettujen osakkeiden takaisinmaksun vaikutus, yhteensä 1,2 miljardia euroa

AVAINLUKUJA SEGMENTEITTÄIN

	Liikevaihto milj. euroa		Liikevoitto milj. euroa		Sidotun pääoman tuotto % ¹⁾	
	2003	2002	2003	2002	2003	2002
Sähkö, lämpö ja kaasu	3 418	3 644	780	617	8,9	7,5
Sähkönsiirto	688	640	247	279	7,9	9,3
Markets	1 540	1 280	43	-11	72,0	-11,4
Öljynjalostus ja markkinointi	7 192	7 083	396	253	27,0	16,0
Muut toiminnot	84	64	-46	-64		
Eliminoinnit	-1 530	-1 668	-	-		
Yhteensä	11 392	11 043	1 420	1 074		
Myydyt liiketoiminnot	-	105	-	215		
Konserni	11 392	11 148	1 420	1 289		

1) Sidotun pääoman tuotto, % = Liikevoitto / sidottu pääoma keskimäärin

LUOTTOLUOKITUKSET

	S&P	Moody's
Fortum Oyj	BBB+ (Stable)/A-2	Baa1 (Stable)/P-2 (13.2.2004 alkaen)

KONSERNIN TALOUDELLISET TAVOITTEET

Sijoitetun pääoman tuotto	12 %
Oman pääoman tuotto	12 %
Velkaantumisaste	< 100 %

HERKKYYSTARKASTELU VUONNA 2004

Likimääräinen vaikutus konsernin vuotuisen liikevoittoon perustuu suojauksiin vuoden 2003 lopussa.

Muutos	milj. euroa
Sähkön hinta, 1 EUR/MWh	+/- 25 *)
Öljyn jalostusmarginaali, 0,1 USD/bbl	+/- 10
Raakaöljyn hinta, 1 USD/bbl	+/- 10 **)
US-dollarin, 10 %	+/- 15

*) vaikutus ei ole lineaarinen

***) pääasiassa varastovoitoja ja -tappioita

Hallituksen puheenjohtajan katsaus

Fortum saavutti vuoden 2003 aikana useita strategisia tavoitteita, jotka asetettiin noin kolme vuotta sitten. Liiketoimintojen uudelleenkohdentamisen lisäksi Fortum on varmistanut, että yhtiön rakenne tukee hyvin kasvutavoitteita. Fortum on nyt toiminnallisesti aidosti pohjoismainen yhtiö, jonka yhtenäinen liiketoimintamalli antaa erinomaiset mahdollisuudet aseman edelleen vahvistamiseen. Fortumin liiketulos kehittyi suotuisasti ja yhtiö lähestyy taloudellisia tavoitteitaan.

Fortum julkisti syyskuussa suunnitelmansa öljyliiketoimintojen eriyttämisestä itsenäiseksi pörssi-yhtiöksi. Vuoden lopulla yhtiö sai omistajiltaan tarvittavat valtuudet edetä asiassa.

Samalla kun yhtiön liiketoimintojen intensiivinen kehittäminen ja tehostaminen jatkuu, Fortum on Suomessa mukana kahdessa erittäin merkittävässä investointihankkeessa. Suomen viidennen ydinvoimalaitosyhtiön rakentamissuunnitelma etenee ja Porvoon öljynjalostamolla on käynnistynyt mittava investointi jalostamon kilpailukyvyä edelleenparantamiseksi.

Fortumin myönteinen tuloskehitys toimintavuonna perustui useisiin tekijöihin. Yhtiön liiketoiminta tehostui merkittävästi, yritysmyyntien ajoitus onnistui hyvin ja yhtiö hyötyi energiamarkkinoiden suotuisasta hintakehityksestä. Tämä johti myös yhtiön osakkeen erittäin myönteiseen kurssikehitykseen.

Yritysten hallinnointi- ja ohjausjärjestelmäkysymykset olivat toimintavuonna ajankohtaisia sekä kansainvälisesti että Pohjoismaissa. Helsingin Pörssi on antanut listayhtiöiden hallinnoinnista uuden suosituksen, joka tulee voimaan 1.7.2004. Tätä ennakoiden Fortum Oyj:n yhtiöjärjestystä muutettiin toimintavuoden lopulla pidetyssä yhtiökokouksessa. Vastaisuudessa yhtiökoukous valitsee yhtiön hallituksen. Näin Fortumin

hallintokäytännöt ovat olennaisesti kehittyneet vastaamaan paremmin markkinoiden odotuksia. Toivon, että yhtiön omistajat ovat valmiit tukemaan Fortumin hallintokäytäntöjen kehittämistä pörssi-yhtiönä tästä eteenkinpäin.

Työni Fortumin hallituksen päätoimisena puheenjohtajana päättyi toimintavuoden lopussa. Seuraajani ei ole toimituksessa yhtiöön. Toivotan hänelle menestystä tehtävässään. Kiitän yhtiön menneiden vuosien hallitusta hyvästä yhteistyöstä joskus hyvinkin haasteellisissa tilanteissa.

Yhtiön johto on toiminut erittäin tuloksekkaasti vuonna 2003 ja Fortumin koko organisaatio on tehnyt hyvää työtä. Esitän tästä parhaat kiitokset. Kaikkialla yhtiössä katseet on nyt selkeästi suunnattu tulevaisuuteen. Uskon Fortumin vahvan menestyksen jatkuvan tulevina vuosina.

Matti Vuoria
hallituksen puheenjohtaja

Ensimmäinen vaihe onnistuneesti päätökseen

Fortumin vuosi 2003 oli hyvä. Olemme tyytyväisiä tulokseemme, ja pääsimme hyvin lähelle taloudellisia tavoitteitamme. Pohjoismaisen strategiamme johdonmukainen toteuttaminen huipentui toimenpiteisiin, joiden avulla palaset saatiin loksahdamaan paikoilleen.

Tämän ansiosta Fortum on pohjoismaiden johtavia sähköyhtiöitä, jolla on laaja asiakaskunta. Asemamme puhtaiden polttoaineiden jalostajana on niin vakiintunut, että liiketoiminta on valmis toimimaan itsenäisesti. Fortumin matkan ensimmäinen vaihe on nyt saatu onnistuneesti päätökseen.

Vapaa pohjoismainen sähkömarkkina oli koetuksella vuonna 2003. Mutta se toimi hyvin: vesivoiman tuotantovajetta paikattiin ottamalla uudelleen käyttöön pitkäaikaisesti käytöstä poistettuja lauhdevoimalaitoksia, ja toisaalta kysyntä jousti hintahuippujen aikana.

Vuonna 2003 myös asiakkaat olivat koetuksella. Hintojen nousu, myrskyjen aiheuttamat sähkökatkot ja riittämätön asiakaspalvelu koettelivat monia kuluttajia. Fortum on ottanut koko energiasektoriin kohdistetun kritiikin vakavasti. Pyrimme määrätietoisesti kehittämään toimintaamme sähkön toimintavarmuuden parantamiseksi ja tuottaaksemme asiakkaillemme lisäarvoa.

Pohjoismaista sähköalaa uudistamassa

Fortumin strategian perustana oli näkemyksemme pohjoismaisen ja eurooppalaisten sähkömarkkinoiden kehityksestä. Strategian muuttamiseen ei ole ollut mitään syytä, sillä nähtävissä on selkeä siirtyminen kohti eurooppalaista sähkömarkkinaa Pohjoismaiden viitoittamalla tiellä. Olemme luonnollisesti hyvin tyytyväisiä tähän kehitykseen, joka tukee yhteispohjoismaista liiketoimintamalliamme ja organisaatiotamme.

Vuonna 2003 Fortum otti useita edistysaskeleita pohjoismaisen sähkömarkkinan uudistajana. Saimme merkittävän jalansijan Norjasta ostamalla osuuden Hafslundista sekä muutamasta muusta norjalaisesta yhtiöstä. Omistusosuuden kasvattaminen Lenenergossa loi vankan pohjan toiminnallemme Pietarin alueella, missä meillä on nyt hyvä asema Venäjän avautuvia sähkömarkkinoita silmällä pitäen.

Näiden yrityskauppojen myötä saatiin päätökseen liiketoimintojemme 9 miljardin euron uudelleenjärjestelyt. Fortum on vetäytynyt alueilta, jotka ovat ydinliiketoimintamme tai maantieteellisen painopistealueemme ulkopuolella. Samalla olemme johdonmukaisesti lisänneet hiilidioksiditonta sähköntuotantoa ja varmistaneet tuotantorakenteemme joustavuuden. Tästä saimme merkittäviä etuja vuonna 2003.

Joulukuussa tehty päätös osallistua Suomen viidenteen ydinvoimalaitosyksikköön 25 prosentin osuudella oli myös merkittävä virstanpylväs päästöttömän sähköntuotannon lisäämisessä. Päätös ei ollut helppo. Vaakakupissa painoivat yhteiskunnan energiayhtiöihin kohdistamat odotukset, eri ryhmittymien näkemykset ydinvoimasta ja ydinvoimaan liittyvät riskit. Olemme huolellisesti arvioineet eri osapuolten tehtäviä ja vastuita hallitaksemme Fortumiin kohdistuvat riskit.

Menestyksenkäs pohjoismaisten toimintojen yhdistäminen

Birka Energi -kauppa vuoden 2002 alkupuolella on osoittautunut onnistuneeksi. Liiketoimintojen yhdistämisen arvioitiin alun perin tuottavan 60 miljoonan euron synergiaedut vuonna 2004. Niitä kertyikin 130 miljoonaa euroa jo vuonna 2003. Tämä huomattava saavutus on työilleen omistautuneen organisaation määrätietoisen ja kovan panostuksen tulos.

Norjassa käynnistettiin keväällä kokonaan omistamimme toimintojen yhdistäminen Fortumin pohjoismaiseen organisaatioon. Työ edistyi hyvin ja huipentui nimenvaihdokseen tammikuun 2004 alussa. Fortum on nyt lähes 100 000 norjalaisen asiakkaan sähkötoimittaja.

Päätös öljyliiketoiminnan yhtiöittämisestä ja listauksesta

Sekä sähkö- että öljyalalla tapahtuu muutoksia. Varmistaaksemme resurssien riittävyden uusien mahdollisuuksien toteuttamiseen molemmilla toimialoilla ilmoitimme syyskuussa aikeestamme eriyttää öljyliiketoiminnat omaksi yhtiökseen ja listata yhtiö Helsingin Pörssiin. Työ on jo aloitettu ja tavoitteena on saada valmistelut päätökseen loppuvuonna 2004. Listautumisen ajankohta riippuu markkinatilanteesta.

Järjestelyn ansiosta Fortum voi keskittyä paremmin pohjoismaiseen sähköstrategiaansa ja öljyvuoli voi hyödyntää markkinoiden suotuisaa kehitystä. Järjestely mahdollistaa myös 500 miljoonan euron investoinnin Porvoon jalostamolle. Tarkoituksena on kasvattaa rikkittömän dieselpolttoaineen tuotantoa kilpailukykyisistä venäläisistä raaka-aineista. Näin öljyliiketoiminta voi säilyttää johtavan asemansa alueellisen kilpailun kiristyessä.

Fortum Marketsilla huomattava tulosparannus

Kilpailu sähkön vähittäismyynnissä on kova ja epävaakaat hinnat vuoden alussa vaikuttivat raskaasti sellaisiin toimittajiin, joiden riskienhallinta oli puutteellinen. Näissä olosuhteissa on ilo huomata, että Fortumin sähkön vähittäismyynnin tulos kasvoi merkittävästi edelliseen vuoteen verrattuna. Asiakaspalvelun ja sisäisten prosessien kehittämiseksi tehty työ on tuottanut tulosta, mutta olemme tietoisia asiakkaiden esittämistä uusista kehitystoiveista.

Turvallisuustavoitteita ei saavutettu

Ympäristön ja turvallisuuden huomioon ottaminen on elintärkeää energia-alan yritykselle. Teemme jatkuvasti paljon työtä pienentääksemme riskejä ja päästöjä sekä seuraamme tulosta monilla eri mittareilla. Vuonna

2003 jäimme valitettavasti tavoitteestamme tapaturmataajuudessa. Koko organisaation tulee nyt panostaa työturvallisuuden parantamiseen, jotta saavuttaisimme uudet, kunnianhimoiset tavoitteemme.

Joustavan sähköntuotantomme ansiosta pystyimme korvaamaan vesivoimalla tuotetun energian vähennyttä lisäämällä lauhdevoiman käyttöä. Se oli hyvä asia kysynnän ja tarjonnan tasapainon kannalta, mutta hiilidioksidipäästömmme valitettavasti lisääntyivät.

Menestyvä joukkue

Fortumlaiset ovat osoittaneet, että he pystyvät saavuttamaan asetetut tavoitteet ja että heillä on halua ja määrätietoisuutta yhdessä päästä erinomaisiin tuloksiin. Olen kiitollinen jokaiselle fortumlaiselle tästä panoksesta. Hyvät suorituksemme perustuvat yhdessä tehtyyn kovaan työhön. Olemme saaneet kokea, miltä tuntuu olla osa menestyvää joukkuetta. Haluan myös ilmaista henkilökohtaisen kiitokseni Matti Vuorialle hänen kaukonäköisyydestään ja vankkumattomasta tuestaan hallituksen puheenjohtajana.

Matkamme toinen vaihe on alkamassa

Fortumilla on vankka asema Pohjoismaissa ja muualla Itämeren alueella. Rakenteemme on toimiva ja tuloksentekokykyämme on tyydyttävä. Olemme tunnustaneet mahdollisuuksia toimintamme edelleen tehostamiseen ja työ näiden toteuttamiseksi on käynnistetty. Olemme hyvissä asemissa aloittaaksemme matkamme seuraavan vaiheen.

Muutokset jatkuvat molemmilla toimialoillamme. Lisää yhdentymistä tulee tapahtumaan pohjoismaisessa sähkömarkkinassa, mutta myös öljyala on muuttumassa. Seuraavat askeleemme ovat monessakin mielessä aiempia haastavampia. Meidän on turvattava hyvä alkun, itsenäisen öljy-yhtiön toiminnalle. Osallistumme myös sähkömarkkinoiden rakennejärjestelyihin.

Fortumin markkinanäkymiin vaikuttavat monet tekijät. Uusi ja mielenkiintoinen asia on päästökauppa, jonka on tarkoitus alkaa vuonna 2005, joskin sen vaikutukset alkavat näkyä jo vuoden 2004 aikana. Fortum on valmistautunut tähän markkinakehitykseen huolella.

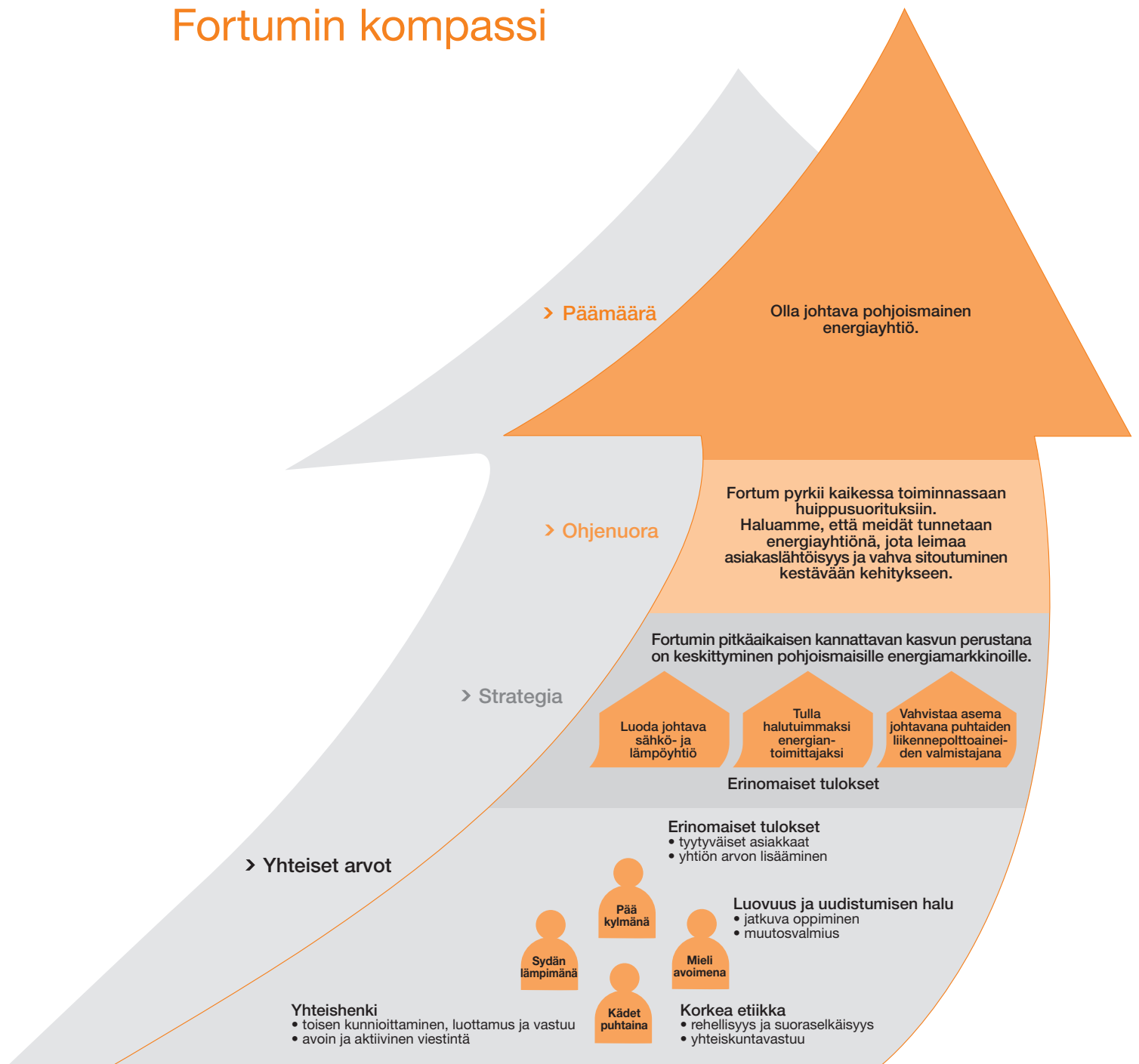
Vaikka saavutuksemme ovat hyviä, täytyy meidän entistä määrätietoisemmin kehittää toimintaamme keskeisillä toiminta-alueillamme. Menestyäksemme meidän on suoriuduttava kilpailijoitamme paremmin. Niin aiomme myös tehdä.

Mikael Lilius

Fortumin kompassi

”Strategiamme toteuttamisessa yhteiset arvot ohjaavat käytöstämme. Saavutamme päämäärämme ohjenuoran avulla.”

Epävarmuuden ja jatkuvien rakennemuutosten vuosi

Vuosi 2003 oli haasteellinen. Pohjoismaiden heikko vesitilanne ja epävarmuus öljymarkkinoilla johtivat korkeisiin markkinahintoihin sekä lisääntyneeseen hintavaihteluun.

Energia-alan rakennemuutokset jatkuivat. Erityisen aktiivisia olivat venäläiset ja saksalaiset toimijat. Venäjällä vahvistettiin sähkömarkkinan uudistamiseen tähtäävät lait. Tavoitteena on saattaa päätökseen Venäjän sähkömarkkinan avaaminen vuosikymmenen jälkipuoliskon aikana.

Ympäristösääntelyssä otettiin käyttöön markkina-lähtöisiä toimintamalleja. EU:n päästökauppadirektiivin mukaan kaikkien EU-maiden on aloitettava hiilidioksidipäästökauppa vuonna 2005. Päästökauppa on suuri haaste energia-alalle, joka tuottaa huomattavan osan direktiivin soveltamisalaan kuuluvista päästöistä. Toukokuussa Ruotsissa alkoi kaupankäynti vihreillä sertifikaateilla. Tavoitteena on lisätä uusiutuvien energialähteiden käyttöä sähköntuotannossa.

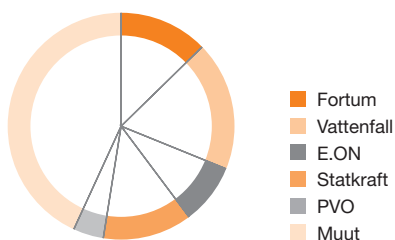
Pohjoismainen sähkömarkkina selviytyi hyvin

Fortum toimii pohjoismaisella sähkömarkkinalla, joka on edelläkävijä EU:n energiemarkkinoiden avautumisessa. Euroopan unionin komission strategian mukaisesti EU:n sähkösisämarkkina luodaan kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan kansallisten markkinoiden pohjalta alueelliset markkinat. Toisessa vaiheessa nämä alueelliset markkinat yhdistetään yhtenäiseksi EU:n sähkösisämarkkinaksi. Tavoitteena on lisätä energia-alan tehokkuutta, mistä hyötyvät niin asiakkaat kuin koko yhteiskuntakin.

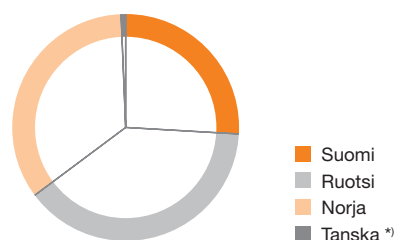
Talven 2002–2003 aikana Pohjoismaiden vesivara-astot olivat poikkeuksellisen alhaisella tasolla. Energiantaseen kireys johti sähkön markkinahintojen nousuun. Sähkön tarjonnassa vesivoimalla tuotetun energian väheneminen lisäsi lämpövoiman tarvetta – käytöstä pitkäaikaisesti poistettuja lauhdevoimalaitoksia otettiin uudelleen käyttöön. Kaupankäynti Pohjoismaissa ja rajayhteyksien käyttö osoittivat, että pohjoismainen

HAJANAINEN POHJOISMAINEN SÄHKÖMARKKINA (2002)

SÄHKÖNTUOTANTO 383 TWh

YLI 350 SÄHKÖNTUOTTAJAA

*) 2 päätuottajaa; lisäksi satoja pieniä CHP- ja tuulivoimayhtiöitä

markkina pystyy selviytymään kuivastakin vesitilanteesta. Myös kysyntä reagoi markkinahintojen nousuun.

Talven 2002–2003 kuiva vesitilanne sai aikaan laajaa keskustelua pohjoismaisen sähkömarkkinan toimivuudesta. Pohjoismaiden kilpailuviranomaisten julkaiseman raportin mukaan pohjoismaisten sähkömarkkinoiden avaaminen on suurelta osin toteutunut menestyksekkäästi, ja yhteispohjoismaisella sähkömarkkinalla on ollut suotuisa vaikutus kilpailuun. Pohjoismaisen kantaverkon pullonkaulojen todettiin kuitenkin aiheuttavan puutteita markkinoiden kehityksessä ja sitä kautta kilpailulle. Raportin mukaan infrastruktuuria tulee edelleen kehittää. Sähkömarkkinatoimijat perustivat Nordenergin, kansallisten sähköteollisuusjärjestöjen yhteistyöelimen, mikä osoitti yhteistä halua kehittää pohjoismaista sähkömarkkinaa. Tärkeimmiksi kehityskohteiksi todettiin kantaverkon pullonkaulojen poistaminen sekä yhdenmukaisen markkinasääntelyn edelleenkehittäminen. Näitä pyrkimyksiä tukivat myöhemmin myös Pohjoismaiden energiaministerit yhteisessä julkilausumassaan.

Eurooppaa, Yhdysvaltain koillisosavaltioita ja Kanadaa osin koetelleet laajamittaiset sähkökatkot saivat paljon huomiota tiedotusvälineissä. Sähkökatkojen ei kuitenkaan todettu olevan seurausta puutteista sähkömarkkinoiden avaamisessa. Nämä tapahtumat osoittivat, miten

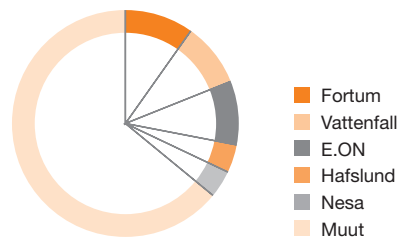
olennaista on erottaa kantaverkkotoiminnot muusta liiketoiminnasta ja varmistaa itsenäisten kantaverkko-operaattoreiden rooli sähkön toimitusvarmuuden takaamiseksi.

Toimijakenttä pohjoismaisella sähkömarkkinalla on merkittävästi hajautuneempi kuin muualla Euroopassa. Toimijakentän laajuus tarjoaa edelleentehostamismahdollisuuksia ja kilpailu tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Saksalainen E.ON hankki ruotsalaisen tytäryhtiönsä Sydkraftin kautta enemmistön Graningesta sekä ilmaisi kiinnostuksensa kasvaa edelleen Pohjoismaissa. Muutos kohti eurooppalaista markkinaa on meneillään.

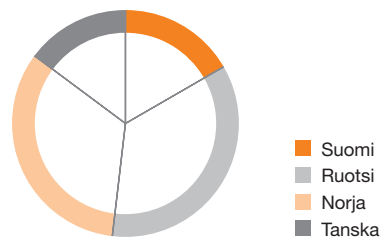
Teollisuuden Voima Oy (TVO) allekirjoitti Suomessa vuoden 2003 lopussa sopimuksen viidennen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta. Ruotsissa hallituksen nimeämä neuvottelija käynnisti keskustelut ydinvoiman tulevaisuudesta.

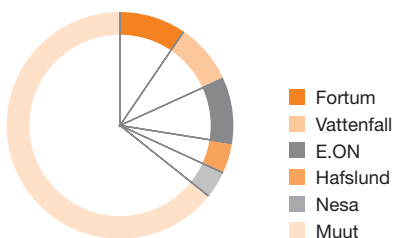
14 MILJOONAA SÄHKÖN JAKELUASIAKASTA

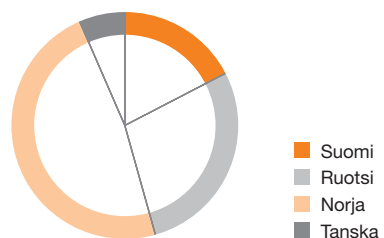
LÄHES 550 JAKELUYHTIÖTÄ

14 MILJOONAA SÄHKÖASIAKASTA

YLI 450 SÄHKÖN MYYNTIYHTIÖTÄ

Epävakautta öljymarkkinoilla

Irakin sodan lisääntyvä uhka vuoden 2003 alussa nosti raakaöljyn hinnan korkeimmillaan 34 dollariin barreilta. Yhdysvaltain hyökättyä Irakiin hinta kuitenkin romahti ja laski nopeasti 10 dollaria barreilta. Vuoden 2003 jälkipuoliskolla raakaöljyn barreili-hinta vaihteli pääsääntöisesti 25–30 dollarin välillä.

Öljyn kuluttajamaissa varastot olivat ennätyskellisen alhaiset. Venezuelan lakko, tuotanto-ongelmat Nigeriassa ja kylmä talvi johtivat jalostusvarastojen vajaukseen, johon ei saatu ajoissa helpotusta OPECin lisätoimituksilla. Sodan päättymisen ei tuonut vakautta Irakiin, missä öljyntuotannon toipumista hidastuttivat turvallisuusongelmat ja sabotaasit.

Suurilta ongelmilta vältyttiin kesän autoilukautta edeltäneestä Yhdysvaltain bensiinivarastojen niukkuudesta huolimatta. Ainoa hintapiikki syntyi Pohjois-Amerikan sähkökatkojen aiheuttamista jalostamo-ongelmista, jotka johtivat lyhyeen markkinoiden ylikuumentumiseen. Autoilukauden jälkeen tilanne markkinoilla heikkeni nopeasti bensiinin kysynnän vähentyttyä, ja raakaöljyn hinta laski syyskuussa useita dollareita. Öljyvarastot alkoivat kasvaa ja lähestyä vuoden 2002 tasoa. Välttääkseen ylituotantoa myöhemmin vuonna 2003, OPEC järkytti markkinoita syyskuun lopulla leikkaamalla tuotantokiintiötään marraskuusta eteenpäin.

Dieselin käyttö Euroopan liikenteessä kasvoi

Dieseliä käyttävien ajoneuvojen suosio ja kaupallisen liikenteen kasvu lisäsivät dieselpolttoaineen kysyntää Länsi-Euroopassa. Bensiinin kysyntä laski edelleen. EU:n päätöksen mukaisesti kaikkien EU-maiden on tammikuuhun 2009 mennessä siirryttävä rikittämiin liikennepolttoaineisiin (rikkipitoisuus alle 10 ppm). Rikittömien tuotteiden on tultava yleiseen jakeluun jäsenmaissa vuoteen 2005 mennessä. Biopolttoaineiden käytön lisäämiseen tähtäävä direktiivi hyväksyttiin tavoitteiden ollessa aluksi ohjeelliset. Direktiivin soveltaminen kansallisella tasolla on meneillään.

Jalostusmarginaali oli vuonna 2003 korkeampi kuin kahtena edeltävänä vuonna ja hieman korkeammalla tasolla kuin pitkän aikavälin keskiarvo. Markkinoilla valitsi raakaöljyn ja öljytuotteiden varastojen niukkuudesta johtuva epävakaisuus. Euron arvo Yhdysvaltain dollariin nähden nousi koko vuoden, mikä vaimensi vaiku-

tusta sekä jalostusmarginaalin toteutumaan euroissa että kuluttajahintoihin Euroopan talous- ja rahaliittoon kuuluvissa maissa.

Öljyalan rakennemuutos jatkuu

Shell ilmoitti huhtikuussa 2003 aikeestaan luopua suurimmasta osasta liiketoimintaansa Ruotsissa. Preem hankki omistukseensa Norsk Hydron ruotsalaisen jalostamo-osuuden, mikä vahvisti Preemin asemaa Pohjoismaisilla markkinoilla ja merkitsi Norsk Hydron vetäytymistä öljynjalostuksesta. Muualla Euroopassa teollisuuden rakennemuutos jatkui, erityisesti Keski-Euroopan ja Balkanin alueilla. Kenties merkittävin yritysjärjestely oli puolalaisen PKN Orlenin ja unkarilaisen MOLin solmima aiesopimus ristiinomistuksesta ja myöhemmin toteutettavasta fuusioitumisesta.

Venäläiset öljy-yhtiöt pyrkivät edelleen vahvistamaan asemiaan. Venäjän öljyteollisuudessa tehtiin sen historian suurimmat yrityskaupat. BP:n ja TNK:n yhteisyritys oli ensimmäinen laajamittainen hanke, johon osallistui länsimainen öljy-yhtiö. Jukos ja Sibneft tekivät sopimuksen fuusioitumisesta maailman suurimmat öljyvarannot omistavaksi julkisesti noteeratuksi öljy-yhtiöksi. Jukosin vaikeuksien seurauksena suunniteltu fuusio peruttiin kuitenkin vuoden lopulla.

Venäjän nopeasti kehittyvä raakaöljyntuotanto ja vienti kohtaavat kasvavia ongelmia vientikapasiteetin rajoitteista johtuen. Itämeren kasvavat öljykuljetukset lisäävät paineita kuljetusinfrastruktuuriin ja korostavat merikuljetusten turvallisuuden merkitystä. EU:n päätöksen mukaan yksirunkoisilta säiliöaluksilta on evätty pääsy jäsenmaiden satamiin. Neuvottelut koskien Itämeren öljynkuljetusmääräysten kiristämistä ovat meneillään. Keskusteluihin osallistuvat kaikki Itämeren alueen valtiot. Venäjää lukuun ottamatta kaikki neuvotteluihin osallistuvat maat ovat EU:n jäseniä keväällä 2004.

Tulla johtavaksi pohjoismaiseksi energiayhtiöksi

14

Segmenttikatsaukset

Fortum pyrkii kaikessa toiminnassaan huippusuorituksiin.

Pohjoismainen strategia toteutui

- > Vankka jalansija Norjassa ja vahvistunut markkina-asema Venäjällä
- > Fortumin sähkömyynti Pohjoismaissa 15 % ja sähköntuotanto 14 % Pohjoismaiden sähkökulutuksesta
- > Sijoitetun pääoman tuotto nousi 7,5 prosentista 8,9 prosenttiin lähinnä sähkön korkeamman hinnan ja toimintojen tehostumisen ansiosta

Fortumin tavoitteena on tulla Pohjoismaiden johtavaksi sähkö- ja lämpöyhtiöksi. Tällä hetkellä Fortum on alueen toiseksi suurin sähköyhtiö ja johtava kaukolämmön tuottaja.

Fortum on vahvasti sitoutunut ympäristöasioihin – suurin osa omasta sähköntuotannosta ei aiheuta hiidioksidipäästöjä. Monipuolisen tuotantorakenteensa ansiosta Fortum on varautunut hyvin päästökaupan mahdollisiin vaikutuksiin.

Markkinahinnat viimevuotista korkeammat

Koko vuoden 2003 ajan vesivarastot pysyivät normaalia alemmalla tasolla ja vesivoiman tuotantomäärä oli alhainen. Tämä aiheutti tavallista suuremman tarpeen lauhdevoiman tuotannolle. Vuoden alussa kalliin huipuvoiman tarve nosti sähkön hintoja. Useita varalla olleita lämpövoimalaitoksia otettiin käyttöön. Vuoden lopussa hinnat laskivat tavanomaista leudemman säään aiheuttaman alhaisen kulutuksen seurauksena.

Sähkön koko vuoden keskihinta pohjoismaisessa sähköpörssissä (Nord Pool) oli 36,7 (26,9) euroa megawattitunnilta (MWh), mikä oli noin 36 % enemmän kuin vuonna 2002.

Alustavien tilastojen mukaan Pohjoismaissa käytettiin 378 TWh sähköä vuonna 2003, mikä on 3 % edellisvuotta vähemmän. Noin puolet kulutuksen laskusta selittyi kysynnän hintajoustolla, jonka aiheuttivat alkuvuoden korkeat markkinahinnat. Toinen puoli kulutuksen laskusta aiheutui vuoden jälkipuoliskon normaalia lämpimämmästä säästä.

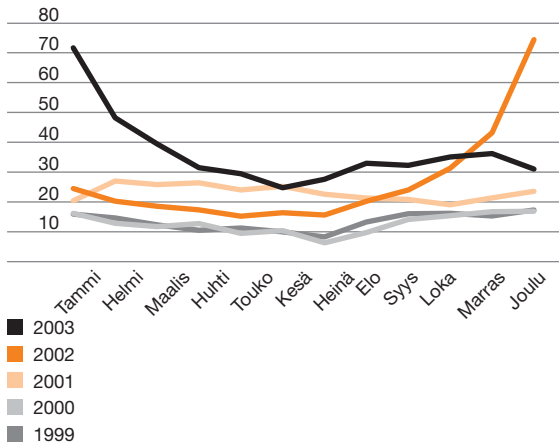
Noin 168 TWh eli 44 % Pohjoismaissa kulutetusta sähköstä tuotettiin vesivoimalla, noin 87 TWh eli 23 % ydinvoimalla, noin 101 TWh eli 27 % lämpövoimalla ja noin 5 TWh eli 1 % tuulivoimalla. Sähkön tuonti Pohjoismaihin oli 17 TWh eli 5 % kulutetusta sähköstä.

AVAINLUVUT

milj. euroa	2003	2002
Liikevaihto	3 418	3 644
- sähkönmyynti	1 877	1 661
- lämmönmyynti	775	686
- muu myynti	766	1 297
Liikevoitto	780	617
- ilman kertaluonteisia eriä	779	501
Sidottu pääoma	8 869	8 748
Sidotun pääoman tuotto, %	8,9	7,5
Investoinnit	545	2 619
Henkilöstö keskimäärin	6 772	7 127

SÄHKÖN MARKKINAHINTA, NORD POOL

euroa/MWh, systeemihinnan kuukausikeskiarvo

Markkina-asema vahvistui

Vuonna 2003 Fortum jatkoi tehokkaasti pohjoismaisen strategiansa toteuttamista.

Asema Pohjoismaissa vahvistui, kun omaisuuserien vaihto saksalaisen E.ON AG:n kanssa saatiin päätökseen. Norjassa Fortum osti 21,4 % Hafslund ASA:n osakkeista ja nosti omistusosuuttaan 34,1 prosenttiin vuoden aikana. Venäjällä Fortum nosti omistustaan energiayhtiö OAO Lenenergosta 15,9 prosenttiin osakepääomasta ja 18,6 prosenttiin äänioikeudesta.

Lisäksi myytiin ydinliiketoimintaan kuulumattomia omaisuuseriä, kuten

Edenderryn voimalaitos Irlannissa ja Burghausenin voimalaitos Saksassa.

Fortumin sähkömyynti Pohjoismaissa oli 57,1 (54,1) TWh ja muissa maissa 2,4 (5,9) TWh. Fortumin myynnin osuus Pohjoismaiden sähkökulutuksesta oli 15 (14) %. Sähkömyynnin liikevaihto Pohjoismaissa oli 1 800 (1 442) miljoonaa euroa ja muualla 77 (219) miljoonaa euroa.

SÄHKÖNMYyntI ALUEITTAIN

TWh	2003	2002
Ruotsi *)	28,2	28,0
Suomi	28,9	26,1
Muut maat	2,4	5,9
Yhteensä	59,5	60,0

*) Muutos Birka Energin omistuksessa lisäsi sähkömyyntiä 2,4 TWh vuonna 2002

Nord Poolissa sähkön spot-hinta nousi 36 % viime vuoteen verrattuna. Fortumin myymän sähkön vastava hinnannousu oli noin 31 %. Fortumin sähkömyyn-

nistä 74 (75) % myytiin yritysasiakkaille ja sähkönjakelu-yhtiöille ja 14 (15) % kotitalouksille. Sähköpörssimyyntin osuus oli 12 (10) %. Noin neljännes sähkömyynnistä oli spot-hintasadonnaista.

Joustavaa kapasiteettia käytettiin tehokkaasti

Fortumin sähköntuotantokapasiteetti on monipuolinen ja joustava. Siihen kuuluu vettä, ydinvoimaa sekä hiiltä, turvetta, biomassaa, maakaasua, öljyä, jätettä ja tuuli-voimaa käyttäviä voimalaitoksia.

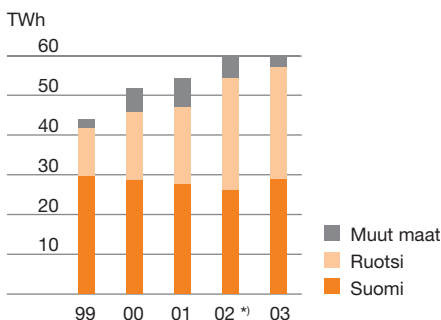
Sähköntuotanto Fortumin omissa ja osakkuusvoimalaitoksissa oli 53,2 (52,2) TWh. Pohjoismaissa Fortum tuotti yhteensä 51,2 (46,5) TWh sähköä eli noin 14 (12) % alueella kulutetusta sähköstä. Vuoden lopussa Fortumin sähköntuotantokapasiteetti oli 11 329 (11 511) MW, josta Pohjoismaiden osuus oli 11 186 (11 091) MW ja muiden alueiden osuus 143 (420) MW. ▶

Koska vuosi oli kuiva ja sähkön hinnat nousivat talvella 2002–2003, Fortum otti käyttöön varavoimaitoksensa lisäten siten vuoden aikana huomattavasti lauhdevoiman tuotantoaan. Fortumin omasta sähköntuotannosta Pohjoismaissa vesivoiman osuus oli 16,9 (18,1) TWh eli 33 (39) % ja ydinvoiman osuus 23,8 (22,0) TWh eli 46 (47) %. Lämpövoiman osuus Fortumin sähköntuotannosta Pohjoismaissa oli 21 (14) %.

Fortumin hiilidioksidivapaa sähköntuotanto on noussut 30 terawattitunnista 41 terawattituntiin viiden viime vuoden aikana. Vuonna 2003 Fortumin sähköntuotannosta 78 % ei aiheuttanut hiilidioksidipäästöjä.

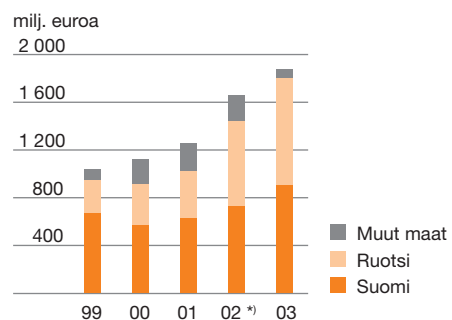
Fortum päätti joulukuussa osallistua Teollisuuden Voima Oy:n (TVO) uuden ydinvoimalaitosyksikön rakentamiseen. Fortum omistaa TVO:sta 26,6 % ja teki uuden voimalaitosyksikön tuotannosta 25,01 % kapasiteettivaruksen, mikä vastaa noin 400 MW. Kun Olkiluoto 3:n oma pääoma on merkitty, Fortumin osuudeksi Teollisuuden Voima Oy:stä muodostuu 25,8 %.

SÄHKÖNMYyntI ALUEITTAIN

*) sisältää Birka Energin luvut kokonaan 1.3.2002 lähtien, 50 % ennen sitä

SÄHKÖNMYynnIN LIIKEVaiHTO ALUEITTAIN

*) sisältää Birka Energin luvut kokonaan 1.3.2002 lähtien, 50 % ennen sitä

Lämpöliiketoiminta laajeni

Fortum tarjoaa asiakkailleen kaukolämpöä, prosessihöyryä ja jäähdytysenergiaa sekä näihin liittyviä palveluja.

Ruotsissa Fortum omistaa AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad -yhtiön, josta Tukholman kaupungilla on 50 prosentin taloudellinen osuus. Yhtiö vastaa Fortumin Ruotsin lämpöliiketoiminnasta, johon kuuluvat pääasiassa kaukolämmön tuotanto ja jakelu Tukholman ja Keski-Ruotsin alueella. Ruotsin Högdalenissa uuden 95 MW:n jätteenpolttokattilan vuonna 2002 alkanut rakentaminen jatkui vuonna 2003.

Fortum osti 60 % virolaisen lämpöyhtiö Tartu Energian osakkeista ja 73 % puolalaisen DZT-kaukolämpöyhtiön osakkeista.

Vuonna 2003 Fortumin lämmönmyynti oli yhteensä 23,7 (22,5) TWh, josta Ruotsissa 9,5 (8,2) TWh ja Suomessa 10,3 (9,8) TWh. Muissa maissa lämmönmyynti oli 3,9 (4,5) TWh. Pohjoismaissa teollisuudelle toimitetun prosessihöyryn osuus oli 5,5 (5,4) TWh, kaukolämmön osuus 14,4 (12,7) TWh ja jäähdytysenergian osuus 0,4 (0,3) TWh.

LÄMMÖNMYNTI ALUEITTAIN

TWh	2003	2002
Ruotsi *)	9,5	8,2
Suomi	10,3	9,8
Muut maat	3,9	4,5
Yhteensä	23,7	22,5

*) Muutos Birka Energian omistuksessa lisäsi lämmönmyyntiä 1,4 TWh vuonna 2002

Fortumin lämmöntuotantokapasiteetti oli yhteensä 9 688 (9 175) MW, josta 8 015 (7 907) MW oli Pohjoismaissa. Fortumin omista ja osakkuusvoimalaitoksissa Pohjoismaissa lämmöntuotanto oli yhteensä 20,1 (18,4) TWh. Biopolttoaineiden osuus Pohjoismaissa tuotetusta lämmöstä oli 24 (24) %.

Ruotsissa Fortumilla on pitkä kokemus jätteiden hyötykäytöstä energiantuotannossa. Myös Suomessa Fortum käynnisti 2003 useita uusia jätteiden energiakäyttöprojekteja. Tavoitteena on korvata jätteillä fossiilisia polttoaineita ja samalla tukea myös kansallisia jätteiden hyötykäyttöön liittyviä tavoitteita. Fortumissa on kehitetty malli, jolla voidaan tehokkaasti yhdistää jätteiden käsittely energiantuotantoon. Fortum on myös ollut käynnistämässä alalla toimivien osapuolten kesken keskustelua, jonka tavoitteena on saada aikaan mahdollisimman taloudellinen ratkaisu jätteiden käsittelylle Suomen kunnissa.

Kaasuliiketoiminta keskittyi Pohjoismaihin

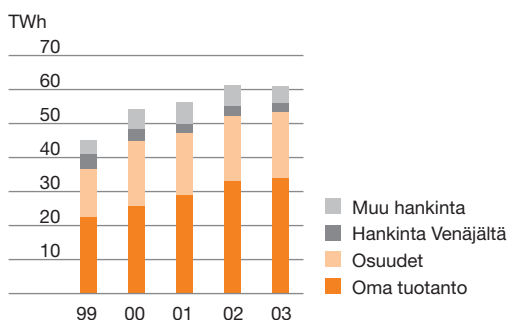
Fortum käyttää kaasua polttoaineena sähkön, lämmön ja prosessihöyryn tuotannossa Suomessa ja Virossa.

Pohjoismaisen strategiansa mukaisesti Fortum myi Ison-Britannian kaasun vähittäismyyntitoimintonsa Quantum Energy Group Ltd -yhtiölle kesäkuussa. Myös Ison-Britannian kaasutrading-toiminnot on lopetettu. Fortum omistaa edelleen osuuksia useista pohjoismaisista kaasuyhtiöistä ja on mukana erilaisissa kehityshankkeissa Keski-Ruotsissa ja Tukholman alueella. Lisäksi Fortum on osallisena North Transgashankkeessa, joka suunnittelee kaasuputkea Venäjältä Länsi-Eurooppaan.

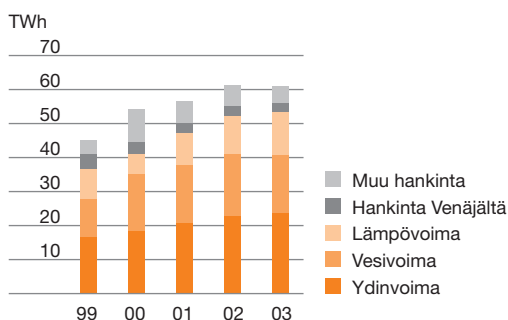
Service panosti turvallisuuteen

Sopimus pohjaisen kunnossapidon vilkas kysyntä jatkui Pohjoismaissa. Fortum keskittyi edelleen Pohjoismaihin ja myi Edenderryn palvelusopimuksensa Irlannissa. Saksan Burghausenin voimalaitoksen myynnistä huolimatta laitoksen käyttö- ja kunnossapitosopimus Fortumin kanssa on edelleen voimassa. Toukokuussa 2003 norjalainen Østfold Entreprenør AS liitettiin Fortum Serviceen.

SÄHKÖNHANKINTA HANKINTALÄHTEITTÄIN

SÄHKÖNHANKINTA ENERGIALAJEITTAIN

Tutkimus ja kehitys

Tutkimus ja kehitys keskittyi hiilidioksidivapaaseen sähköntuotantoon ja vesivoimalaitosten kunnossapitoon sekä ydinvoimalaitosten turvallisuuteen. Lämpöliiketoiminnassa merkittävä kehityskohde on sopivien jäte- ja kierrätyspolttoaineiden saatavuuden ja käytön edistäminen energiantuotannossa. Tähän sisältyy jätteiden ja kierrätettävien voimalaitospolttoaineiden luokittelu, käytössä olevien voimalaitosten muuntaminen sellaisiksi, että ne pystyvät hyödyntämään nykyistä paremmin erilaisia kierrätettäviä polttoaineita sekä voimalaitoksissa syntyvän tuhkan ja kuonan taloudellisen käytön kehittäminen erilaisia rakennusmateriaaleja varten. Tutkimus- ja kehitysinvestointeihin käytettiin yhteensä 13 (11) miljoonaa euroa.

Vuoden 2004 näkymät

Vuoden 2003 lopussa vesivarastot olivat Pohjoismaissa 8 TWh edellisvuotta suuremmat, mutta 16 TWh keskiarvoa pienemmät. Helmikuun 2004 alussa sähkö-

futuurit loppuvuodelle 2004 olivat 25–27 euroa megawattitunnilta. Vuonna 2004 Fortumin kannalta keskeisiä asioita ovat EU:n laajuisen päästökaupan valmistelujen eteneminen, pohjoismaisen sähkömarkkinan yhtenäistäminen edelleen ja yleinen kehitys Euroopan yhdentyvillä sähkömarkkinoilla.

SÄHKÖNKÄYTTÖ POHJOISMAISSA

Pohjoismaissa käytettiin 378 TWh sähköä, mikä oli 3 % edellisvuotta vähemmän.

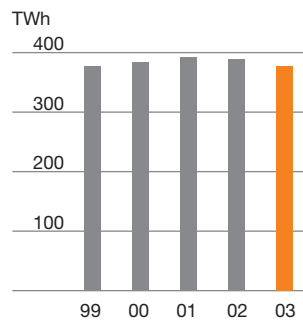
Suomessa sähkönkäyttö kasvoi noin 1 %. Ruotsissa se väheni noin 3 %, Norjassa noin 6 % ja Tanskassa noin 2 %.

Suomessa sähköä käytettiin yhteensä 85 TWh, josta teollisuuden osuus oli 53 %. Ruotsissa vastaavat luvut olivat 145 TWh ja 38 %.

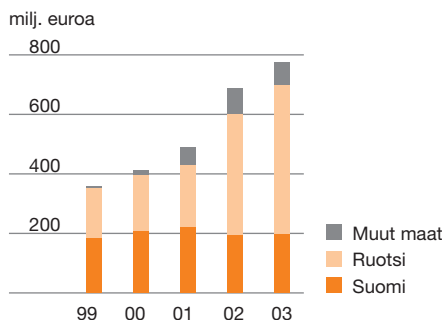
Vesivoiman osuus Pohjoismaissa tuotetusta sähköstä oli 44 %.

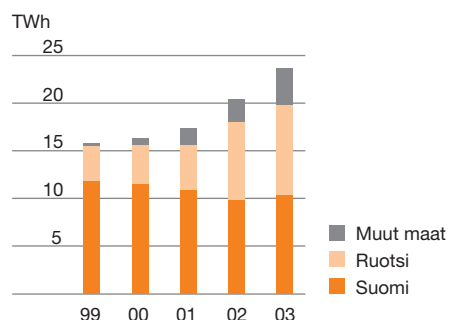
SÄHKÖNKÄYTTÖ POHJOISMAISSA

FORTUMIN LÄMMÖNMYynti

FORTUMIN KAUKOLÄMMÖN JA HÖYRYN MYynti

Asema Pohjoismaissa vahvistui

- > Fortum laajensi toimintaansa Norjaan
- > Jaettu markkinajohtajan asema Pohjoismaissa
- > Liikevoitto ilman kertaluonteisia eriä parani 40 miljoonaa euroa lisääntyneen jakeluverkkosiirron ja synergiaetujen vuoksi

Fortumin tavoitteena on toimittaa sähköä turvallisesti ja luotettavasti asiakkailleen kaikkialla Pohjoismaissa ja muualla Itämeren alueella. Yhtiö harjoittaa sähkön alue- ja jakeluverkkosiirtotoimintaa ja toimittaa sähköä kaikkiaan 1,4 (1,3) miljoonalle asiakkaalle. Fortumin osuus sähkönsiirrosta jakeluverkossa siirretyn sähkön määrän mukaan oli Suomessa 14 (12) %, Ruotsissa 14 (13) % ja Norjassa 2 %.

Kertomusvuonna pääpaino oli asiakaspalvelun parantamisessa. Helmikuussa Fortum osti Norjasta Østfold Energi Nett AS:n, jolla on noin 93 000 asiakasta.

Kesäkuussa saatiin päätökseen Ruotsissa sijaitsevan Fortum Distribution Småland AB:n myynti. Norjalaisen Fredrikstad Energi AS:n osakkeita (49 %) koskeva kauppa saatiin päätökseen joulukuussa.

Parempaa asiakaspalvelua

Suomessa ja Ruotsissa paikallispalvelua vahvistettiin perustamalla uusi Customer Service Technician -yksikkö. Konsepti otettiin käyttöön myös Norjassa vuoden 2004 alussa. Distribution ja Markets perustivat Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa toimivan yhteisen asiakaspalveluyksikön, joka aloitti toimintansa vuoden 2004 alussa.

Joulukuussa myrskyt ja lumi aiheuttivat sähkökatkoksia Ruotsissa, Suomessa ja Norjassa. Joulukuun 5.–6. päivinä noin 60 000 asiakasta Lounais-Ruotsissa ja 9 000 asiakasta Norjassa jäivät ilman sähköä. Joulukuun 28. päivänä katkesivat 60 000 asiakkaan sähköt Suomessa. Jakelukeskeytysten kokonaiskustannukset olivat noin 7 miljoonaa euroa.

Jakeluverkoissa siirrettiin sähköä 21,9 (20,2) TWh. Alueverkkosiirron määrä oli 21,1 (21,7) TWh. Alueverkkosiirron määrä konsernin ulkopuolisille asiakkaille oli Ruotsissa 15,8 (15,3) TWh ja Suomessa 5,3 (6,3) TWh.

AVAINLUVUT

milj. euroa	2003	2002
Liikevaihto	688	640
- jakeluverkot	569	519
- alueverkot	88	87
- muu myynti	31	34
Liikevoitto	247	279
- ilman kertaluonteisia eriä	227	187
Sijoitettu pääoma	3 129	3 199
Sijoitetun pääoman tuotto, %	7,9	9,3
Investoinnit	339	1 394
Henkilöstö keskimäärin	1 005	965

SÄHKÖNJAKELUASIAKKAIDEN MÄÄRÄ ALUEITTAIN

	2003	2002
Ruotsi	855 000	890 000
Suomi	400 000	390 000
Norja	93 000	-
Viro	22 000	20 000
Yhteensä	1 370 000	1 300 000

JAKELUVERKOISSA SIIRRETYN SÄHKÖN MÄÄRÄ

TWh	2003	2002
Ruotsi *)	14,2	13,4
Suomi	6,2	5,4
Norja	1,3	-
Muut maat	0,2	1,4
Yhteensä	21,9	20,2

*) Birka Energin hankinta lisäsi jakeluverkkosiirron määrää 1,6 TWh vuonna 2002. Ruotsissa tehty muutos alue- ja jakeluverkkojen luokittelussa on aiheuttanut pienen muutoksen jakeluverkkosiirron määrässä.

Viranomaiset painottavat tehokkuutta

Sähkönjakelu on luonnolliseksi monopoliksi kutsuttua liiketoimintaa ja siirtohintoja säännellään kansallisesti. Viranomainen määrittelee sijoitetulle pääomalle sallitun tuoton tiettyjen laskentamallien perusteella. Laskentamallit vaihtelevat maittain. Tämä puolestaan vaikuttaa hintojen sääntelyyn joko ennakkoon tai jälkikäteen. Jälkikäteisessä sääntelyssä viranomainen voi puuttua hintoihin vain siinä tapauksessa, että hintoja voidaan pitää kohtuuttomina.

Suomessa ja Ruotsissa ollaan yhdenmukaistamassa sähkömarkkinalainsäädäntöä EU-direktiivien mukaiseksi. Yksi merkittävimmistä muutoksista on hinnoitteluperiaatteiden hyväksyminen etukäteen.

Hintavalvonta Suomessa on tällä hetkellä jälkikäteen tapahtuvaa. Energiamarkkinavirasto käyttää myös tehokkuutta tunnuslukuna laskelmissa, joilla arvioidaan sähkönjakeluyhtiöiden tuoton kohtuullisuutta. Tehokkuuslaskelmat perustuvat DEA-malliin (Data Envelopment Analysis), jossa tehokkuutta arvioidaan siten, että hallittavia kustannuksia, siirretyn sähkön määrää ja laatua, verkostopituutta ja asiakasmäärää vertaillaan suhteellisesti tilastollisin menetelmin.

Myös Ruotsissa sääntely tapahtuu jälkikäteen, mutta pääoman tuoton kohtuullisuuden arviointiin sovelletaan eri menetelmää kuin Suomessa. Tavoitteena on arvioida objektiivisesti sähkönjakeluyhtiöiden ja niiden verkostojen tehokkuutta vertailemalla hintoja ja tehokkuutta eri toimintaympäristöissä teoreettisten mallien avulla. Ruotsin uusi malli otetaan käyttöön vuonna 2004.

Norjassa viranomaiset säätelevät jakeluyhtiöiden liikevaihtoa viisivuotiskaudeksi kerrallaan ennakkoon vahvistettavien hintojen avulla. Tehokkuutta arvioidaan DEA-mallin avulla. Viranomainen määrittelee vähimäis- ja enimmäisrajat pääoman tuotolle, joka lasetaan verkosto-omaisuuden kirjanpitoarvon perusteella.

Virossa sääntely tapahtuu olemassa olevien EU-direktiivien mukaisesti, mutta sen tavoitteena on puuttua mahdollisimman vähän markkinoiden toimintaan.

Hintojen on katettava menot ja kohtuullinen tuotto on sallittua. Toimintojen ristiinsubventointia tulee kuitenkin välttää.

Suomessa tuli 1.9.2003 voimaan sähkömarkkinalain muutos, joka velvoittaa energiayhtiöt maksamaan asiakkaille korvausta sähkönjakelussa tapahtuvista katkoksista, jotka kestävät yli 12 tuntia. Korvausten suuruus riippuu katkosten määrästä ja laajuudesta. Korvausten ei odoteta merkittävästi vaikuttavan sähkönsiirtoliiketoiminnan tulokseen. Kovien myrskyjen sattuessa korvaukset saattavat kuitenkin nousta korjauskustannusten tasolle. ☛

Suunnitelmia sähköntoimituksen laadun parantamiseksi

Eri puolilla Eurooppaa ja Yhdysvaltoja tapahtuneet laajat sähkökatkot havahduttivat sekä EU:n että kansallisen tason viranomaiset pohtimaan keinoja sähköntoimituksen laadun parantamiseksi. Tämän seurauksena valvontatoimiin saattaa tulla investointien ja ylläpidon osalta muutoksia. Joulukuussa 2003 EU:n komissio antoi ehdotuksen uudesta sähkön toimitusvarmuutta koskevasta direktiivistä. Lopullista päätöstä ja muutosten vaikutuksia pohjoismaisten energiamarkkinoiden sääntelyyn käsitellään tarkemmin vuoden 2004 aikana.

Vuoden 2004 näkymät

Fortum keskittyy sähkönsiirtoliiketoiminnassaan liiketoimintalähtöisen johtamistavan kehittämiseen ja huippuluokkaiseen verkosto-omaisuuden hallintaan ja ylläpitoon. Uusi asiakaspalveluyksikkö mahdollistaa sähkönmyynti- ja -siirtoasiakkaiden palvelun kehittämisen entistä paremmaksi.

Fortum hyödyntää myös jatkossa kokemustaan yhteispohjoismaisena sähkönjakeluyhtiönä tuodakseen esille pohjoismaista näkökulmaa yhteistyössään viranomaisten kanssa.

FORTUMIN SÄHKÖNSIIRTOLIIKETOIMINTA

- sähkön alue- ja jakeluverkkosiirto sekä verkosto-omaisuuden hallinta Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Virossa

- jakeluverkko, pituus 138 700 (138 700) km, 0,4–20 kilovoltin kaapeli- ja ilmajohtoverkosto sekä 55 100 (54 300) muuntajaa

- alueverkko, pituus 8 200 (8 800) km, 20–220 kilovoltin kaapeli- ja ilmajohtoverkosto

Suomessa suurin sallittu markkinaosuus yhdellä toimijalla on 25 prosenttia koko maan 0,4 kilovoltin jakeluverkossa siirretystä sähköenergiasta. Vuoden 2003 lopussa Fortumin osuus oli 15 %.

Toimintoja yhdistettiin ja kehitettiin

- > Pohjoismaiden toiseksi suurin sähkönmyyjä ja Suomen suurin lämmitysöljyn toimittaja
- > Yhteispohjoismaisen toimintamallin käyttöönotto toi synergiaetuja
- > Liikevoitto kasvoi 54 miljoonaa euroa tehostuneiden prosessien, onnistuneen riskienhallinnan ja alentuneiden kustannusten ansiosta

Markets vastaa sähkön ja öljytuotteiden, pääasiassa lämmitysöljyn, vähittäismyynnistä sekä tarjoaa niihin liittyviä palveluja 1,3 miljoonalle yksityis- ja yritysasiakkaalle Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Vuonna 2003 Fortum myi sähköä 33,5 (33,2) TWh ja lämmitysöljyä 1,2 (1,3) miljoonaa tonnia.

Kertomusvuonna toiminnan painopiste oli Marketsin muuttaminen täysin pohjoismaiseksi toimijaksi. Muutoksessa korostettiin erityisesti yhteisten liiketoimintakonseptien käyttöönottoa, toimintojen yhdistämistä Fortum-nimen alle ja kriittisten liiketoimintaprosessien kehittämistä. Sähköhinnan suojausta parantamalla saavutettiin sähkön myyntimarginaalien hyvä hallittavuus. Toimintojen päällekkäisyyksiä karsimalla kustannukset alenivat merkittävästi.

Epävakaat markkinat

Sähkön hinta vaihteli vuoden aikana huomattavasti, ja alkuvuonna koettiin suurin hintapiikki. Hinnannousut aktivoivat asiakkaita sekä vaihtamaan sähköntoimittajaa että etsimään uusia ratkaisuja hintojen vaihtelun hallintaan.

Sähkön korkea hinta, kylmä talvi ja Lähi-idän poliittinen tilanne vaikuttivat myönteisesti lämmitysöljyn myynnin tulokseen. Vuoden aikana saatiin uusia suuria lämmitysöljyasiakkaita.

Tehokkuus ja asiakaspalvelu paranivat

Fortum otti myyntitoiminnassa käyttöön yhteispohjoismaisen liiketoimintamallin. Lisäksi sisäisiä prosesseja tehostettiin, jotta organisaatio pystyisi vastaamaan paremmin nopeasti muuttuviin markkinatilanteisiin.

Asiakaspalvelun tavoitettavuutta ja palvelutasoa parannettiin resursseja lisäämällä ja perustamalla uusia palveluryhmiä, joihin keskitettiin sähkönmyynnin laa-

AVAINLUKUJA

milj. euroa	2003	2002
Liikevaihto	1 540	1 280
Liikevoitto	43	-11
- ilman kertaluonteisia eriä	43	-12
Sijoitettu pääoma	16	55
Sijoitetun pääoman tuotto, %	72,0	-11,4
Investoinnit	28	109
Henkilöstö keskimäärin	468	639

ja osaaminen. Näin varmistettiin, että asiakas saa aina vastauksen kaikkiin kysymyksiinsä.

Asiakaspalvelun parantamiseksi edelleen perustettiin yhdessä Distributionin kanssa uusi asiakaspalveluyksikkö, joka tarjoaa palvelua kaikille sähkön myynti- ja siirtoasiakkaille.

Ruotsissa otettiin käyttöön uusi, selkeä laskupohja, joka sai myönteisen vastaanoton.

Laatu- ja ympäristöjärjestelmien käyttöönoton seurauksena Fortum Markets sai ensimmäisenä pohjoismaisena sähkönmyyntiyhtiönä sekä ISO 9001 -laatusertifikaatin että ISO 14001 -ympäristösertifikaatin.

Norjassa sähkönmyyntiyhtiö Østfold Energi Kraftsalg AS liitettiin Fortum Marketsiin.

Vuoden 2004 näkymät

Kilpailun odotetaan kiristyvän entisestään Pohjoismaisessa. Fortumin tavoite on tulla halutuimmaksi energiantoimittajaksi ja vahvistaa asemaansa Pohjoismaissa entisestään. Vuonna 2003 luotiin perusta tämän tavoitteen saavuttamiselle. Fortumin strategiana on kehittää koko organisaation toimintaa asiakaslähtöisemmäksi sekä tuoda markkinoille uusia tuotteita ja palveluja.

Kasvava kysyntä Fortumin puhtaille liikennepolttoaineille

- > Johtava puhtaiden polttoaineiden jalostaja ja markkinoija Pohjoismaissa ja Itämeren alueella
- > Täysi valmius tuottaa puhtaita, rikittämiä polttoaineita
- > Sijoitetun pääoman tuotto nousi 27 (16) prosenttiin

Fortum on yksi Pohjoismaiden ja Itämeren alueen suurimpia öljynjalostajia ja toinen kahdesta suurimmasta öljytuotteiden toimittajasta pohjoismaisilla tukkumarkkinoilla. Yhtiöllä on kaksi öljynjalostamo Suomessa, ja lisäksi liikenneasemaverkosto ja muita myyntipisteitä sekä Suomessa että muissa Itämeren alueen maissa.

Fortum valmistaa ja myy bensiinejä, dieselpolttoaineita, kevyitä ja raskaita polttoöljyjä, lentopolttoaineita, perusöljyjä, voiteluaineita, bensiinikomponentteja, liuotimia ja nestekaasua. Vähittäismyöntiverkoston lisäksi Fortumin hankinta- ja jakeluketjuun kuuluu raakaöljyn tuontiin ja öljytuotteiden vientiin käytettäviä säiliöaluksia sekä öljyterminaaleja Suomessa, Virossa, Latviassa ja Venäjällä Pietarissa.

Fortum keskittyy ympäristömyötäisten öljytuotteiden kehittämiseen, tuotantoon ja markkinointiin sekä turvallisiin merikuljetuksiin Itämerellä, Pohjanmerellä ja Pohjois-Atlantilla. Fortum on avainasemassa voidessaan hyödyntää jalostamoidensa edullista sijaintia Venäjän raakaöljyn vientireitin varrella. ➤

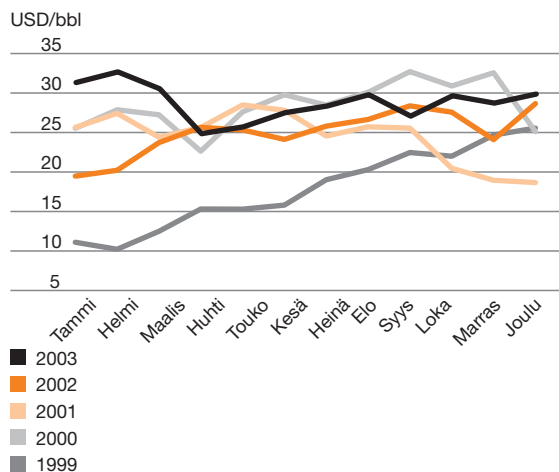
AVAINLUKUJA

milj. euroa	2003	2002
Liikevaihto	7 192	7 083
Liikevoitto	396	253
- ilman kertaluonteisia eriä	381	205
Sijoitettu pääoma	1 402	1 510
Sijoitetun pääoman tuotto, %	27,0	16,0
Investoinnit	202	177
Henkilöstö keskimäärin	4 277	4 297

Hyvät jalostusmarginaalit

Jalostusmarginaalit Luoteis-Euroopassa elpyivät huomattavasti edellisvuoteen verrattuna. Fortumin käyttämän Brent Complex -vertailumarginaalin keskiarvo oli 2,7 (1,0) dollaria barreilta. Alkuvuodesta jalostusmarginaali nousi ja oli maaliskuussa keskimäärin 5 dollaria barreilta. Kevään aikana se laski ja oli vuoden lopussa 2–3 dollaria barreilta. Fortumin jalostusmarginaali oli edelleen noin kaksi dollaria barreilta parempi kuin kansainvälinen vertailumarginaali.

BRENT-RAAKAÖLJYN HINTA 1999–2003

Jalostamoinvestointi vauhdittaa rikitöntä tuotantoa

Jalostamoinvestointien ansiosta Fortumilla on täysi valmius siirtyä kokonaan rikkittömään liikennepolttoainetuotantoon. Fortum on jo vuosia valmistanut ja vienyt rikkittömiä (rikkipitoisuus alle 10 milligrammaa kilossa) polttoaineita Ruotsiin, Saksaan ja muihin maihin.

Logistisesti kilpailukykyisen, Venäjältä ja muualta entisen Neuvostoliiton alueelta tuodun raakaöljyn ja syöttöaineiden käyttö jalostamoilla lisääntyi huomattavasti. Raakaöljyn tuonti näistä maista oli yhteensä noin 8,5 (6,9) miljoonaa tonnia.

Syyskuussa Fortum päätti investoida 500 miljoonaa euroa Porvoon jalostamoon parantaakseen sen kilpailu- ja tuloksentekeytyä ja tuottavuutta entisestään. Investoinnin pohjustustyöt aloitettiin syyskuun puolivälissä.

Investoinnin on määrä valmistua vuoden 2006 loppuun mennessä. Tarkoituksena on alkaa valmistaa nyt raskaaksi polttoöljyksi päätyvästä raakaöljystä rikitöntä dieselpolttoainetta. Jalostamon tuottaman rikitöntä dieselpolttoaineen määrä kasvaa noin miljoonalla tonnilla vuodessa. Tällä hetkellä Fortum jalostaa noin neljä miljoonaa tonnia dieseliä vuodessa. Investointi ei lisää jalostamon kokonaiskapasiteettia. ➤

Ympäristömyötäisten tuotteiden kysyntä kasvussa

Fortumin osuus tukkumarkkinoiden päätuotteista Suomessa oli noin 73 (75) % ja öljytuotteiden vähittäismyynnistä noin 41 (39) %. Fortumin jalostamien öljytuotteiden vienti Suomesta oli 5,5 (5,2) miljoonaa tonnia. Tästä määrästä 2,8 (2,8) miljoonaa tonnia oli moottoribensiiniä ja 2,0 (1,9) miljoonaa tonnia dieselpolttoainetta. Vähärikkisen ja rikitöntä bensiinin ja dieselin myynti kasvoi kolmanneksen.

Fortumin Porvoon ja Naantalin öljynjalostamot tuottivat kaikkia tärkeitä öljytuotteita teollisuuden, kuljetussektorin ja energiantuotannon tarpeisiin. Porvoon jalostamon päätuotteita olivat ympäristömyötäiset liikennepolttoaineet. Naantalin jalostamo keskittyi liikennepolttoaineiden lisäksi yhä enemmän erikoistuotteisiin, kuten bitumeihin, liuottimiin, pienmoottoribensiineihin ja korkeaoktaanisiin kilpabensiineihin.

Puolet moottoribensiinistä vietiin Eurooppaan. Tästä 88 % oli vähärikkistä (rikkiä alle 50 mg/kg) tai rikitöntä (rikkiä alle 10 mg/kg). Saksa oli edelleen rikitöntä bensiinin päämarkkina-alue. Toinen puoli bensiinistä vietiin Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Kaikki viety dieselpolttoaine oli joko vähärikkistä tai rikitöntä. Dieselin päämarkkinat ovat Ruotsissa, Saksassa ja Ilossa-Britanniassa.

Öljytuotteiden suora- ja vähittäismyynti oli yhteensä 1 249 (1 253) miljoonaa litraa bensiiniä ja 1 183 (1 149) miljoonaa litraa dieseliä Suomessa, Pietarin alueella ja Itämeren alueen maissa.

Vuoden 2003 alussa Fortum ryhtyi myymään vähittäismyyntipisteissään vähärikkisempää bensiiniä. Siinä on rikkiä alle 50 mg/kg. Tämä on selvästi vähemmän kuin EU:n sallima enimmäismäärä 150 mg/kg.

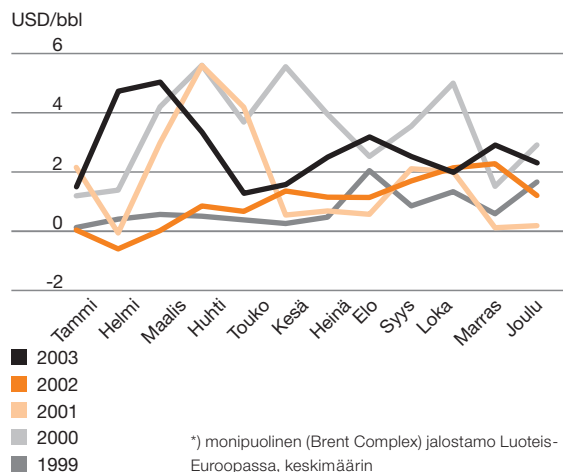
Fortum ja Kesko perustivat yhteisyrityksen, joka tähtää koko maan kattavaan, bensiiniä ja päivittäistavaroita myyvään vähittäismyymäläketjuun. Konsepti perustuu nykyisiin Neste Quick Shop- ja K-Pikkolo -ketjuihin. Yhteisyritys käynnistyi heinäkuussa 2003.

Vuoden aikana avattiin yhteensä 14 uutta myyntipistettä Itämeren alueen maissa ja Venäjällä. ➤

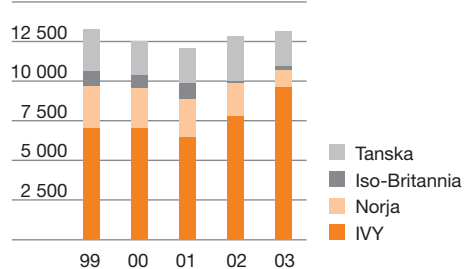
Fortum tuntee biopolttoaineet

Fortum jatkaa kesällä 2002 aloitettua biobensiinin tuotantoa ainakin vuoden 2004 loppuun. Tuotannon jatko ja laajuus riippuvat tulevista veroratkaisuista. ➤

ÖLJYNJALOSTUKSEN VIITEMARGINAALI 1999–2003 *)

RAAKAÖLJYN JA SYÖTTÖAINEIDEN HANKINTA JALOSTAMOILLE 1 000 t

Biopohjainen lämmönsiirtoneste Thermera sai toukokuussa Euroopan laajuisen patentin. Fortum toi tämän erittäin vähän luontoa kuormittavan tuotteen Suomen markkinoille vuonna 2000.

Forestera-hakepolttonesteen markkinoille tuloa on siirretty taloudellisin perustein, vaikka tuotteen kenttäkokeet onnistuivatkin hyvin. Forestera on kehitetty yhteistyössä Vapo Oy:n kanssa.

FIA-liiketoiminta myytiin tammikuussa 2004. Fortumin omaan tutkimus- ja kehitystyöhön perustuva FIA (Flow Improver Agent) pienentää kitkaa putkistoissa ja mahdollistaa siten jopa 50 % suuremman virtausnopeuden.

Puhtaiden liikennepolttoaineiden komponentteja

Fortum tuottaa komponentteja käytettäväksi omissa reformuloituissa bensiineissään ja myytäväksi muille öljy-yhtiöille. MTBE (metyylitertiääributyylieetteri) ja TAME (tertiääriamyyylimetyylieetteri) ovat oksygenaatteja, jotka parantavat bensiinin palamista ja vähentävät haitallisia päästöjä. Iso-oktaani on korkeaoktaaninen hiilivetypohjainen bensiinikomponentti, joka täyttää tiukimmatkin ympäristövaatimukset.

Vuonna 2002 Kanadassa sijaitseva MTBE-laitos, josta Fortum omistaa 50 %, muutettiin iso-oktaanilaitokseksi, koska MTBE:n käyttö kiellettiin Kaliforniassa, Yhdysvalloissa, vuoden 2004 alussa. Edmontonissa sijaitsevan laitoksen iso-oktaanituotanto myydään kokonaisuudessaan Kalifornian markkinoille. Fortumin osuus laitoksen vuosituotannosta on noin 250 000 ton-

nia. Laitos käyttää Fortumin kehittämää NEXOCTANE-teknologiaa.

Fortum tuottaa MTBE:tä Suomessa ja Portugalissa sekä yhteisyrityslaitoksessa Saudi-Arabiassa.

Palkittua öljyteknologiaa

Fortumin NEXOCTANE-tuotantoprosessin kehittäjät saivat vuoden 2003 suomalaisen insinööriyön palkinnon. Palkittua teknologiaa käytetään iso-oktaanin eli ensiluokkaisen hiilivetypohjaisen bensiinikomponentin valmistamiseen.

Innovatiivinen teknologia on jatkoa Fortumin aiemmin kehittämille NEXETHERS- ja NEXTAME-eetterointiteknologioille. Fortum käyttää omaa patentoitua NEXTAME-teknologiaansa Porvoon jalostamolla vähäpäästöisen eetteröidyn bensiinikomponentin valmistukseen.

Perusöljyjä laatutietoisille asiakkaille

Fortum on Euroopan johtava huippulaatuisten perusöljyjen kehittäjä, valmistaja ja markkinoija. Yhtiö on valmistanut Belgiassa vuodesta 1991 lähtien polyalfaolefiini-perusöljyä (PAO). PAO on hyvälaatuisten synteettisten voiteluaineiden tärkein komponentti. Tuotantokapasiteetti on 50 000 tonnia vuodessa. Fortumilla on polyalfaolefiineissa noin 30 prosentin markkinaosuus Euroopassa.

Fortum on valmistanut myös synteettisen öljyn kaltaista EHVI-perusöljyä (Enhanced High Viscosity Index) vuodesta 1997 ja on edelleen Euroopan ainoa valmistaja. Porvoon jalostamon perusöljyjen tuotantokapasiteetti on 200 000 tonnia vuodessa.

EHVI-tuotetta myydään johtaville voiteluainevalmistajille ja käytetään myös Fortumin omien voitelu-

FORTUMIN VALMISTAMIEN ÖLJYTUOTTEIDEN TOIMITUKSET ALUEITTAIN

1 000 t	2003	2002
Suomi	7 889	7 845
Muut Pohjoismaat	1 921	1 982
Baltian maat ja Venäjä	62	41
Yhdysvallat ja Kanada	1 252	1 276
Muut maat	2 267	1 896
Yhteensä	13 391	13 040

FORTUMIN VALMISTAMIEN ÖLJYTUOTTEIDEN TOIMITUKSET TUOTERYHMITÄIN

1 000 t	2003	2002
Bensiini	4 434	4 595
Diesel	3 886	3 619
Lentopetrooli	611	586
Kevyt polttoöljy	1 474	1 503
Raskas polttoöljy	1 314	1 233
Muut	1 672	1 504
Yhteensä	13 391	13 040

aineiden valmistuksessa. Tuotteiden kysyntä kasvaa vuosittain 15 prosentilla Fortumin tärkeimmällä markkina-alueella Euroopassa. Myös muualla maailmassa kysyntä on kasvussa autoteollisuuden laatuvaatimusten tiukentuessa.

Merikuljetuksissa turvallisuus on tärkeintä

Fortum käyttää raakaöljyn ja öljytuotteiden merikuljetuksissaan Itämerellä, Pohjanmerellä ja Pohjois-Atlantilla ainoastaan kaksoisrunkoisia tai osittain kaksoisrunkoisia säiliöaluksia. Useimmilla aluksilla on myös Itämerellä ympärivuotiseen liikennöimiseen tarvittava jääluokitus. Vuonna 2003 Fortumin säiliöaluskuljetukset olivat 40 (37) miljoonaa tonnia.

Suomenlahden jääolosuhteet olivat vaikeat vuonna 2003, mikä nosti rahtitasoa alueella. Toisella ja kolmannella neljänneksellä rahtitasot pysyivät keskimääräisinä, mutta nousivat jälleen voimakkaasti vuoden loppua kohden. Alusten käytettävyyttä ja käyttöasteita pysyivät hyvällä tasolla koko vuoden ajan.

Fortum hankki kaksi uutta alusta vuonna 2003 ja myi kolme. Rakenteilla on viisi tuotealusta. Fortumin päätös vetäytyä Pohjanmeren öljyntuotannosta johti päätökseen myydä Pohjanmeren poijulastusliiketoiminta.

ALUSKANTA TAMMIKUUSSA 2004

28 alusta, joista

- 20 tuotealusta
- 6 raakaöljyalusta
- 2 puskuproomuyhdistelmää

sekä 1 proomu ja 3 hinaajaa

Aluksista kuusi on kokonaan Fortumin omistamia. Muut 22 alusta on rahdattu eri tavoin. Aluskannan kokonaiskantavuus on noin miljoona dw-tonnia.

Fortumin öljytuotteiden maantiekuljetuksia hoitaa 160 yksityisten kuljetusliikkeitten omistamaa ja Nesteen väreissä ajavaa säiliöautoa.

Öljyntuotanto alkoi Venäjällä

Lukoilin ja Fortumin puoleksi omistama yhteisyritys SeverTEK aloitti öljyntuotannon Etelä-Shapkinon öljykentällä Luoteis-Venäjällä heinäkuun puolivälissä. Vuoden lopussa päivittäinen kokonaistuotanto oli noin 24 000 barreliä (noin miljoona tonnia vuodessa). Tavoitteena on, että 50 000 barrelin päivittäinen enimmäistuotanto (josta Fortumin osuus on 25 000 barreliä) saavutetaan vuoden 2004 loppupuolella. Fortumin osuus kaupallisesti hyödynnettävistä öljyvaroista on arviolta 82 miljoonaa barreliä. 📍

Vuoden 2004 näkymät

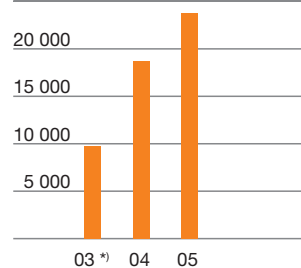
Puhtaiden liikennepolttoaineiden ja niiden komponenttien kysynnän odotetaan kasvavan. Fortum Shipping jatkaa aluskantansa uusimista viidellä uudella tuotealuksella.

Jalostusmarginaalit ja rahdit hinnoitellaan Yhdysvaltain dollareina, minkä vuoksi dollarin valuuttakurssin heikkeneminen vaikuttaa Öljynjalostus ja Markkinointi-segmentin kannattavuuteen.

JALOSTAMOIDEN TUOTANTO

1 000 t	2003	2002
Nestekaasut	338	276
Moottoribensiinit	4 311	4 356
Diesel ja kevyt polttoöljy	5 198	5 082
Raskas polttoöljy ja bitumi	1 679	1 728
Muut tuotteet	1 013	1 060
Tuotanto yhteensä	12 539	12 502

SEVERTEKIN TUOTANTOENNUSTE, FORTUMIN OSUUS bbl/päivä, keskimäärin 25 000

*) tuotanto aloitettiin heinäkuussa

Menestyminen pitkällä aikavälillä riippuu Fortumin kyvystä muuttaa kestävän kehityksen haasteet liiketoimintamahdollisuuksiksi.

Fortumille kestävä kehitys merkitsee sitä, että pyrimme toiminnassamme talouden, ympäristön ja yhteiskunnallisten näkökohtien tasapainoon vaikuttamalla myönteisesti niihin yhteisöihin, joissa toimimme. Pitkän aikavälin tavoitteemme on olla johtava kestävä kehityksen energiayhtiö Pohjoismaissa. Haluamme rakentaa edelläkävijänä kestävää energiatulevaisuutta avoimessa ja aktiivisessa vuorovaikutuksessa asiakkaidemme ja muiden sidosryhmiemme kanssa. Tavoitteemme on tarjota turvallisia ja ympäristömyönteisiä energiatuotteita ja -palveluja, jotka edistävät luonnonvarojen kestävää käyttöä. Kunnioitamme yksilöiden ja yhteisöjen kulttuuria ja arvoja sekä edistämme tasa-arvoa. Luovuuden ja innovatiivisuuden tukemiseksi huolehdimme työntekijöidemme hyvinvoinnista tarjoamalla turvallisen ja innostavan työympäristön.

Yhteiskuntavastuu

Fortum haluaa, että se tunnetaan energiayhtiönä, jota leimaavat asiakaslähtöisyys ja vahva sitoutuminen kestävään kehitykseen.

Kohti kestäväää kehitystä

- > Fortum valittiin Dow Jones Sustainability Indekseihin
- > Valmistautuminen päästökauppaan jatkui
- > Turvallisuudessa ei juuri parannusta, uusia toimenpiteitä käynnistettiin

Tällä hetkellä Fortumin keskeisiä kestävään kehityksen haasteita ovat kasvihuonekaasupäästöjen hallinnan kehittäminen, uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen, luonnonvarojen käytön tehokkuuden parantaminen, paikallisten ja alueellisten ympäristövaikutusten vähentäminen ja henkilöstön terveyden ja turvallisuuden parantaminen.

Kaikilla Fortumin merkittävillä tuotanto- ja logistiikkatoiminnoilla on sertifioitu ympäristöjärjestelmä (ISO 14001), jonka tavoitteena on varmistaa ympäristö- ja turvallisuusjohtamisen järjestelmällinen kehittäminen.

Syyskuussa Fortum valittiin sekä maailmanlaajuisen että eurooppalaiseen Dow Jones Sustainability Indexiin ensimmäisenä pohjoismaisena yhtiönä Utilities-sektorilla.

Fortum kehitti päästökauppaavalmiuttaan

Maailmanlaajuinen ilmastopöytäkirja, odottaa yhä Venäjän ratifiointia. Sen sijaan EU:n ilmastotoimet etenivät ripeästi. Päästökauppadirektiivi hyväksyttiin ennätysvauhdilla heinäkuussa 2003.

Päästökauppa tuo mukanaan täysin uuden näkökulman energialiiketoimintaan. Fortum on kehittänyt osaamistaan viime vuosien aikana muun muassa oman ilmastorahaston avulla. Vuoden 2003 aikana Fortum tehosti edelleen päästökauppaosaamistaan ja kehitti päästökaupan edellyttämiä uusia sisäisiä toimintatapoja.

Fortum tukee periaatteessa päästökaupan kaltaista markkinapohjaista ohjausta. Päästöoikeuksien alkujako on päästökaupan kansallisen toteutuksen avainkysymyksiä. Fortumin näkemyksen mukaan alkujako olisi tärkeää kohdella kaikkia teollisuudenaloja tasapuolisesti. Sähkösektorilla tulisi alkujako ottaa täysimääräisesti huomioon sekä fossiilisten polttoaineiden käytön väistämätön kasvu lähivuosina että kiristyvä kansainvälinen kilpailu sähkömarkkinoilla.

Fortum on sijoittanut 6 miljoonaa dollaria Maailmanpankin hiilirahastoon (PCF, Prototype Carbon Fund). PCF on vuonna 2000 perustettu, 17 yhtiön ja kuuden maan hallituksen keskinäinen rahasto, jonka pääoma on 180 miljoonaa dollaria. Tähän mennessä PCF on allekirjoittanut sopimukset 14 hankkeesta, joiden rahallinen arvo on 45 miljoonaa dollaria. Kaikki hankesopimukset saataneen valmiiksi vuoden 2004 puoliväliin mennessä. Fortumin osuus ensimmäisistä vuoden 2003 aikana kertyneistä varmennetuista päästövähennyksistä on noin 7 000 tonnia hiilidioksidia.

Uusia turvallisuusaloitteita

Fortumin työtaturmataajuus (poissaoloon johtaneiden työtaturmien lukumäärä miljoonaa työtuntia kohti) oli 8,5 (8,8). Vuodelle 2003 asetettua tavoitetta, 6,4, ei siis saavutettu. Vuoden aikana tapahtui lisäksi kaksi valitettavaa kuolemaan johtanutta työtaturmaa, joista toisessa menehtyi Fortumin oma työntekijä ja toisessa urakoitsijan työntekijä.

Perimmäinen tavoite työturvallisuudessa on nolla tapaturmaa. Tämän saavuttamiseksi asetettiin uudet haasteelliset välitavoitteet: 6,0 vuodelle 2004, 5,0 vuodelle 2005 ja 4,0 vuodelle 2006. Tavoitteiden saavuttamiseksi kehitettiin uusia toimintatapoja sekä konsernitason tasolla että liiketoimintayksiköissä. ➤

Valmiina biopolttoainemarkkinoille

EU jatkoi uusiutuvien energialähteiden käytön edistämiseen tähtäviä toimia. Biopolttoaineiden ja muiden uusiutuvien liikennepolttoaineiden edistämistä koskeva direktiivi astui voimaan toukokuussa 2003. Direktiivi asettaa suuntaa-antavat kansalliset tavoitteet jäsenvaltioille. Myös tavoitteita tukeva energiatuotteiden verotusta koskeva direktiivi valmistui vuonna 2003.

Fortum on valmistautunut hyvin liikenteen biopolttoaineiden markkinoiden kasvuun. Korkeaoktaanista etanolibensiiniä valmistettiin koko vuoden 2003 ajan ja valmistus jatkuu myös vuonna 2004. Lisäksi Fortumin jalostamot on nyt täysin muutettu soveltuviksi rikkittömien liikennepolttoaineiden valmistukseen.

Uusiutuva energia

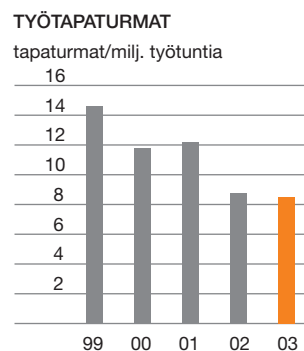
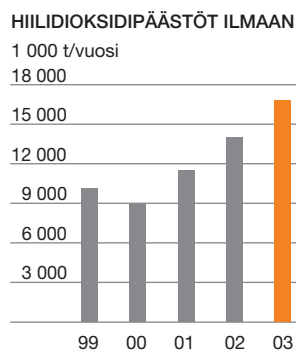
Uusiutuvan energian painopistealueita olivat biomasan käyttö ja vesivoiman perusparannushankkeet. Liiketoimintayksiköt tiivistivät yhteistyötään ja kehittivät toimintatapojaan kilpailukykyisen biopolttoainehankinnan varmistamiseksi kysynnän kasvaessa. Fortumin biopolttoaineiden kokonaiskulutus kasvoi 9 % vuoteen 2002 verrattuna.

Uusiutuvan energian sertifikaattijärjestelmä käynnistyi Ruotsissa toukokuussa 2003. Kaupankäynti on ollut toistaiseksi suhteellisen vähäistä, mutta sen odotetaan vilkastuvan ensimmäisen jakson päättyessä huhtikuussa 2004. Fortum on yksi Ruotsin sertifikaattimarkkinoiden päätoimijoista.

Vuoden 2003 alussa Fortum liittyi jäseneksi RECS Internationaliin, joka kehittää eurooppalaista uusiutuvan energian sertifikaattijärjestelmää.

Heikko vesivoimatilanne kasvatti päästöjä

Tilanne pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla oli poikkeuksellinen. Heikko vesivoimatilanne johti lisääntyneeseen fossiilisten polttoaineiden käyttöön sähköntuotannossa, minkä seurauksena päästöt ilmakehään kasvoivat. Fortumin hiilidioksidipäästöt (oma tuotanto ilman osuuksia) olivat 16,8 (14,0) miljoonaa tonnia, rikkidioksidipäästöt 39 000 (33 000) tonnia ja typen oksidien päästöt 42 000 (37 000) tonnia. ➤

Paras käyttökelpoinen tekniikka käytössä

Fortumin ympäristö-, terveys- ja turvallisuusinvestoinnit (EHS-investoinnit) vuonna 2003 olivat 45 (34) miljoonaa euroa ja käyttömenot 57 (53) miljoonaa euroa. Merkittävimpiä hankkeita vuoden aikana oli jalostamoiden jätevesipuhdistamojen uudistaminen. Vuoden aikana käynnistettiin voimalaitosten päästömittaajärjestelmien uusiminen marraskuussa 2004 voimaan astuvien uusien määräysten mukaisesti. ➤

Fortumin tuotantolaitosten ympäristösuojelu täyttää pääosin parhaan käyttökelpoisen tekniikan (BAT) vaatimukset eikä merkittäviä investointitarpeita ole odotettavissa lähivuosina.

Vuonna 2003 Fortum maksoi yhteensä 313 (280) miljoonaa euroa ympäristöperustaisia veroja ja maksuja Suomessa ja Ruotsissa.

EHS-vastuut hallinnassa

Fortum on selvittänyt aiempaan toimintaan liittyvät ympäristövastuut ja kirjannut tuleviin kunnostuskustannuksiin tarvittavat varaukset tilinpäätösperiaatteiden mukaisesti. Johdon tiedossa ei ole tapauksia, joilla olisi merkittävää vaikutusta yhtiön talouteen.

Suomen ydinenergialain mukaan Fortum varautuu ydinjätehuollon tuleviin kustannuksiin. Fortumin osuus valtion ydinjätehuolto-rahastossa kattaa vastuun täysimääräisesti.

Fortumin tuotantolaitosten toiminta oli kertomusvuonna pääsääntöisesti ympäristölupaehtojen ja muiden ympäristömääräysten mukaista. Kahdella toimipaikalla tapahtuneet vähäiset poikkeamat lupamääräyksistä eivät aiheuttaneet havaittavia ympäristö- tai terveysvaikutuksia. Niistä ei myöskään aiheutunut yhtiölle taloudellisia seuraamuksia.

Sitoutuneet ihmiset luovat hyvän suorituskulttuurin

- > Painopiste kaiken suorituksen parantamisessa
- > Fortumlaisen johtamisen parantaminen
- > Keskeisten, koko konsernin laajuisten henkilöstöprosessien luominen

Fortumin tavoitteena on olla hyvin toimiva ja tasapainoinen työyhteisö, jossa yksilöt ovat motivoituneita kohtaamaan uusia haasteita. Hyvinvoinnin ja luovuuden edistämiseksi Fortum pyrkii tarjoamaan kaikille työntekijöilleen turvallisen ja innoittavan työympäristön.

Vuoden 2003 aikana Fortumin henkilöstöjohtaminen tuki entistäkin paremmin konsernin ja sen liiketoimintayksiköiden strategisten tavoitteiden saavuttamista. Linjajohto osallistui merkittävästi henkilöstöjohtamisen tavoitteiden asettamiseen ja uusien toimintatapojen kehittämiseen.

Hyvien suoritusten ja kehittymisen kulttuuri

Suoritustason jatkuva parantaminen on kaikkien fortumlaisten keskeinen tavoite. Vuonna 2003 luotiin uusi suorituksen kehitysprosessi, jossa suorituksia ja kehitystä arvioidaan säännöllisesti. Tuloseskustelut pidetään talven aikana ja kehityseskustelut käydään syksyllä. Suorituksen suunnitelmallisen johtamisen tulee olla luonteva osa esimiehen ja alaisen arkipäivää.

Johtamisen parantamiseksi luotiin fortumlaisen esimiehen tavoiteprofiili – Fortum Leader Profile, joka perustuu asetetuille johtamiskriteereille ja arvoille. Ta-

VAKINAISEN HENKILÖSTÖN MÄÄRÄ SEGMENTEITTÄIN

31.12.2003

	2003	2002
Sähkö, lämpö ja kaasu	6 535	6 778
Sähkönsiirto	968	853
Markets	457	544
Öljynjalostus ja markkinointi	3 936	4 040
Muut toiminta	753	903
Yhteensä	12 649	13 118

voiteprofiili ja siihen liittyvä fortumlainen 360° -palauttejärjestelmä ovat keskeisiä suunnannäyttäjiä Fortumin johdon kehittämisessä.

Vuonna 2002 aloitettuja johdon koulutusohjelmia, Fortum Challenger keskijohdolle ja Fortum Forward ylimmälle johdolle, toteutettiin laajasti vuonna 2003. Vuoden aikana näihin ohjelmiin osallistui yli 200 Fortumin johtajaa ja asiantuntijaa. Lisäksi Fortum Manager -valmennusohjelma uusille esimiehille käynnistettiin alkuvuodesta 2003. Kaikki ohjelmat ovat tiukasti liiketoimintalähtöisiä ja tukevat Fortumin arvojen sisäistämistä sekä tähtäävät johtamisen laadun parantamiseen.

Yhtenäiset ja tehokkaat henkilöstöprosessit

Vuoden 2003 aikana kuvattiin keskeiset konserninlaajuiset henkilöstöprosessit. Työn tavoitteena oli yhtenäistää ja tehostaa Fortumin toimintatapoja henkilöstöjohtamisen tärkeimmillä osa-alueilla sekä korostaa esimiesten roolia jokapäiväisessä henkilöstötyössä. Yksi työn konkreettisista tuloksista oli kolmikielinen käytännön esimiesopas intranettiin.

Konserninlaajuinen työtyytyväisyyskartoitus tehtiin syksyllä 2003. Vuosittainen työtyytyväisyyskartoitus on osa organisaation kehittämistä, minkä tavoitteena on fortumlaisten työtyytyväisyyden ja motivaation jatkuva ja suunnitelmallinen parantaminen.

Uusi kannustinjärjestelmä

Vuonna 2003 otettiin käyttöön uusi tulos- ja suorituspalkkajärjestelmä. Sen lähtökohtana on yksikön tuloksen ja henkilökohtaisen suorituksen vaikutusten aikaisempaa parempi yhteen sitominen. Samassa yhteydessä otettiin käyttöön noin 190 avainhenkilöä koskeva uusi osakesidonnainen kannustinjärjestelmä, joka korvaa mahdolliset uudet optiojärjestelmät. Järjestelmäsä on tarkempi kuvaus sivulla 88.

Keväällä 2003 konsernin henkilöstörahas-
talle maksettiin yhteensä 6,4 miljoonaa euroa voittopalkkiota, joka perustui vuoden 2002 tulokseen. Rahastossa on 6 769 jäsentä.

Aktiivista henkilöstön kehittämistä

Henkilöstön kehittäminen perustuu yksilöllisiin liiketoimintalähtöisiin kehittämissuunnitelmiin. Kehittämisen painopiste on liiketoimintayksiköissä ja työpaikoilla. Henkilöstön kehittämiseen käytettiin 10,0 (8,6) miljoonaa euroa. Kukaan Fortumin työntekijä käytti keskimäärin 3,1 (2,7) päivää koulutukseen.

Vuoden aikana sisäisessä työnhaussa oli 295 (200) vapaata paikkaa ja yksiköiden välisiä siirtymisiä oli noin 180 (110). Konsernin keskeisenä tavoitteena on tehtäväkierron määrätietoinen lisääminen osana osaamisen kehittämistä. Tämän edistämiseksi laadittiin erityiset tehtäväkierron periaatteet.

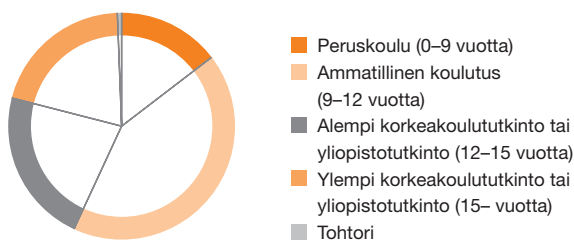
Internetin rekrytointisivujen kautta vastaanotettiin yhteensä noin 10 400 työhakemusta Suomessa ja Ruotsissa. Näistä noin 6 600 koski kesäharjoittelua. Fortum osallistui vuoden aikana yhteensä 15 rekrytointitapahtumaan. Työvoiman saannin turvaaminen on tulevaisuudessa todellinen haaste, minkä vuoksi esimerkiksi ikäjohtamiseen ja oppilaitosyhteistyöhön on kiinnitetty entistä enemmän huomiota.

Yhtiörakenteen muutos vähensi henkilöstön määrää

Vuonna 2003 Fortum työllisti keskimäärin 13 343 (14 053) henkeä. Vuoden lopulla henkilöstön määrä oli 13 046 (13 670), josta 12 649 (13 118) oli vakinaisessa työsuhteessa. Vähennyksestä suurin osa johtuu Birka Energian ja Fortumin liiketoimintojen yhdistämisestä sekä Enprima-osakkuusyhtiön perustamisesta vuoden alussa. Toisaalta yritysostot Norjassa ja Puolassa lisäsivät henkilöstömäärää usealla sadalla.

Henkilöstöstä 23 (23) % oli naisia. Konsernin ja liiketoimintayksiköiden johtotehtävissä naisia oli 19 %. Fortumlaisten keski-ikä oli 45 (45) vuotta. ●

KOULUTUSTASO 31.12.2003

KOULUTUSALA 31.12.2003

Avointa ja aktiivista sidosryhmätoimintaa

- > Fortum palkittiin parhaana ympäristö- ja yhteiskuntavastuun raportoijana Suomessa
- > Asiakkaita neuvottiin energian tehokkaassa käytössä
- > Aktiivista keskustelua ydinvoimasta

Säännölliset asiakastytyväisyys- ja energia-asennetutkimukset ovat keskeisiä palautekanavia toiminnan, tuotteiden ja palveluiden jatkuvassa kehittämisessä.

Vuoden 2003 suomalaisen energia-asennetutkimuksen vastaajista 96 (94) % oli kuullut Fortumista usein tai erittäin usein ja 40 (41) % piti Fortumia yhtenä alansa asiantuntevimmista yhtiöistä.

Tietoa energian säästämisestä

Vuonna 2003 Fortum teki useiden yritysasiakkaidensa toimipaikoilla energiakatselmuksia, joissa tunnistettiin merkittäviä energiansäästömahdollisuuksia. Ruotsissa julkaistiin uusi versio energia- ja ympäristöseurantaan tarkoitettu ”e-statistik”-verkkotyökalusta, joka otettiin hyvin vastaan.

Fortum tarjoaa myös suurelle yleisölle tietoa luonnonvarojen tehokkaasta käytöstä eri tiedotuspisteissä. Fortum vihki käyttöön uuden tiedotuskeskuksen Högdalenin voimalaitoksella Tukholmassa ja järjesti joukon energiankäyttöä koskevia näyttelyitä muun muassa Glashusetin tiloissa Tukholmassa.

Aktiivista vuoropuhelua

Fortum on sitoutunut ylläpitämään hyviä suhteita toimipaikkojensa ympäristön yhteisöihin. Useilla paikkakunnilla toimii erilaisia yhteistyöryhmiä ja yhtiö kannustaa kaikkia toimipaikkoja aktiiviseen vuoropuheluun paikallisten sidosryhmien kanssa. Fortum pyrkii aloitteelliseen kommunikointiin, joka perustuu avoimuuteen ja rehellisyyteen.

Fortum seuraa jatkuvasti jalostamoidensa lähiympäristön asukkaiden mielipiteitä. Vuonna 2003 tehdyn tutkimuksen mukaan valtaosa jalostamoiden naapureista, paikallisista päättäjistä sekä tiedotusvälineiden edustajista oli edelleen tyytyväisiä saamansa tiedon määrään ja luotettavuuteen, vaikka kokonaistyytyväi-

syys oli hieman laskenut edellisvuodesta. Vuonna 2003 vuoropuhelu lähiympäristön asukkaiden kanssa oli erityisen vilkasta Porvoon uuden investointihankkeen yhteydessä.

Fortumin osallistuminen Suomen viidennen ydinvoimalaitosyksikön rakentamiseen synnytti monipuolista mielipiteiden vaihtoa muun muassa Greenpeacen kanssa, mukaan lukien tapaamisia, puhelinkeskustelua ja kirjeiden ja sähköpostiviestien vaihtoa sekä mielenosoituksia Fortumin pohjoismaisten toimistojen edustalla.

Tukea tutkimukseen, koulutukseen, kulttuuriin ja urheiluun

Keväällä 2004 Fortumin säätiö jakoi uusia apurahoja yhteensä 330 000 (300 000 vuonna 2003) euroa toimialaan liittyvään tutkimus- ja kehitystyöhön. Kumpuun useiden koulujen ja opetusorganisaatioiden kanssa jatkui vuoden aikana.

Fortum käytti Suomessa yhteensä 300 000 (300 000) euroa yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Fortum tuki valtakunnallisesti ja suurimmilla toimipaikkakunnillaan hankkeita, jotka liittyvät lapsiin ja nuoriin, taiteeseen ja kulttuuriin, urheiluun sekä huumeiden vastaiseen taisteluun. Fortum on Suomen WWF:n Operaatio Merenneidon päätukija. Kampanjan tavoitteena on Itämeren suojelu. Vuonna 2003 yhtiö tuki WWF:n vapaaehtoisten öljyntorjuntajoukkojen koulutusta ja varustamista. Kolme suurinta yksittäistä sponsorointihanketta olivat jääkiekon maailmanmestaruuskisat, Neste Ralli ja Folkoperan Tukholmassa.

Vuonna 2003 Fortum palkittiin parhaana kokonaisraportoijana suomalaisessa ympäristö- ja yhteiskuntavastuun raportoinnin kilpailussa. Raportti ”Fortum ja yhteiskunta 2003” julkaistaan keväällä 2004. Lisätietoa Fortumin EHS-asioista ja sidosryhmäyhteistyöstä löydät Internetistä osoitteesta www.fortum.fi/ymparisto.

Riskienhallinta

Fortumin riskienhallinta tukee pyrkimyksiä saavuttaa sovitut tavoitteet välttämällä ei-toivottuja operatiivisia ja taloudellisia yllätyksiä.

Riskienhallintapolitiikka

Fortumin hallitus hyväksyy konsernin taloudellisia riskejä koskevan riskipolitiikan, jossa määritellään riskienhallinnan tavoitteet, periaatteet, toimintaohjeet ja vastualueet. Poliitiikka käsittää ohjeet markkinariskien ja muiden taloudellisten riskien määrittämiseen, valvontaan ja raportointiin. Riskejä ovat mm. sähkön hinta- ja volyyimiriskit, öljyn hinta- ja jalostusmarginaaliriskit, likviditeetti- ja jälleenerahoitusriskit, valuutta- ja korkoriskit, vastapuoliriskit sekä operatiiviset riskit.

Operatiivisten riskien hallintaa ohjaavat politiikat, menettelytavat ja toimintaohjeet. Operatiivisia riskejä ovat ydinvoimariskit, tuotantolaitoksiin liittyvät riskit, ympäristö- ja turvallisuusriskit, tietotekniikka- ja tietoturvariskit sekä poliittiset ja toimintojen sääntelyyn liittyvät riskit.

Riskienhallintaorganisaatio

Yleisperiaatteena on, että jokainen liiketoimintayksikkö vastaa oman toimintansa riskienhallinnasta. Tämä koskee hyödykeriskien ja operatiivisten riskien hallintaa. Poikkeuksena on Group Treasury, joka vastaa konsernin valuutta-, korko- ja jälleenerahoitusriskien hallinnasta sekä tietyistä operatiivisista riskeistä koskevista vakuutuksista konsernilaajuisesti.

Konsernissa taloudellisten riskien hallinnasta vastaa konsernin talousjohtaja ja konsernin talousriskien hallinta on osa konsernin talousyksikön toimintaa. Liiketoimintayksiköiden riskienhallintatoiminnot vastaavat kunkin yksikön riskien raportoinnista konsernin riskienhallintayksikölle ja luotonvalvontayksikölle, jotka vastavat riskien konsolidoinnista ja analysoinnista konsernilaajuisesti.

Riskienhallintaprosessi

Riskienhallinta on jatkuva prosessi, jonka tehtävänä on edistää Fortumin riskienhallinnan tehokkuutta. Kunkin liiketoimintayksikkö vastaa omien riskiensä tunnistamisesta, hallinnasta ja raportoinnista. Konsernitasolla tehtävän riskien konsolidoinnin ja analysoinnin tavoitteena

on valvoa mahdollisia konserninlaajuisia seuraamuksia sekä prosessien tehokkuutta, ja ehdottaa parannuksia riskienhallintaprosesseihin.

Markkinariskit

Markkinariskien hallinta on keskeinen osa Fortumin liiketoimintaa. Pääperiaatteena on riskien laajuuden mahdollisimman tarkka määrittäminen ja toteutuman seuranta suhteessa asetettuihin tuloksen ja/tai kasvavirran riskilimiitteihin. Näiden periaatteiden täyttämiseen käytetään konsernissa monia eri riskienhallintamenetelmiä, kuten Value-at-Risk ja Profit-at-Risk -analyyssejä. Lisäksi tehdään jatkuvasti analyyssejä, joilla arvioidaan suurten hinnanmuutosten vaikutusta tulokseen.

Tulokseen vaikuttavista markkina- ja taloustekijöistä merkittävimmät ovat

- › sähkön hinta sekä tuotanto- ja myyntivolyymit
- › raakaöljyn hinta ja jalostusmarginaali
- › likviditeetti- ja jälleenerahoitusriskit
- › valuuttakurssit ja korkotasot.

Sähkön hinta- ja volyyimiriskit

Merkittävin sähkön hintaan ja volyymeihin lyhytkestoisesti vaikuttava tekijä on sää ja sen vaikutukset vesivoiman käytettävyyteen pohjoismaisessa markkinassa.

Fortumissa sähköntuotannon riskejä hallitaan erillään sähkön asiakasmyyntistä. Sähköntuotannon kassavirran suojausinstrumentteja ovat hintariskien hallintaan tähtäävät sähköjohdannais- ja myyntisopimukset. Näiden sopimusten avulla pyritään vähentämään sähkön hintavaihteluiden vaikutusta tulokseen sekä takaamaan tiettyjen tavoitteiden täyttyminen. Suojausstrategioita arvioidaan jatkuvasti markkinahintojen tai vesitilanteen muuttuessa.

Fortum Markets huolehtii myyntitoimintansa hinta- ja lämpötilariskien hallinnasta markkinahintapohjaisella lopputuotteiden hinnoittelulla ja aktiivisella salkunhallintatoiminnolla, jota ohjaa sovittu suojauspolitiikka. Asiakasmyyntisopimusten tuomaan kassavirtaan kohdistuu epävarmuutta, sillä kulutusta ja hintatasoa ei aina voida ennustaa. Tavoitteena on suojata sopimukset siten, että tulokseen kohdistuva epävarmuus on minimoitu.

Sähkön hinnan ja volyymien mahdollisten muutosten vaikutuksia tulokseen seurataan jatkuvasti. Sähkön markkinahinnan 1 euron suuruinen muutos megawattitunnilta vuonna 2004 vaikuttaisi voittoon ennen veroja noin 25 miljoonaa euroa laskettuna 31.12.2003 suojaustason mukaan edellyttäen, että tuotannon rakenteessa ei ole merkittävää muutosta.

Öljyn hinta- ja jalostusmarginaaliriskit

Tärkeimmät öljyn hintaan vaikuttavat tekijät ovat kysynnän ja tarjonnan tasapaino, varastojen määrät sekä talouskasvu. OPECin kyky kontrolloida raakaöljyn tuotantoa on tärkein öljymarkkinoiden kysynnän ja tarjonnan tasapainoon vaikuttava tekijä.

Raakaöljy- ja öljytuotevarastot käsittävät velvoitevarastot ja operatiiviset varastot. Öljyn markkinahinnan muutokset vaikuttavat varastojen arvoon. Velvoitevarastot kattavat noin 70–80 % kokonaisvarastoista. Vain kassavirtaa tuottavat operatiiviset varastot suojaataan hintavaihteluilta. Yhden dollarin muutos suojaamattomien öljyvarastojen barrelihinnassa vaikuttaisi Fortumin vuoden 2004 voittoon ennen veroja noin 10 miljoonaa euroa varastovoittoa tai -tappioiden.

Öljynjalostusliiketoiminnan tulos on altis jalostusmarginaalien muutoksille, millä on vaikutusta kassavirtaan. Vuoden 2003 lopun suojaustasolla 0,1 dollarin muutos barreliin jalostustoiminnan kokonaismarginaalissa vaikuttaisi Fortumin voittoon ennen veroja noin 10 miljoonaa euroa.

Likviditeetti- ja jälleenerahoitusriskit

Fortum varmistaa, että sillä on käytettävissään valmiusluottoja kaikkien ennakoitujen rahoitustarpeiden kattamiseen sekä riittävästi varoja mahdollisten odottamattomien rahoitustarpeiden kattamiseen. Monipuoliset ja joustavat rahoitusjärjestelyt ovat tarpeen, jotta velan määrää voidaan tarvittaessa kasvattaa tai pienentää.

Fortumin tavoitteena on olla kiinnostava luotonottaja pankki- ja velkapääomamarkkinoilla sekä hankkia parhaat mahdolliset rahoitusehdot muihin saman luotoluokituksen omaaviin yrityksiin verrattuna.

Jotta konsernin omaisuus olisi mahdollisimman joustavasti käytettävissä, yhtiön rahoitus on pääasiassa vakuudetonta ja keskitetty emoyhtiö Fortum Oyj:hin.

Valuutta- ja korkoriskit

Fortumilla on muita kuin euromääräisiä kassavirtoja ja sijoituksia ja siksi valuuttakurssien vaihtelut vaikuttavat yhtiön tulokseen. Suurimmat valuuttariskit kohdistuvat

Yhdysvaltain dollariin sekä Norjan ja Ruotsin kruunuihin. Dollariin liittyvä valuuttariski altistaa pääasiassa öljynjalostus- ja varustamoliiketoimintoja, sillä dollari on öljytuotteiden ja rahtien kansainvälinen hinnoitteluväluutta. Norjan kruunuun liittyvä valuuttariski kohdistuu sähkökauppaan, sillä Norjan kruunu on hinnoitteluväluutta pohjoismaisessa sähköpörssissä Nord Poolissa. Ruotsin kruunuun liittyvä valuuttariski altistaa liiketoimintaa Ruotsissa. Fortumin tavoitteena on valuuttakurssimuutosten aiheuttaman haitallisen vaihtelun minimointi konsernin kassavirrassa ja tuloksessa.

Fortumilla oli 31.12.2003 velkaa 6 065 miljoonaa euroa. Velkasalkku koostuu eripituisista luotoista ja joukkovelkakirjalainoista. Luottojen korkosidonnaisuusajan kestoon voidaan vaikuttaa solmimalla korkosopimuksia. Strategioita optimaalisen velkarakenteen saavuttamiseksi arvioidaan ja muokataan jatkuvasti, jotta konsernin tavoitteet täyttyvät. Vuoden 2003 lopun velkasalkulla 1 %:n korkomuutos vaikuttaisi vuoden 2004 tulokseen ennen veroja noin 20 miljoonaa euroa.

Vastapuoliriskit

Vastapuoliin liittyviä luottoriskejä syntyy sopimuksia solmittaessa normaalissa liiketoiminnassa, jossa vastapuoli on velvollinen suorittamaan Fortumille maksun myydyistä tuotteista tai palveluista. Fortumin tulee hallita luottoriskipositionsa ja tuntea vastapuolet, joiden kanssa syntyy velvoitteita.

Vastapuoliin liittyvien riskien määrä määritetään Fortumille aiheutuvan vahingon mukaan, mikäli vastapuoli jättäisi velvoitteen täyttämättä. Limiitit konsernin luottoriskiasemalle määrittelee konsernin luotonvalvontayksikkö, joka jakaa ne edelleen liiketoimintayksiköille. Konsernin luotonvalvonta valvoo ja raportoi määrittelyjen luottoriskiaseman limiittien puitteissa vastapuoliin liittyviä riskejä. Fortumin tavoitteena on minimoida vastapuoliin liittyvät riskit, mihin tähdätään hyödyntämällä netotussopimuksia, clearing-toimintaa sekä mahdollisuuksien mukaan vakuuksia ja takuita.

Operatiiviset riskit

Laajamittainen energialiiketoiminta sisältää monenlaisia operatiivisia riskejä. Fortum pyrkii johdonmukaisesti ja systemaattisesti tunnistamaan ja ennaltaehkäisemään näitä riskejä.

Fortumin tavoitteena on minimoida operatiiviset riskit selkeällä dokumentoinnilla, automatisoimalla prosesseja sekä selkeästi erillisillä päätöksenteon ja valvonnan menettelytavoilla.

Fortumilla on maailmanlaajuiset vakuutukset, jotka kattavat omaisuusvahinkoihin, liiketoiminnan keskey-

tymiseen, vastuisiin, kuljetuksiin ja henkilöstön liikematkoihin kohdistuvat riskit. Vuonna 1988 perustettu vakuutusyhtiö Fortum Insurance Ltd on osallisena omaisuus- ja liiketoiminnan keskeytymisvakuutuksissa, jotka kattavat Fortumin kaikki teollisuuslaitokset jälleenhankintahintaperusteisesti. Vakuutuskustannusten kilpailukykyisyys on varmistettu vakuutusten keskittämällä sekä vakuuttamalla kansainvälisillä vakuutusmarkkinoilla.

Äkilliset ja odottamattomat ympäristövahingot kuuluvat konsernin maailmanlaajuisen vastuuvakuutuksen korvausten piiriin. Fortum on myös osallisena öljyvuojojen aiheuttamien vahinkojen kansainvälisessä korvausrahastossa (IOPC).

Ydinvoimariskit

Fortum omistaa Loviisan ydinvoimalaitoksen ja vähemmistö-osakkuudet yhdessä suomalaisessa ja kahdessa ruotsalaisessa yhtiössä, joilla on ydinvoimalaitoksia. Suomessa ja Ruotsissa ydinvoimaonnettomuuksiin liittyvä kolmannen osapuolen vastuuvollisuus on ydinvoimalaitoksen käytöstä vastaavalla taholla. Fortumilla on Loviisan ydinvoimalaitoksen toiminnasta vastaavana 175 SDR *) (noin 210 miljoonaa euroa) lakisääteinen vakuutus ydinvoimaonnettomuudesta koitunutta vahinkoa kohden, mikä on ydinvastuulain mukaan Fortumin maksimivastuu.

Fortum on tehnyt ydinenergialain mukaisen selonteon ja suorittanut lain mukaiset ydinjätehuoltomaksut. Fortumin vuosittainen osuus valtion ydinjätehuoltorahastossa kattaa täysin Loviisan voimalaitoksessa syntyvän ydinjätteen hävittämisestä ja voimalaitoksen käytöstä poistamisesta aiheutuvat kustannukset.

Tuotantolaitoksiin liittyvät riskit

Liiketoimintayksiköille määritetään kunnossapito- ja huolto-ohjelmat osana vuotuista liiketoiminnan suunnittelua. Auditoinnit ja henkilöstön jatkuva koulutus ovat olennainen osa ennaltaehkäisyä.

Voimalaitoksilla noudatetaan Fortumin käyttö- ja kunnossapito-ohjelmaa, jossa olennaisina osina ovat

jatkuva laitosten kunnan seuranta ja riskien vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet. Ohjelman tuloksena on saavutettu laitosten korkea käytettävyyssaste. Riskianalyysit ovat osa investointien suunnittelu- ja toteutusprosessia.

Ydinturvallisuuden arviointi ja parantaminen Loviisan voimalaitoksella on jatkuva prosessi, jota toteutetaan Säteilyturvakeskuksen (STUK) valvomana. Vuonna 2003 saatiin päätökseen modifikaatiot kattavassa vakavien ydinturmien hallintaohjelmassa.

Jokiin, joiden varrella on vesivoimalaitoksia, on rakennettu säännöstelyä varten patoja. Vuonna 2003 jatkettiin pitkän aikavälin ohjelmaa patoseurannan tehostamiseksi ja ylivirtauksen varmistamiseksi tulvatilanteissa.

Sähkönsiirrossa myrskyt ja muut odottamattomat tapahtumat voivat aiheuttaa sähkökatkoja, jotka ovat tyypillisesti lyhyitä. Sähkökatkoja ei ole mahdollista estää kokonaan, mutta Fortumin sähkönsiirron toimintatavoilla pyritään sähkökatkosten pituuden ja vaikutusten pienentämiseen poikkeustilanteissa. Katkoista aiheutuu korjauskustannuksia ja asiakkaille maksettavia korvauksia. Kaikki sähkönsiirtoyhtiöt kussakin maassa käyttävät samoja korvauseriaa. Muut sähkönsiirron riskit ovat melko vähäisiä. Muuntamot tarkastetaan säännöllisesti lain ja hyvän liiketavan mukaisesti.

Jalostamoilla riskitarkastelut ovat osa tuotannosuunnittelua ja investointihankkeiden suunnittelu sisältää laajoja riskianalysejä. Käyttöturvallisuuden varmistamiseksi ja ympäristöriskien ehkäisemiseksi laitoksilla on kattavat menettelytavat ja hälytysjärjestelmät. Häätötilanteiden varalta jalostamoilla on omat palokunnat.

Fortum käyttää ainoastaan kaksirunkoisia tai osittain kaksirunkoisia säiliöaluksia raakaöljyn ja öljytuotteiden kuljetusturvallisuuden varmistamiseksi. Useimmilla aluksilla on myös Itämerellä ympärivuotiseen liikennöimiseen tarvittava jäälukitus. Asiakkaiden tekemät säännölliset tarkastukset yhdessä Fortumin oman tarkastuskäytännön ja säiliöalusten tarkastusten kanssa edistävät merikuljetusten turvallisuutta. Lisäksi Fortumin säiliöaluskannan uudistamisohjelma alentaa aluskannan keski-ikää.

Öljyn vähittäismyynnissä huoltoasemien laitteistoissa käytetään parasta mahdollista tekniikkaa maaperän ja pohjavesien suojelemiseksi. Operatiivisten riskien ja turvallisuusriskien, kuten laitteistojen rikkoutumisen, polttoaineiden sekoittumisen, tulipalojen tai ilkkivallan ehkäisemiseksi on käytössä kattavat ohjeistukset, koulutusohjelmat ja hälytysjärjestelmät.

*) SDR = Special Drawing Right, erityisnosto-oikeus, Kansainvälisen valuuttarahaston määrittämä laskentayksikkö, jonka arvo määräytyy keskeisistä valuutoista

Ympäristö-, terveys- ja turvallisuusriskit

Ympäristö- ja turvallisuusriskejä arvioidaan jatkuvasti sisäisin ja ulkoisin auditoinnein sekä riskikartoituksin. Korjaavien ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tärkeyttä korostetaan käynnistämällä tarvittaessa fokusoituja kehityshankkeita ja koulutusohjelmia.

Yrityskauppoihin, kuten yritysostoihin ja divestointeihin, liittyviä ympäristö-, terveys- ja turvallisuusriskejä arvioidaan järjestelmällisesti ja osapuolten vastuut määritellään sopimuksissa.

Ilmastonmuutoksesta on tulossa suurin ympäristöhaaste energia-alan yrityksille tulevaisuudessa. Kehitystyön kohteena olevat EU:n laajuiset ja kansalliset ilmastostrategiat merkitsevät tiukempaa päästöjen kontrollointia. EU:n sisäinen hiilidioksidin päästökauppa on tärkein lyhyen aikavälin ohjausväline. Hiilidioksidin päästökauppa koskevan EU-direktiivin mukaan kaikkien EU-maiden on aloitettava hiilidioksidipäästökauppa vuoden 2005 alusta alkaen. Fortumin sähkön tuotannosta noin 80 % on hiilidioksidivapaata.

Lisätäkseen osaamistaan ja suojautuakseen ilmastoriskeiltä Fortum on osakkaana Maailmanpankin hiilirahastossa (PCF).

Tietotekniikka- ja tietoturvariskit

Konsernin tietotekniikka- ja tietoturvariskien valvonta on keskitetty konsernin IT-yksikköön. Konsernipoliittikat määrittelevät ohjeet ja menettelytavat IT-riippuvaisten prosessien vioittumisesta tai tietoturvarikkomuksista johtuvien riskien ja vahinkojen minimoimiseksi. Pääta-

voite on minimoida IT-riskit ja lisätä luotettavuutta ja tietoturvallisuutta keskittämällä tietotekniikkainfrastruktuurin ja yleisesti käytössä olevien sovellusten hallinta. Vuoden 2003 aikana kehitettiin toiminnan jatkuvuus-suunnitelmia ja uudistettiin kriittisten käyttöjärjestelmien arkkitehtuuri. Lisäksi tehtiin tietoturva-auditointi, jatkettiin kriisinhallinta- ja turvallisuustietoisuusohjelmia sekä perustettiin Fortum Emergency Response Team (FERT).

Poliittiset ja lainsäädäntöriskit

Poliittisen ja lainsäädännöllisen ympäristön kehityksellä on merkittävä vaikutus energia-alaan ja sen toiminta-ehdoihin. Hallitakseen poliittisia ja lainsäädäntöriskejä ja osallistuakseen energia-alan toimintaehtojen määrittelyyn Fortum on aktiivisessa ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa niiden toimielinten kanssa, jotka valmistelevat ja toimeenpanevat energiateollisuuteen liittyviä lakeja ja säädöksiä. Tärkeimpiin toimintatapoihin kuuluu läheinen yhteistyö keskeisten pohjoismaisten ja eurooppalaisten organisaatioiden kanssa, jotka ovat kansallisten, pohjoismaisten tai eurooppalaisten kauppa- tai teollisuusjärjestöjen jäseniä.

Fortumin liiketoiminta Venäjällä on melko vähäistä. Venäjän energia-alan meneillään olevilla rakennejärjestelyillä ja EU:n ja Venäjän välisellä poliittisella energiadialogilla saattaa olla vaikutusta pohjoismaisiin energiamarkkinoihin ja Fortumiin ja Fortum on tehostanut näiden kehityskulkujen seurantaa ja arviointia.

Selkeys, valvonta, määräystenmukaisuus, avoimuus, viestintä, uskottavuus

36

Hallinto ja johtaminen

Fortum noudattaa toiminnassaan hyviä johtamistapoja, joiden pyrkimyksenä on luoda ja ylläpitää hallinnon läpinäkyvyyttä kaikilla organisaation tasoilla.

Lisää läpinäkyvyyttä

Fortumin pääkonttori sijaitsee Suomessa. Fortum noudattaa Suomen osakeyhtiölain lisäksi Keskuskaupparikamarin, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton sekä Helsingin Pörssin listayhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmästä antamia suosituksia.

Fortum julkaisee vuosittain Suomen lainsäädännön mukaiset vuosi- ja osavuositilinpäätökset suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Kansainvälinen IFRS-kirjanpito-standardi otetaan käyttöön vuonna 2005.

Sisäpiiriohjeet

Fortum noudattaa myös Helsingin Pörssin julkaisemia sisäpiiriohjeita. Fortumin omat sisäpiiriohjeet, joita päivitetään säännöllisesti, ovat kaikkien pysyvien sisäpiiriläisten saatavilla. Yhtiössä järjestetään sisäpiiriohjeiden perehdytystilaisuuksia.

Pysyviä sisäpiiriläisiä ovat hallintoneuvoston jäsenet, hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja, tilintarkastajat ja varatilintarkastajat, konsernin yhtiöiden tilintarkastuksesta vastaavan yrityksen työntekijät, konsernin johtoryhmän jäsenet, yksittäiset nimetyt ylimmän johtotason henkilöt, edellä mainittujen henkilöiden sihteerit sekä muut sellaiset henkilöt, jotka tehtävissään säännöllisesti saavat yhtiön arvopapereiden arvoon olennaisesti vaikuttavia tietoja.

Fortum ylläpitää sisäpiirirekisteriä, joka on Suomen Arvopaperikeskus Oy:n SIRE-järjestelmässä. Ajantasainen sisäpiirirekisteri on saatavilla Fortumin Internet-sivuilla. >

Pysyvien sisäpiiriläisten tulee ajoittaa kaupankäynti yhtiön liikkeelle laskemilla arvopapereilla siten, ettei kaupankäynti heikennä arvopaperimarkkinoita kohtaan tunnettua luottamusta. On suositeltavaa, että pysyvien sisäpiiriläisten tekemät kaupat yhtiön liikkeelle laskemilla arvopapereilla ovat pitkäaikaisia sijoituksia. Pysyvät sisäpiiriläiset eivät saa käydä kauppaa yhtiön liikkeelle laskemilla arvopapereilla yhtiön osavuositarkastuksen ja tilinpäätöstietojen julkaisemista edeltävänä 21 päivänä.

Yhtiö valvoo sisäpiirisääntöjen noudattamista tarkastuttamalla ilmoitetut tiedot vuosittain sisäpiiriläisillä. Lisäksi yhtiö tarkastaa vähintään kerran vuodessa pysyvien sisäpiiriläisten suorittaman kaupankäynnin Suomen Arvopaperikeskus Oy:n rekisteritietojen perusteella.

Yhtiö voi tapauskohtaisesti valvoa pysyvien sisäpiiriläisten arvopaperikauppaa tarkemminkin, esimerkiksi silloin, kun pysyvä sisäpiiriläinen käy kauppaa suurilla arvopaperimäärillä tai käy kauppaa jatkuvasti.

Sisäpiirikauppojen koordinointi ja valvonta ovat Fortumin lakiasianjohtajan vastuualuetta. Kunkin toiminnon tai yksikön johtaja vastaa oman organisaationsa sisäpiirikauppojen valvonnasta.

Hallintoelimet

Fortum-konsernin hallinnosta ja toiminnasta vastaavat yhtiökokous, hallintoneuvosto, hallitus ja sen kaksi valiokuntaa sekä toimitusjohtaja konsernin johtoryhmän avustuksella. Hallitus valvoo yhtiön tuloskehitystä, hallintoa ja organisaatiota osakkeenomistajien puolesta. Hallintoneuvosto, hallitus ja konsernin johtoryhmä ovat erillisiä hallintoelimiä, eikä yksittäinen henkilö voi olla jäsenenä kaikissa kolmessa.

Hallintoelimet	Avustavat ja tukevat elimet
Yhtiökokous	
Hallintoneuvosto	
Hallitus	Tarkastusvaliokunta Nimitys- ja palkkiovaliokunta
Toimitusjohtaja	Konsernin johtoryhmä
Tilintarkastajat	

Operatiivisesta toiminnasta konsernitasolla vastaa toimitusjohtaja konsernin johtoryhmän avustamana. Liiketoimintayksiköiden toiminnasta vastaavat yksiköiden johtajat johtoryhmänsä avustamina (ks. organisaatio-kaavio sivulla 4).

Fortumin organisaatiolle on luonteenomaista selkeä vallan ja vastuun jako ja delegointi liiketoimintayksiköille. Kullakin liiketoimintayksiköllä on oma henkilöstönsä ja muut resurssit.

Yhtiöjärjestyksen muutokset

Muutoksista yhtiöjärjestykseen päätettiin 18.12.2003 pidetyssä ylimääräisessä yhtiökokouksessa. Muutetun yhtiöjärjestyksen mukaan yhtiökokous valitsee hallituksen yhden vuoden mittaiseksi toimikaudeksi, ja hallitus kutsuu koolle yhtiökokouksen sekä valitsee yhtiön toimitusjohtajan.

Yhtiökokous

Kutsun yhtiökokoukseen toimittaa hallitus. Kutsu yhtiökokoukseen on toimitettava aikaisintaan kaksi kuukautta ja viimeistään seitsemäntoista päivää ennen yhtiökokousta julkaisemalla se kahdessa hallituksen määräämässä sanomalehdessä. Varsinainen yhtiökokous pidetään kerran vuodessa viimeistään kesäkuussa. Ylimääräinen yhtiökokous on pidettävä, kun hallitus katsoo siihen olevan aihetta tai milloin se lain mukaan muuten on pidettävä.

Yhtiökokoukseen saavat osallistua sellaiset yhtiön osakkeenomistajat, jotka on mainittu Suomen Arvopaperikeskus Oy:n ylläpitämässä rekisterissä. Hallintarekisteröityjen osakkeiden omistajat voidaan liittää yhtiön osakkeenomistajien rekisteriin väliaikaisesti, jotta tällaisten osakkeiden omistajat saavat oikeuden osallistua yhtiökokoukseen.

Saadakseen osallistua yhtiökokoukseen osakkeenomistajan on ilmoittauduttava yhtiölle viimeistään kokouksutsussa mainittuna päivänä, joka voi olla aikaisintaan kymmenen päivää ennen kokousta.

Asia, jonka osakkeenomistaja haluaa käsiteltäväksi yhtiökokouksessa, on kirjallisesti esitettävä hallitukselle niin hyvissä ajoin, että asia voidaan sisällyttää yhtiökokouksutsuun.

Yhtiökokouksen tehtäviin kuuluvat mm. emoyhtiön ja konsernin vuosittaisen tuloslaskelman ja taseen vahvistaminen, maksettavista osingoista päättäminen, hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten sekä tilintarkastajien lukumäärästä päättäminen, hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten sekä tilintarkastajien valitseminen sekä hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten sekä tilintarkastajien palkkioista päättäminen.

Osinkoa maksetaan niille osakkeenomistajille, jotka täsmäytyspäivänä ovat Suomen Arvopaperikeskus Oy:n ylläpitämässä osakkeenomistajarekisterissä.

Hallintoneuvosto

Hallintoneuvoston tehtävänä on huolehtia osakkeenomistajien sijoitusten turvaamisesta. Hallintoneuvoston tärkeimmät tehtävät ovat yhtiön hallinnon valvominen,

lausunnon antaminen varsinaiselle yhtiökokoukselle tilinpäätöksen ja tilintarkastuskertomuksen johdosta sekä sellaisten ehdotusten käsitteleminen, jotka koskevat yhtiön toiminnan huomattavaa supistamista tai laajentamista tai organisaation olennaista muuttamista.

Hallintoneuvoston jäsenet, puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan valitsee yhtiökokous yhden vuoden mittaiseksi toimikaudeksi. Hallintoneuvoston jäseneksi ei voida valita henkilöä, joka on täyttänyt 65 vuotta.

Hallintoneuvostoon kuuluu vähintään 10 ja enintään 20 jäsentä. Helmikuussa 2004 jäseniä oli 10. Hallintoneuvoston kokouksiin osallistuu myös neljä henkilöstöryhmien edustajaa, jotka eivät ole hallintoneuvoston jäseniä. Kokous on päätösvaltainen, kun paikalla on enemmän kuin puolet jäsenistä. Vuonna 2003 hallintoneuvosto kokoontui kuusi kertaa. Kokousten keskimääräinen osallistumisprosentti oli 90.

Vuoden 2003 varsinaisessa yhtiökokouksessa hallintoneuvostoon valittiin yhden vuoden toimikaudeksi seuraavat henkilöt: kansanedustajat Leena Luhtanen (s. 1941), hallintoneuvoston puheenjohtaja (erosi huhtikuussa 2003), Ben Zyskowitz (s. 1954), hallintoneuvoston varapuheenjohtaja, Satu Hassi (s. 1951), Klaus Hellberg (s. 1945), Rakel Hiltunen (s. 1940), Mikko Immonen (s. 1950), Tanja Karpela (s. 1970, erosi huhtikuussa 2003), Kalevi Lamminen (s. 1935), Matti Vanhanen (s. 1955, erosi huhtikuussa 2003) sekä valtioneuvos Harri Holkeri (s. 1937), pääjohtaja Jorma HUUHTANEN (s. 1945), teollisuusneuvos Kimmo Kalela (s. 1941) ja kaupunginhallituksen puheenjohtaja Juha MIKKILÄ (s. 1959). Henkilöstöryhmien edustajat olivat Tapio Lamminen (työntekijät), Satu Laiterä (ylemmät toimihenkilöt), Matti Neiglick (työntekijät) ja Edvard Trebs (toimihenkilöt).

Hallitus

Hallitus vastaa konsernin hallinnosta ja toiminnan järjestämisestä lainsäädännön, yhtiöjärjestyksen sekä yhtiökokouksen ja hallintoneuvoston antamien ohjeiden mukaisesti.

Hallituksen tehtävä on yhtiön strateginen kehittäminen ja sen liiketoiminnan valvonta ja ohjaaminen. Hallitus päättää konsernin keskeisistä toimintaperiaatteista, vahvistaa yhtiön vuosittaisen toimintasuunnitelman ja tilinpäätöksen sekä osavuositarkastukset, päättää merkittävistä investoinneista, vahvistaa yhtiön eettiset arvot

ja toimintaperiaatteet sekä seuraa niiden toteutumista, nimittää yhtiön toimitusjohtajan, varatoimitusjohtajat ja toimitusjohtajan välittömät alaiset sekä päättää heidän palkkioistaan, vahvistaa konsernin johtoryhmän ja konsernin ylimmän organisaatio- ja toimintarakenteen sekä määrittelee yhtiön osinkopolitiikan.

Hallitukseen kuuluu viidestä seitsemään jäsentä, jotka yhtiökokous valitsee. Hallituksen jäsenten toimikausi päättyy valintaa seuraavaan ensimmäiseen varsinaiseen yhtiökokoukseen.

Helmikuussa 2004 hallituksessa oli kuusi jäsentä. Kokous on päätösvaltainen, kun paikalla on enemmän kuin puolet jäsenistä. Hallituksen jäseneksi ei voida valita henkilöä, joka on täyttänyt 65 vuotta. Vuonna 2003 hallitus kokoontui 14 kertaa, joista kuusi oli puhelinneuvotteluja. Keskimääräinen läsnäoloprosentti hallituksen ja sen valiokuntien kokouksissa oli 96. Kertomusvuoden merkittävimmät yksittäiset asiat olivat päätökset öljyliiketoiminnan eriyttämisestä ja osallistumisesta Suomen viidenteen ydinvoimalaitosyksikköön.

Hallituksen jäsenet ovat riippumattomia eivätkä he ole palvelussuhteessa yhtiöön, lukuun ottamatta joulukuun 2003 loppuun asti hallituksen päätoimisena puheenjohtajana toiminutta Matti Vuoriaa ja suurinta osakkeenomistajaa, Suomen valtiota, edustanutta Erkki Virtasta. Riippumattomalla tarkoitetaan sitä, että hallituksen jäsenillä ei ole materiaalista suhdetta Fortumiin hallituksen jäsenyyttä lukuun ottamatta tai että heillä ei ole sitoumuksia yhtiön merkittävään osakkeenomistajaan nähden (ks. sivu 43).

Toimitusjohtaja, talousjohtaja ja lakiasiaintoimittaja osallistuvat hallituksen kokouksiin säännöllisesti. Muut johtoryhmän jäsenet osallistuvat kokouksiin tarvittaessa, tai hallituksen tai toimitusjohtajan kutsusta.

Hallituksen puheenjohtaja valmistelee hallituksen kokouksissa käsiteltävät asiat yhdessä toimitusjohtajan kanssa.

Valiokunnat

Hallitus nimittää tarkastusvaliokunnan sekä nimitys- ja palkkiovaliokunnan, joissa kummassakin on kolme jäsentä. Jotta näiden valiokuntien kokoukset olisivat päätösvaltaisia, läsnä on oltava kaksi jäsentä. Valiokuntien jäsenet eivät ole palvelussuhteessa yhtiöön. Valiokuntien jäsenten toimikausi on yksi vuosi.

Tarkastusvaliokunta avustaa hallitusta sen valvonta-tehtävien hoitamisessa. Tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluvat talousraportoinnin, kirjanpito- ja tilintarkastustoimien ja talousriskien hallinnan valvonta sekä yhtiön ulkoisten tilintarkastajien itsenäisyyden ja heidän tuotamiensa palveluiden seuranta.

Tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana toimi vuonna 2003 Birgitta Kantola ja jäseninä toimivat Hans von Uthmann ja Erkki Virtanen. Tarkastusvaliokunta kokoontui vuonna 2003 kolme kertaa. Tärkeimmät vuoden aikana käsitellyt asiat olivat konsernin talousriskien hallintaperiaatteet, ulkoisten tilintarkastajien valintamennettely ja hallituksen työjärjestys. Vuonna 2004 tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana toimii Birgitta Kantola ja jäseninä toimivat Peter Fagerlös ja Erkki Virtanen.

Nimitys- ja palkkiovaliokunnan tehtävänä on käsitellä, arvioida ja tehdä hallitukselle esityksiä konsernin ja sen johdon palkkausrakenteista sekä palkitsemis- ja kannustinjärjestelmistä ja valmistella osaltaan konsernin nimityskysymyksiä. Vuonna 2003 nimitys- ja palkkiovaliokunnan puheenjohtajana toimi Heikki Pentti ja jäseninä toimivat Lasse Kurkilahti ja Antti Lagerroos. Nimitys- ja palkkiovaliokunta kokoontui vuoden aikana yhden kerran. Vuoden tärkeimmät asiat olivat uusi, avainhenkilöiden pitkän aikavälin kannustinohjelma ja vuosittainen suoritus- ja tulospalkkajärjestelmäsuositus. Vuonna 2004 nimitys- ja palkkiovaliokunnan puheenjohtajana toimii Heikki Pentti ja jäseninä toimivat Lasse Kurkilahti ja Antti Lagerroos.

Seuraajasuunnittelu ja johdon kehittäminen

Nimitys- ja palkkiovaliokunnan kokouksista vähintään yhdessä käsitellään seuraajasuunnittelua sekä toimitusjohtajan ja konsernin muun johdon suoritusta ja palkkioita.

Toimitusjohtajan suorituksen arviointi perustuu objektiivisiin kriteereihin, joita ovat mm. yrityksen tuloskehitys ja se, miten toimitusjohtaja on täyttänyt valiokunnan hänelle asettamat tavoitteet. Toimitusjohtajan palkitseminen määräytyy tämän arvioinnin mukaan. Valiokunta esittää palkitsemissuosituksen hallitukselle.

Toimitusjohtaja

Toimitusjohtajan tehtävä on johtaa konsernin liiketoimintaa ja hallintoa Suomen osakeyhtiölain, muun lainsäädännön ja hallituksen ohjeiden mukaisesti. Toimitusjohtajan tukena konsernin johtamisessa on konsernin johtoryhmä.

Konsernin johtoryhmä

Konsernin johtoryhmään kuuluu 7 jäsentä (ks. sivut 44–45). Konsernin johtoryhmän tehtävänä on mm. luoda strategiset ohjeistukset, tarkistaa vuotuiset liiketoimintasuunnitelmat, seurata tuloskehitystä, suunnitella ja seurata investointeja, valvoa fuusioita, yritysostoja

ja divestointeja sekä tarkastella tärkeimpiä päivittäisiä toimintoja ja operatiivisia päätöksiä.

Palkitsemisperiaatteet

Palkitsemisperiaatteiden tavoitteena on tarjota kilpailukykyiset palkkiot konsernijohdolle ja muulle johdolle. Palkkioita määritettäessä otetaan huomioon yrityksen tulos, markkinat, joilla konserni toimii sekä ulkoiset, itsenäisten tahojen toimittamat markkinatiedot, erityisesti vastaavissa yrityksissä vastaavissa tehtävissä toimivien henkilöiden palkkioita koskevat tiedot. Kokonaispalkkio koostuu palkasta luontoisetuineen ja vuotuisesta henkilökohtaisesta palkkiosta. Lisäksi käytössä on pitkäkestoisia etuja, kuten osakeoptioita ja uusi osakekannustinjärjestelmä. Palkitsemisperiaatteista päättää hallitus.

Vuosipalkkiojärjestelmä

Lyhyen ajan tavoitteiden saavuttamista tukeva vuosittaiseen suoritukseen perustuva palkitsemis- ja kannustinjärjestelmä on käytössä koko konsernissa. Jokainen fortumlainen kuuluu johonkin palkitsemisjärjestelmään. Ylimmän johdon suorituspalkkioiden määräytymisperusteet vahvistaa hallitus vuosittain nimitys- ja palkkiovaliokunnan esityksen pohjalta. Henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen liittyvät palkitsemisperusteet sovitaan yhteisesti esimiehen kanssa käydyissä tulokeskusteluissa. Perusteet hyväksyy esimiehen esimies.

Myös toimitusjohtajalle ja konsernin johdolle maksetaan palkan ja luontoisetujen lisäksi suorituspalkkiota, jonka määrä riippuu konsernin taloudellisesta tuloksesta ja henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamisesta. Palkkiota maksetaan 25 % tulostavoitteen saavuttamisesta, kuitenkin enintään 50 % saajan vuosipalkasta. Liiketoimintayksiköiden johtajien palkkiot määräytyvät sekä liiketoimintayksikön että koko konsernin tuloksen perusteella.

Konsernin johtoryhmän suorituspalkkiot olivat 0,09 % konsernin maksamista palkoista ja palkkioista.

Pitkän aikavälin kannustinohjelmat

Johdon optiojärjestely (1999), henkilöstön optiolainajärjestely (1999) ja avainhenkilöiden optio-ohjelmat (2001 ja 2002) tukevat Fortumin pitkän aikavälin tavoitteiden täyttymistä.

Vuonna 2003 Fortum käynnisti uuden osakekannustinjärjestelmän konsernin avainhenkilöille. Se korvaa muut ylimmän johdon pitkän aikavälin kannustinohjelmat. Järjestelyn tuottama mahdollinen palkkio perustuu konsernin, liiketoimintayksiköiden ja yksittäisen johtajan tulokseen sekä Fortumin osakkeen arvoon. Ensimmäisessä vaiheessa uusi järjestely koskee noin 190 avainhenkilöä.

Lisätietoja kaikista pitkän aikavälin kannustinohjelmista on tilinpäätöstietojen yhteydessä sivuilla 86–88.

Eläkejärjestelyt

Fortumin suomalaiset johtajat kuuluvat työntekijäin eläkelain piiriin, joka tarjoaa palvelusaikaan ja työansioihin perustuvan eläketurvan laissa säädetyllä tavalla. Suomen työeläkejärjestelmässä ansioiksi luetaan peruspalkka, palkkiot ja muut verotettavat luontoisedut, mutta ei pääomatuloja. Eläkejärjestelmä tarjoaa mahdollisuuden varhennettuun vanhuuseläkkeeseen 60-vuotiaana ja täyden eläketurvan 65-vuotiaana. Nykyisten työeläkesäädösten mukaan eläkkeen suuruus on enintään 60 % eläkkeen perustana olevista ansioista.

Toimitusjohtajan ja konsernin johtoryhmän jäsenten eläkeikä on 60 vuotta. Eläkkeen määrä on 66 tai 60 % palkkiosta.

FORTUMIN HALLINTONEUVOSTOLLE JA HALLITUKSELLE MAKSAMAT PALKKIOT

euroa	Yhteensä 2003	Yhteensä 2002
Hallintoneuvoston puheenjohtaja	4 400,00 *)	10 794,92
Hallintoneuvoston varapuheenjohtaja	8 200,00	8 050,06
Hallintoneuvoston jäsenet	67 300,00	77 366,89
Hallituksen varapuheenjohtaja	36 000,04	35 504,61
Muut hallituksen jäsenet	129 417,06	126 009,54

*) neljä kuukautta

HALLINTONEUVOSTON JA HALLITUKSEN OMISTAMAT OSAKKEET JA OPTIO-OIKEUDET 31.12.2003

	Osakkeet	Optio-oikeudet 1999
Hallintoneuvoston jäsenet		
Kalela, Kimmo	3 200	-
Mikkilä, Juha	2 963	300 *)
Hallituksen jäsenet		
Pentti, Heikki	546	-
Vuoria, Matti	39 420	-

*) Henkilöstön optiolaina - ostettu markkinoilta

Toimitusjohtajan irtisanominen

Mikäli Fortum irtisanoo toimitusjohtajan, tämä on oikeutettu saamaan 24 kuukauden palkkaa vastaavan korvauksen.

Hallintoneuvoston jäsenten palkkiot

Kullekin hallintoneuvoston jäsenelle maksetaan kiinteä vuosipalkkio ja kokouspalkkio. Henkilöstöryhmien edustajat saavat vain kokouspalkkion. Kaikki jäsenet ovat oikeutettuja matkakorvauksiin kuittia vastaan.

Hallituksen jäsenten palkkiot

Kullekin hallituksen jäsenelle maksetaan kiinteä vuosipalkkio. Hallintoneuvosto hyväksyy hallituksen jäsenten palkkioihin yhteensä osoitettavan summan. Vuonna 2003 hallituksen jäsenille ei maksettu kokouspalkkioita. Jokaisesta valiokunnan kokouksesta, jossa jäsenet olivat läsnä, maksettiin puheenjohtajalle 1 000 euron palkkio ja kullekin jäsenelle 700 euron palkkio. Sellaisille hallituksen jäsenille, jotka eivät ole palkkasuhteessa yhtiöön, ei tarjota optiojärjestelyjä, optiolainoja eikä mahdollisuutta osallistua muihin kannustinohjelmiin.

Yhtiöllä ei ole eläkejärjestelmää, joka koskisi sellaisia hallituksen jäseniä, jotka eivät ole palkkasuhteessa yhtiöön.

Fortumin henkilöstörahasto

Vain suomalaista henkilöstöä koskeva Fortumin henkilöstörahasto on toiminut vuodesta 2000 alkaen. Konsernin pitkäaikaisiin kannustinjärjestelmiin kuuluvat henkilöt eivät voi olla rahaston jäseniä. Fortumin hallitus määrittelee vuosittain rahastoon maksettavan voittopalkkioerän määräytymisperusteet.

Konsernin rahastoon maksamat voittopalkkioerät jaetaan rahaston jäsenille osakkeina jäsenten rahasto-osuusomistusten suhteessa. ➤

Eläkesäätiöt

Fortumilla on Suomessa kaksi eläkesäätiötä: Fortumin eläkesäätiö ja Imatran Voiman eläkesäätiö. Lisäeläkkeiden osalta säätiöt on suljettu vuosina 1994 ja 1991.

Hallituksen jäsenten toiminnan arviointi

Hallituksen suoritusta parantamaan on vakiintunut vuotuinen itsearviointikäytäntö. Arvioinnissa pohditaan sitä, osallistuuko kukin hallituksen jäsen aktiivisesti hallituksen keskusteluihin ja tekeekö hän omat päätöksensä itsenäisesti sekä sitä, tukeeko hallituksen kokousten ilmapiiri avointa keskustelua. Hallitus arvioi jatkuvasti, ja virallisesti kerran vuodessa, jokaisen jäsenensä suoritusta.

Riskienhallinta

Fortumin riskienhallinnan päämääränä on tukea pyrkimyksiä saavuttaa sovitut tavoitteet ja samalla välttää ikäviä operatiivisia ja taloudellisia yllätyksiä.

Hallitus on hyväksynyt konsernin talousriskien hallintaperiaatteet.

Riskienhallintaa on käsitelty tarkemmin sivuilla 32–35.

Ulkoinen ja sisäinen tarkastustoiminta

Hallituksen tarkastusvaliokunnalle ja talousjohtajalle raportoiva sisäinen tarkastus varmistaa, että konsernissa toimitaan noudattaen lakeja, ohjeita ja yhtiön toimintaperiaatteita. Sen tehtävänä on myös valvoa, että yhtiön riskienhallintaperiaatteita noudatetaan.

Yhtiöllä on vähintään yksi ja enintään kolme vakiuita tilintarkastajaa sekä vähintään yksi varatilintarkastaja, joiden tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymiä tilintarkastajia tai tilintarkastustoimistoja.

FORTUMIN HALLITUKSEN PUHEENJOHTAJALLE, TOIMITUSJOHTAJALLE JA KONSERNIN JOHTORYHMÄLLE MAKSAMAT PALKKIOT

euroa	Palkat ja luontoisedut 2003	Palkat ja luontoisedut 2002	Suoritus palkkiot 2003	Suoritus palkkiot 2002	Yhteensä 2003	Yhteensä 2002
Hallituksen puheenjohtaja	355 920,00	335 699,06	91 298,34	79 069,47	447 218,34	414 768,53
Toimitusjohtaja	673 728,24	626 325,64	179 130,08	155 276,23	852 858,32	781 601,87
Muut konsernin johtoryhmän jäsenet	1 514 772,65	1 242 544,16	303 659,97	265 622,27	1 818 432,62	1 508 166,43

Tilintarkastajien toimikausi päättyy valintaa seuraavaan ensimmäiseen varsinaiseen yhtiökokoukseen. Tilintarkastajaksi ei voi valita henkilöä, joka on täyttänyt 65 vuotta.

Fortumin riippumattomaksi tilintarkastajaksi valittiin 27.3.2003 alkaen PricewaterhouseCoopers Oy. Päävastuullisena tilintarkastajana toimi KHT Pekka Kaasalainen.

Riippumattomien tilintarkastajien laskuttamat tai laskutettavaksi odotetut palkkiot Fortumin vuoden 2003 tilinpäätöksen tilintarkastuksen palveluista ja muista palveluista on 31.12.2003 asti laskutettu seuraavasti:

1 000 euroa	
Lakisääteinen tilintarkastus	1 413
IAS-neuvonta	1 686
Veroneuvonta	313
Muut	522
Yhteensä	3 934

KONSERNIN JOHTORYHMÄN JA HALLITUKSEN PUHEENJOHTAJAN OPTIOT

	Myönnetty 1999	Jäljellä 31.12.2002	Jäljellä 31.12.2003	Myönnetty 2001A+B	Jäljellä 31.12.2003	2002A Myönnetty 2002	2002B Myönnetty 2003	Jäljellä A+B 31.12.2003
Mikael Lilius	350	350	-	400 000	400 000	340 000	340 000	680 000
Mikael Frisk	175	175	-	200 000	200 000	150 000	150 000	300 000
Tapio Kuula	250	250	125	200 000	200 000	200 000	200 000	400 000
Juha Laaksonen	125	125	125	200 000	200 000	250 000	175 000	425 000
Christian Lundberg	-	-	-	-	-	150 000	175 000	325 000
Risto Rinne	175	125	-	125 000	125 000	90 000	90 000	180 000
Veli-Matti Ropponen	250	250	50	200 000	200 000	200 000	200 000	400 000
Carola Teir-Lehtinen	175	175	75	200 000	200 000	150 000	150 000	300 000
Matti Vuoria	350	-	-	400 000 *)	-	340 000 *)	340 000 *)	- *)

*) Matti Vuoria palautti optionsa työsuhteensa päättyessä 31.12.2003

Hallitus 31.12.2003

Matti Vuoria

s. 1951, varatuomari, hallituksen päätoiminen puheenjohtaja. Muun muassa Orion-yhtymä Oyj:n ja The European Renaissance Fund Limitedin hallituksen jäsen, Danisco A/S:n hallituksen varapuheenjohtaja sekä Nokian Renkaat Oyj:n ja Solidium Oy:n hallituksen puheenjohtaja. Fortumin hallituksen ei-riippumaton jäsen vuodesta 1998. Hänen puheenjohtajakautensa päättyi 31.12.2003.

Heikki Pentti

s. 1946, vuorineuvos, diplomiekonomi, MBA, hallituksen varapuheenjohtaja. Lemminkäinen Oyj:n hallituksen puheenjohtaja, Myllykoski Oyj:n hallituksen jäsen. Fortumin hallituksen riippumaton jäsen vuodesta 1998.

Birgitta Kantola

s. 1948, varatuomari. Nordic Investment Bankin johtaja (1991–1995) ja International Finance Corporationin, Washington D.C., talousjohtaja (1995–2000). Vasakronan AB:n, Akademiska Hus AB:n, Nordea AB:n ja Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varman hallitusten jäsen. Fortumin hallituksen riippumaton jäsen vuodesta 2001.

Lasse Kurkilahti

s. 1948, diplomiekonomi, Kemira Oyj:n toimitusjohtaja. Aiemmin Elcoteq Network Oyj:n toimitusjohtaja (2002–2004), Raisio Yhtymän pääjohtaja (2000–2001) ja Nokian Renkaat Oyj:n toimitusjohtaja (1988–2000). Fintran ja Fountain Park Oy:n hallitusten puheenjohtaja. Lassila & Tikanoja Oyj:n hallituksen jäsen. Fortumin hallituksen riippumaton jäsen vuodesta 2002.

Antti Lagerroos

s. 1945, oikeustieteen lisensiaatti. Finnlines Oyj:n toimitusjohtaja ja hallituksen jäsen. Pörssi-yhtiö Wärtsilän hallituksen puheenjohtaja ja Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen hallintoneuvoston jäsen. Fortumin hallituksen riippumaton jäsen vuodesta 2002.

Erkki Virtanen

s. 1950, valtiotieteiden kandidaatti, kauppa- ja teollisuusministeriön kansliapäällikkö. Sitran (Suomen itsenäisyyden juhlarahasto) hallituksen varapuheenjohtaja. Fortumin hallituksen ei-riippumaton jäsen vuodesta 1999.

Hans von Uthmann

s. 1958. Hallituksen jäsen vuodesta 2002 lähtien, eronnut Fortumin Oyj:n hallituksesta 5.11.2003.

Peter Fageräs

s. 1952, valittiin hallituksen puheenjohtajaksi 1.1.2004 alkaen. Hermitage & Co. Oy:n toimitusjohtaja ja Finnlines Oyj:n hallituksen jäsen.

Kaudelle 1.1.2004–5.3.2004 Fortumin hallituksen jäseniksi valittiin Heikki Pentti, varapuheenjohtaja; Birgitta Kantola; Erkki Virtanen; Antti Lagerroos ja Lasse Kurkilahti.

Matti Vuoria

Lasse Kurkilahti

Birgitta Kantola

Heikki Pentti

Erkki Virtanen

Antti Lagerroos

Konsernin johto

Konsernin johtoryhmä 31.12.2003

Mikael Lilius

diplomiekonomi, s. 1949,
toimitusjohtaja.
Konsernin palveluksessa vuodesta 2000.
Osakkeita: 60 050
Ulkopuoliset hallitusjäsenyydet: Ahlstrom Oyj,
Hafslund ASA, Huhtamäki Oyj, OAO Lenenergo,
OM HEX AB

Mikael Frisk

kauppatieteiden maisteri, s. 1961,
henkilöstöjohtaja.
Konsernin palveluksessa vuodesta 2001.
Osakkeita: -

Tapio Kuula

diplomi-insinööri, taloustieteiden maisteri, s. 1957,
sektorijohtaja, Sähkö ja lämpö.
Konsernin palveluksessa vuodesta 1996.
Osakkeita: 5 050
Ulkopuoliset hallitusjäsenyydet: Fingrid Oyj, Kemijoki
Oy, OAO Lenenergo, Teollisuuden Voima Oy

Juha Laaksonen

ekonomi, s. 1952, talousjohtaja.
Konsernin palveluksessa 1979.
Osakkeita: -
Ulkopuoliset hallitusjäsenyydet: Teollisuuden Voima Oy

Christian Lundberg

s. 1956, johtaja, Fortum Markets
Konsernin palveluksessa vuodesta 2003.
Osakkeita: -

Carola Teir-Lehtinen

filosofian maisteri, s. 1952,
viestintäjohtaja.
Konsernin palveluksessa vuodesta 1986.
Osakkeita: 1 970
Ulkopuoliset hallitusjäsenyydet: Aktia Säästöpankki Oyj

Mikael Lilius

Mikael Frisk

Carola Teir-Lehtinen

Christian Lundberg

Tapio Kuula

Juha Laaksonen

Veli-Matti Ropponen

diplomi-insinööri, ekonomi, s. 1949,
sektorijohtaja, Öljy 14.1.2004 saakka.
Konsernin palveluksessa vuodesta 1973.
Osakkeita: 3 701
Ulkopuoliset hallitusjäsenyydet: VR-Yhtymä Oy

Risto Rinne

diplomi-insinööri, s. 1949,
sektorijohtaja, Öljy 15.1.2004 alkaen.
Konsernin palveluksessa vuodesta 1975.
Osakkeita: -

Hallituksen ja konsernin johtoryhmän sihteeri:

Harri Pynnä

varatuomari, s. 1956,
lakiasiaintohtaja.

Muu johto 15.2.2004**Sähkö- ja lämpösektori**

Tapio Kuula	Sektorijohtaja
Anders Lehman	Distribution
Pekka Päätiläinen	Generation
Risto Riekkö	Heat
Timo Karttinen	Portfolio Management and Trading
Kim Kronstedt	Service
Åke Pettersson	Värme

Öljysektori

Risto Rinne	Sektorijohtaja
Risto Rinne	Oil Refining
Matti Peitso	Oil Retail
Risto Näsi	Shipping

Muu

Christian Lundberg	Johtaja, Markets
---------------------------	------------------

Esikunta

Jaakko Tusa	EU- ja Venäjä-asiat
Mikael Frisk	Henkilöstö
Harri Pynnä	Lakiasiat
Juha Laaksonen	Talous
Carola Teir-Lehtinen	Viestintä
Arja Koski	Ympäristö, terveys ja turvallisuus

Lisätietoja vastuualueista ja raportointisuhteista
www.fortum.fi/Fortum_yrityksenä/Konserni.

Veli-Matti Ropponen
14.1.2004 saakka

Risto Rinne
15.1.2004 alkaen

Harri Pynnä

Hallituksen toimintakertomus

Fortumin vuosi 2003 oli menestyksekkäs. Taloudellinen tulos vahvistui edelleen: sekä toiminnallinen tulos että liiketoiminnan kassavirta paranivat selvästi. Tasetta ja rahoitusrakennetta selkiytettiin merkittävästi laajan rahoituksen uudistusohjelman ansiosta. Nettovelka väheni huolimatta siitä, että Fortum Capital Ltd:n liikkeelle laskemat etuoikeutetut osakkeet maksettiin takaisin 1,2 miljardilla eurolla ja takaisinmaksu rahoitettiin velalla.

Yksi taloudellisista tavoitteista, oman pääoman tuotto 12 %, ylitettiin ensimmäisen kerran.

Syyskuussa Fortum päätti aloittaa valmistelut öljytoimialansa eriyttämiseksi uudeksi yhtiöksi ja tämän yhtiön listaamiseksi Helsingin Pörsssiin. Fortum päätti myös investoida noin 500 miljoonaa euroa Porvoon jalostamon kehittämiseen hyödyntääkseen markkinoilla vallitsevat suuntaukset ja lisätäkseen siten jalostamon kilpailukykyä ja kannattavuutta entisestään. Näillä ratkaisuilla Fortum pystyy entistä tehokkaammin jatkamaan strategiansa mukaista keskittymistä pohjoismaisiin sähkö- ja lämpömarkkinoihin ja osallistumistaan niiden rakennemuutoksiin.

Fortumin markkina-asema vahvistui päämarkkina-alueella eli Pohjoismaissa sekä muissa Itämeren alueen maissa. Fortum teki merkittäviä strategisia yrityskauppoja Norjassa ja Luoteis-Venäjällä sopimalla E.ON AG:n kanssa omaisuuserien vaihdosta. Lisäksi Fortum osti kesäkuussa markkinoilta lisää Hafslund ASA:n osakkeita niin, että sen osuus Hafslund ASA:n osakepääomasta on nyt 34,1 %. Joulukuussa Fortum päätti osallistua Suomen viidennen ydinvoimalaitosyöskön rakentamiseen 25 %:n osuudella.

Merkittävät markkinatekijät, sähkön markkinahinta ja öljyn kansainvälinen jalostusmarginaali, olivat huomattavasti korkeampia kuin viime vuonna. Vuonna 2003 vesivarannoissa oli vajausta ja normaalia vähäisempää vesivoimatuotantoa korvattiin lämpövoimalla. Sähkön kulutus laski hieman Pohjoismaissa pääasiassa normaalia leudomman sään ja kysynnän hintajouston vuoksi. Fortumin onnistui kuitenkin kasvattaa sähkönmyyntiään 15 prosenttiin Pohjoismaissa kulutetusta sähköstä. Brent Complex viitemarginaali yli kaksinkertaistui edellisvuoteen verrattuna. Fortumin öljytuotteiden myynti kasvoi hieman lisääntyneen viennin ansiosta.

Lukuisat toimenpiteet toiminnan tehostamiseksi vaikuttivat Fortumin tulokseen myönteisesti. Birka Energin sulauttaminen konserniin edistyi hyvin. Vuonna 2003 saavutetut synergiaedut nousivat noin 130 miljoonaan euroon. Vuodelle 2004 asetettu tavoite, 100 miljoonaa euroa, ylitettiin etujassa.

Liikevaihto ja tulos

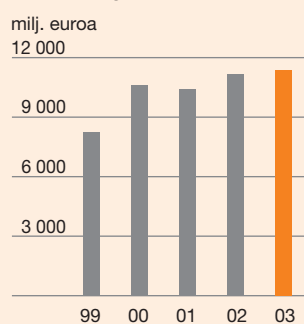
Konsernin liikevaihto oli yhteensä 11 392 (11 148) miljoonaa euroa.

LIKEVAIHTO SEGMENTEITTÄIN

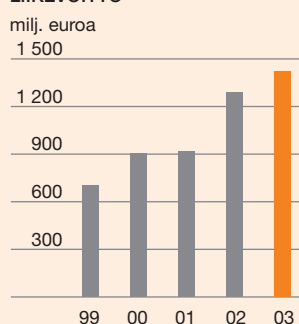
milj. euroa	2003	2002
Sähkö, lämpö ja kaasu	3 418	3 644
Sähkönsiirto	688	640
Markets	1 540	1 280
Öljynjalostus ja markkinointi	7 192	7 083
Muut liiketoiminnot	84	64
Sisäinen laskutus	-1 530	-1 668
Yhteensä	11 392	11 043
Myydyt liiketoiminnot *)	-	105
Konserni	11 392	11 148

*) ilman sisäistä myyntiä

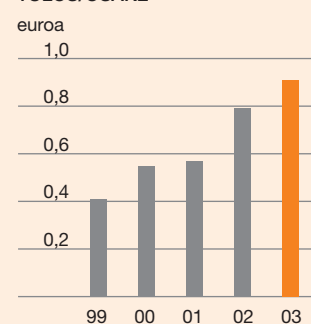
LIKEVAIHTO

LIKEVOITTO

TULOS/OSAKE

Konsernin liikevoitto oli 1 420 (1 289) miljoonaa euroa. Liikevoitto ilman kertaluonteisia eriä, 1 360 (974) miljoonaa euroa, parani 386 miljoonaa euroa verrattuna vuoteen 2002. Kun otetaan huomioon myydyt liiketoiminnot, liikevoitto parani 547 miljoonaa euroa. Kertaluonteisia eriä oli yhteensä 60 (315) miljoonaa euroa. Suurin osa kertaluonteisista eristä tuli omaisuuden myynneistä saaduista voitoista.

Sähkönmyynnin volyyymi pysyi edellisvuoden tasolla. Lämmönmyynnin volyyymi puolestaan kasvoi jonkin verran. Sähkö, lämpö ja kaasu segmentin tulos parani merkittävästi lähinnä sähkön korkeamman hinnan ja toimintojen tehostumisen ansiosta. Ilman kertaluonteisia eriä parannus oli vieläkin suurempi.

Sähkönsiirron tulos oli jonkin verran edellisvuotta alempi vuoden 2002 huomattavien myyntivoittojen takia. Liikevoitto ilman kertaluonteisia eriä parani kuitenkin edellisvuoteen verrattuna.

Markets-segmentin tulos parani merkittävästi edellisvuoteen verrattuna ensisijaisesti paremman riskienhallinnan, parempien toimintaprosessien ja alentuneiden kustannusten ansiosta.

Öljyn jalostusmarginaalit olivat merkittävästi korkeampia kuin vuosi sitten, mikä paransi huomattavasti Öljynjalostus ja markkinointi segmentin tulosta. Shipping-liiketoiminta hyötyi korkeista rahdeista etenkin raakaöljykuljetuksissa. Alusten käyttöaste pysyi korkeana tonniston uudistamisen ja arktisten olojen erityistuntemuksen ansiosta. Myös öljyn vähittäismyynnin tulos oli hyvä.

LIIKEVOITTO SEGMENTEITTÄIN

milj. euroa	2003	2002
Sähkö, lämpö ja kaasu	780	617
Sähkönsiirto	247	279
Markets	43	-11
Öljynjalostus ja markkinointi	396	253
Muut liiketoiminnot	-46	-64
Yhteensä	1 420	1 074
Myydyt liiketoiminnot	-	215
Konserni	1 420	1 289

Voitto ennen veroja oli 1 184 (1 008) miljoonaa euroa.

Konsernin nettorahoituskulut olivat 236 (281) miljoonaa euroa. Myönteinen kehitys on vahvan kassavirran, vähentyneen velan sekä laajan vuoden 2003 alussa käynnistetyn jälleärahoitusohjelman ja onnistuneen korkoriskien hallinnan ansiota.

Vähemmistöosuus oli 90 (73) miljoonaa euroa. Se liittyy pääasiassa Fortum Capital Ltd:n vuonna 2000 liikkeelle laske-miin etuoikeutettuihin osakkeisiin, jotka maksettiin takaisin vuoden lopussa, ja Fortum Värme Holdingiin, jossa Tukholman kaupungilla on 50 %:n taloudellinen omistusosuus.

Kauden verot olivat yhteensä 325 (269) miljoonaa euroa. Tuloslaskelman mukainen veroprosentti oli 27,4 (26,7) %.

Kauden tulos oli yhteensä 769 (666) miljoonaa euroa ja osakekohtainen tulos 0,91 (0,79) euroa. Sijoitetun pääoman tuotto oli 11,4 (11,1) % ja oman pääoman tuotto 12,3 (10,5) %.

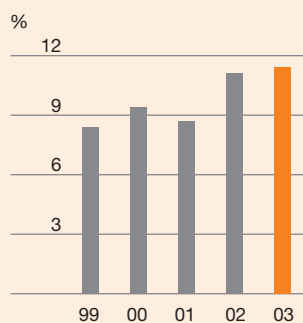
Entinen Birka Energi sisältyy kokonaan Fortumin lukuihin 1.3.2002 alkaen. Sitä ennen Birka Energi oli mukana 50 %:n omistusosuuden perusteella suhteellista menetelmää käyttäen.

Segmenttikatsaukset

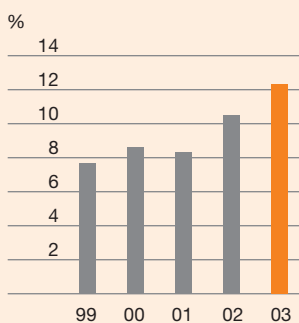
SÄHKÖ, LÄMPÖ JA KAASU

Vuonna 2003 vesivarannoissa oli vajausta ja normaalia vähäisempää vesivoimatuotantoa korvattiin lämpövoimalla. Vuoden alussa kalliin varavoiman käyttö näkyi korkeina sähkönhintoina. Vuoden lopussa hinnat kuitenkin alenivat kulutuksen laskies-sa normaalia leudomman sään vuoksi.

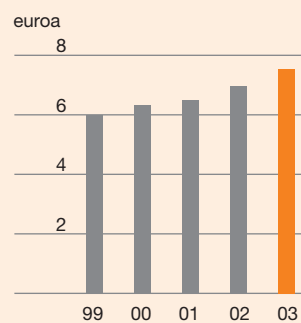
SIJOITETUN PÄÄOMAN TUOTTO

OMAN PÄÄOMAN TUOTTO

OMA PÄÄOMA/OSAKE

Ennakoarvioiden mukaan sähkönkulutus Pohjoismaissa laski 3 % ja oli 378 TWh. Noin puolet kulutuksen laskusta selittyi kysynnän hintajoustolla, jonka aiheuttivat alkuvuoden korkeat markkinahinnat. Toinen puoli kulutuksen laskusta aiheutui vuoden jälkipuoliskon normaalia lämpimämmästä säästä.

Vuonna 2003 sähkön keskihinta Nord Poolissa oli 36,7 (26,9) euroa megawattitunnilta eli noin 36 % korkeampi kuin vuonna 2002. Fortumin myymän sähkön keskihinta nousi 31 %.

Fortum myi Pohjoismaissa sähköä yhteensä 57,1 (54,1) TWh ja muissa maissa 2,4 (5,9) TWh. Fortumin sähkönmyynti Pohjoismaissa oli noin 15 (14) % Pohjoismaiden sähkönkulutuksesta.

Fortumin kokonaan ja osittain omistamien voimalaitosten sähköntuotanto oli yhteensä 53,2 (52,2) TWh. Fortum tuotti Pohjoismaissa sähköä 51,2 (46,5) TWh, mikä oli noin 14 (12) % Pohjoismaiden koko sähkönkulutuksesta. Fortumin sähkön tuotantokapasiteetti Pohjoismaissa oli vuoden lopussa 11 186 (11 091) MW. Konsernin koko kapasiteetti oli 11 329 (11 511) MW.

Fortumin lämmöntuotannon koko kapasiteetti oli 9 688 (9 175) MW, josta 8 015 (7 907) MW tuotettiin Pohjoismaissa. Fortumin kokonaan ja osittain omistamien laitosten lämmöntuotanto oli yhteensä 19,4 (17,8) TWh.

SÄHKÖNSIIRTO

Fortum osti vuoden 2003 keväällä Norjasta Østfold Energi Nett AS:n, jolla on noin 93 000 sähkönjakeluasiakasta.

Joulukuussa myrskyt ja lumipyryt aiheuttivat sähkökatkoksia Ruotsissa, Suomessa ja Norjassa. Sähkökatkoista kärsi noin 60 000 asiakasta Ruotsin lounaisosissa sekä 60 000 suomalaista ja 9 000 norjalaista asiakasta. Sähkökatkosten kokonaiskulut olivat noin 7 miljoonaa euroa.

Vuonna 2003 jakelu- ja alueverkkosiirron määrät olivat 21,9 (20,2) TWh ja 21,1 (21,7) TWh. Alueverkkosiirron määrä konsernin ulkopuolisille asiakkaille oli yhteensä 15,8 (15,3) TWh Ruotsissa ja 5,3 (6,3) TWh Suomessa.

MARKETS

Vuonna 2003 sähkön vähittäismyynti oli 33,5 (33,2) TWh ja lämmitysöljyn 1,2 (1,3) miljoonaa tonnia. Markets ostaa myymänsä sähkö- ja öljytuotteet markkinaehdoin.

Norjalaisen Østfold Energi Kraftsalg AS:n sähkönmyyntiliiketoiminta yhdistettiin Marketsiin. Vuoden lopussa Fortumilla oli yli 83 000 norjalaista sähköasiakasta.

Vuonna 2003 keskityttiin muun muassa asiakaspalvelun parantamiseen ja laadun varmistamiseen. Tämän työn tuloksena Marketsin pohjoismainen organisaatio sai ISO 9001- ja ISO 14001 sertifikaatit.

Parempi kustannusten hallinta ja keväällä käynnistetty ohjelma liiketoimintaprosessien parantamiseksi vaikuttivat merkittävästi yksikön tulospäätöksiin.

ÖLJYNJALOSTUS JA MARKKINOINTI

Luoteis-Euroopan jalostusmarginaalit paranivat huomattavasti vuonna 2003 edellisvuoteen verrattuna. Fortumin käyttämä vertailumarginaali oli keskimäärin 2,7 (1,0) USD/bbl. Fortumin lisämarginaali oli edelleen keskimäärin 2 USD/bbl kansainvälistä vertailumarginaalia korkeampi.

Raakaöljyn hinta nousi vuonna 2003. Huippuhinta 34 USD/bbl koettiin vuoden alussa. Hinnat olivat hieman alemmat vuoden lopussa, mutta hintataso oli kuitenkin 28–30 USD/bbl. Tämän tuloksena varastovoitto oli 13 (57) miljoonaa euroa.

Fortum päätti syyskuussa investoida noin 500 miljoonaa euroa Porvoon jalostamoon parantaakseen jalostamon kilpailukykyä ja taloudellisia toimintaedellytyksiä entisestään. Investointihankkeen arvioidaan valmistuvan vuoden 2006 loppuun mennessä. Kun investointi on valmistunut, jalostamo alkaa tuottaa raakaöljystä rikitöntä dieselöljyä nyt tuotettavan raskaan polttoöljyn sijaan. Rikitöntä dieselöljyn vuosituotanto kasvaa noin miljoona tonnia. Fortum jalostaa tällä hetkellä noin neljä miljoonaa tonnia dieselöljyä vuodessa. Investointi ei lisää jalostamon kokonaiskapasiteettia. Fortumin molemmat jalostamot pystyvät jo nyt valmistamaan rikitömiä liikennepolttoaineita.

Fortumin ja Lukoilin yhteisyritys SeverTEK aloitti öljyntuotannon Etelä-Shapkinon kentällä Luoteis-Venäjällä heinäkuun puolivälissä. Vuoden lopussa päivittäinen tuotanto oli noin 24 000 barrelia (noin miljoona tonnia vuodessa). Suunniteltu suurin päivittäinen tuotanto eli 50 000 barrelia päivässä (josta Fortumin osuus on 25 000 barrelia päivässä) saavutetaan arvioiden mukaan vuoden 2004 loppuun mennessä. Fortumin osuudeksi kyseisen öljykentän varannoista on arvioitu noin 82 miljoonaa barrelia.

Suomenlahden jääolot olivat vaikeat vuonna 2003, minkä vuoksi rahat nousivat merkittävästi. Vuoden toisella ja kolmannella neljänneksellä rahat pysyivät suunnilleen keskimääräisellä tasolla, mutta alkoivat taas nousta jyrkästi vuoden lopussa. Fortumin alusten saatavuus- ja käyttöaste pysyivät hyvällä tasolla koko vuoden ajan.

Fortumin Suomessa valmistamien öljyntuotteiden vienti oli 5,5 (5,2) miljoonaa tonnia, josta bensiinin osuus oli 2,8 miljoonaa tonnia ja dieselöljyn osuus 2 miljoonaa tonnia.

Liiketoiminnan kehittäminen ja rakennemuutokset

Fortum ja E.ON AG sopivat sähköön liittyvien omaisuuserien vaihdosta vuoden 2003 tammikuussa. Fortum hankki omaisuutta Norjasta ja Luoteis-Venäjältä sekä myi ydinliiketoimintaan kuulumatonta omaisuutta Irlannista, Saksasta ja Etelä-Ruotsista. Kaupat saatiin päätökseen kesäkuun loppuun mennessä.

Norjan E & P -toimintojen myynti saatiin päätökseen maaliskuussa. Isossa-Britanniassa Fortum myi kaasun vähittäismyyntitoimintansa kesäkuussa ja lopetti kaasutradingin loppuvuonna.

Syyskuussa Fortum ilmoitti aloittavansa valmistelut öljytoimialansa eriyttämiseksi uudeksi yhtiöksi ja tämän yhtiön listaukseksi Helsingin Pörssiin. Uusi yhtiö käsittää Fortumin koko nykyisen öljytoimialan jalostus-, markkinointi-, varustamo- ja öljytuotantotoimintoihin.

Tällä strategisella ratkaisulla Fortum pystyy entistä tehokkaammin jatkamaan strategiansa mukaista keskittymistä pohjoismaisiin sähkö- ja lämpömarkkinoihin ja osallistumistaan niiden rakennemuutoksiin. Samalla parannetaan öljyliiketoimintojen kilpailukykyä ja taloudellisia näkymiä ja luodaan kaksi omilla toimialoillaan johtavaa ja kilpailuasemaltaan vahvaa pohjoismaista yritystä.

Investoinnit ja myynnit

Fortum osti 21,4 % Hafslund ASA:n osakkeista. Hafslund ASA on Norjan toiseksi suurin sähköyhtiö, jolla on 600 000 sähköasiakasta, 550 000 jakeluasiakasta ja noin 3 TWh vesivoimatuotantoa. Lisäksi Fortum osti Østfold Energi Nett AS:n, Østfold Energi Kraftsalg AS:n ja Østfold Energi Entreprenor AS:n koko osakekannan. Näillä yhtiöillä on yhteensä 83 000 sähkö- ja 93 000 jakeluasiakasta. Lisäksi Fortum osti 49 % Fredrikstads Energi AS:stä, jolla on 77 000 asiakasta. Ostamalla lisää osakkeita markkinoilta Fortum kasvatti osuuttaan siten, että se omisti 34,1 % Hafslundin osakepääomasta vuoden lopussa. Hafslundin osakkeiden hankintameno oli noin 280 miljoonaa euroa.

Fortum kasvatti osuuttaan OAO Lenenergosta ostamalla 9,5 % sen osakkeista. OAO Lenenergo on Luoteis-Venäjän suurin energiayhtiö, jolla on noin 1,3 miljoonaa sähköasiakasta, 14 TWh sähköntuotantoa ja 26,3 TWh lämmöntuotantoa. Fortum omisti vuoden 2003 lopussa 15,9 % osakepääomasta ja 18,6 % äänioikeudesta.

Fortum myi Saksassa Burghausenin ja Irlannissa Edenderryn voimalaitokset E.ON AG:lle. E.ON osti myös Etelä-Ruotsissa toimivan 43 000 asiakkaan sähköjakeluyhtiön osakkeet ja liiketoiminnan.

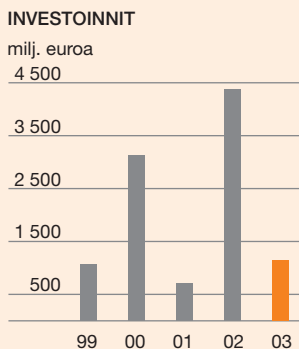
Fortum osti 60 % virolaisen lämpöyhtiö Tartu Energian osakkeista ja 73 % puolalaisen DZT-kaukolämpöyhtiön osakkeista.

Tukholman alueella olevan CHP-laitoksen modernisointi ja laajennus jatkuivat vuonna 2003. Investointi toi mukanaan lisäkapasiteettia ja muutti painopistealuetta polttoaineista kierrätyspolttoaineisiin (pääasiassa kotitalousjäte). Uusi kattila korvaa vuositasolla 70 000 polttoainetonnia kierrätyspolttoaineella.

Säiliöaluskannan uudistaminen jatkui. Uusia liikenneasemia avattiin Itämeren alueen maissa ja Venäjällä.

Koko vuonna investoinnit käyttöomaisuuteen olivat yhteensä 1 136 (4 381) miljoonaa euroa. Investoinnit ilman yritysostoja olivat 550 (649) miljoonaa euroa.

Öljyliiketoimintojen listaaminen erilliseksi pörssiyhtiöksi mahdollistaa 500 miljoonan euron investoinnin Porvoon jalostamon rikittömän dieselöljyn tuotantokapasiteetin lisäämiseksi. Jalostamon kokonaiskapasiteetti pysyy ennallaan, mutta se pystyy tuntuvasti lisäämään hyvin kannattavien tuotteiden jalostusta esimerkiksi venäläisestä raakaöljystä, jonka saatavuus on Porvoossa hyvä, sijaitseehan Porvoo länsimarkkinoille suuntautuvan venäläisen raakaöljyn vientireitin varrella. Jalostamon rikittömän dieselöljyn vuosituotanto kasvaa noin miljoona tonnia, ja sillä korvataan pääasiassa raskaan polttoöljyn tuotantoa. Fortum arvioi öljynjalostuksensa ns. lisämarginaalin kasvavan vähintään dollarin barreililta ja siten saavuttavansa investoinnille hyvän tuoton.

Oletettu hyvä tuotto perustuu siihen, että Porvoon jalostamo pystyy tuottamaan nykyistä edullisemmasta raakaöljystä entistä arvokkaampia, ympäristömyötäisiä tuotteita. Näiden tuotteiden kysyntä kasvaa nopeasti Fortumin avainmarkkinoilla. Investointihankkeen arvioidaan valmistuvan vuoden 2006 loppuun mennessä.

Fortum osallistuu Suomen viidenteen ydinvoimalaitosyksikköön noin 25 %:n osuudella. Tämä tarkoittaa 180 miljoonan euron investointia, joka jaksottuu vuosille 2004–2009. Osuus vastaa noin 400 MW tehoa. Fortum myöntää myös 45 miljoonan euron osakaslainan.

Fortumilla on osto-optio vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä E.ON Finland Oyj:n (entinen Espoon Sähkö Oyj) kaikkiin niihin osakkeisiin, jotka E.ON omistaa option erääntymishetkellä.

Rahoitus

Fortumin nettovelka väheni 222 miljoonaa euroa vuonna 2003, vaikka Fortum Capital Ltd:n liikkeelle laskemien ja Fortum-konsernin tilinpäätöksessä vähemmistöosuutena käsiteltyjen 1,2 miljardin euron etuoikeutettujen osakkeiden takaisinmaksu rahoitettiin velalla. Vuoden lopussa nettovelka oli 5 626 (5 848) miljoonaa euroa. Velkaantumisaste oli 85 (80) %. Vertailukelpoinen velkaantumisaste, jossa Fortum Capital Ltd:n etuoikeutetut osakkeet on otettu huomioon velkana, olisi ollut 115 % vuoden 2002 lopussa, kuten vuoden 2003 tammi-syyskuun osavuosikatsauksessa on kerrottu.

Konsernin nettorahoituskulut vuonna 2003 olivat 236 (281) miljoonaa euroa.

Fortum toteutti vuonna 2003 onnistuneesti useita merkittäviä rahoitusjärjestelyjä jälleenrahoitussuunnitelmansa mukaisesti. Suunnitelman tarkoituksena oli selvittää konsernin rahoitusrakennetta ja pienentää pitkän aikavälin rahoituskuuluja. Fortum Oyj käynnisti helmikuussa 7 miljardin Ruotsin kruunun arvoisen joukkovelkakirjaohjelman (Medium Term Note Programme). Kesäkuussa markkinoille laskettiin 1,5 miljardin Ruotsin kruunun joukkovelkakirjalaina ohjelman mukaisesti. Heinäkuussa Fortum Oyj perusti 4 miljardin euron joukkovelkakirjaohjelman (Euro Medium Term Note Programme, EMTN). Marraskuussa markkinoille laskettiin tähän ohjelmaan sisältyvä 1 miljardin joukkovelkakirjalaina. Joukkovelkakirjalainasta saadut varat käytettiin joulukuussa edellä mainittujen etuoikeutettujen osakkeiden takaisinmaksuun. Marraskuussa Fortum Oyj saattoi myös menestyksekkäästi päätökseen noin 1,3 miljardin euron määräraisten joukkovelkakirjojen vaihtotarjouksen, jossa Fortum Power and Heat AB:n liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen haltijoille tarjottiin mahdollisuutta vaihtaa omistamansa joukkovelkakirjat Fortum Oyj:n EMTN-ohjelman mukaisesti liikkeeseen laskettuihin velkakirjoihin.

Konsernin maksuvalmius pysyi hyvällä tasolla. Vuoden lopussa likvidit varat olivat yhteensä 439 (592) miljoonaa euroa. Konsernilla oli käytettävissään yhteensä noin 1 600 miljoonaa euroa nostamattomia maksuvalmiusluottoja. Käyttämättömien luotollisten tilien lisäksi tähän sisältyi 400 miljoonaa euroa joulukuussa uusittuja lyhytaikaisia maksuvalmiusluottoja. Lisäksi kansainvälisen pankkiryhmän kanssa huhtikuussa allekirjoitetusta Fortum Oyj:n 1,2 miljardin euron maksuvalmiusluotosta oli nostettavissa 1 miljardin euron osuus.

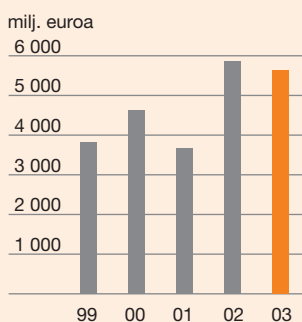
Fortum Oyj:n luottoluokitus oli vuoden lopussa samalla tasolla kuin vuoden 2002 lopussa. Standard & Poorin Fortumille antama pitkän aikavälin luottoluokitus oli BBB+ (vakaa) ja Moodyn vastaava luokitus Baa2 (myönteiset näkymät).

Vuoden lopussa luottojen keskimääräinen korko suojausten jälkeen oli 4,2 %.

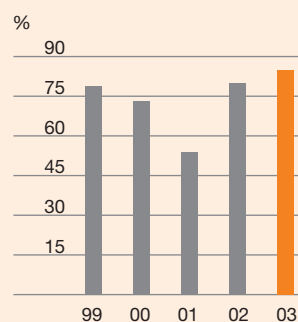
Tutkimus ja tuotekehitys

Konsernissa käytettiin tutkimukseen ja tuotekehitykseen 35 (38) miljoonaa euroa. Tutkimukseen ja tuotekehitykseen kuuluu koelaitosten suunnittelu, rakennus ja käyttö sekä uusien, koetuantovaiheessa olevien tuotteiden esimarkkinointi. Olemassa olevaa T&K-portfoliota keskitetiin edelleen uuden konsernistrategian mukaisesti. Vuonna 2002 konsernissa käynnistettiin prosessi, jonka tarkoituksena on tunnistaa kasvuun ja uudistumiseen tähtäviä strategisia kehitysalueita. Tämä työ jatkui myös vuonna 2003.

KOROLLISET NETTOVELAT

VELKAANTUMISASTE

Ympäristökysymykset

EU:n päästökauppadirektiivin voimaantulo merkitsee täysin uutta ja tärkeää ulottuvuutta energialiiketoiminnalle. Fortum tukee edelleen markkinapohjaisia ilmastomuutosten hallintaan tähtääviä keinoja, kuten päästökauppaa, tiukan kontrollin ja sääntelyn asemesta. Päästökiintiöiden jakaminen on yksi tärkeimmistä kysymyksistä direktiivin kansallisessa toteutuksessa. Fortumin näkemyksen mukaan on tärkeätä, että teollisuuden kaikkia sektoreita kohdellaan tasapuolisesti päästöoikeuksia jaettaessa. Sähkösektorin osalta kansallisten päästökiintiösuunnitelmien on otettava huomioon sekä fossiilisten polttoaineiden tuotannon väistämätön kasvu tulevina vuosina että koko ajan kiristynvä kansainvälinen kilpailu sähkömarkkinoilla.

Fortum keskittyi vuonna 2003 kehittämään osaamistaan ja uusia, sisäisiä toimintamalleja, joita tarvitaan päästökaupassa menestymiseen. Fortum on kehittänyt osaamistaan vuodesta 2000 lähtien osallistumalla Maailmanpankin hiilirahastoon (PCF), jonka toteuttamat hankkeet alkoivat tuottaa ensimmäisiä varmennettuja päästövähennyksiä vuonna 2003. Fortumin osuus oli noin 7 000 tonnia hiilidioksidia.

Vuonna 2003 vesivoiman saatavuus oli huono, mikä johti fossiilisten polttoaineiden käytön lisääntymiseen sähköntuotannossa. Tämä lisäsi savukaasupäästöjen määrää.

Fortum vahvistaa asemaansa puhtaiden liikennepolttoaineiden johtavana tuottajana. Porvoon jalostamoa päätettiin kehittää siten, että rikittömän dieselöljyn tuotanto voidaan lisätä. Etanolipohjaista korkeaoktaanista bensiiniä tuotettiin vuoden 2003 ajan ja tuotanto jatkuu vuonna 2004.

Fortumin työtapaturmataajuus väheni 8,8:sta 8,5:een. Yhtiö ei kuitenkaan saavuttanut vuodelle 2003 asetettua tavoitetta, joka oli 6,4. Uudet haastavat tavoitteet on asetettu: 6,0 vuodelle 2004, 5,0 vuodelle 2005 ja 4,0 vuodelle 2006. Tavoitteiden saavuttamiseksi on kehitetty uusia toimintatapoja.

Vuonna 2003 Fortum otettiin mukaan maailmanlaajuiseen ja yleiseurooppalaiseen Dow Jones Sustainability -indeksien Utilities -sektoriin ensimmäisenä pohjoismaisena sähköyhtiönä.

Fortumin ympäristöasioista ja sidosryhmäsuhteista on kerrottu yksityiskohtaisemmin Fortum ja yhteiskunta 2003 -raportissa, joka on riippumattoman tahon varmentama.

Osakkeet ja osakepääoma

Vuonna 2003 osakevaihto oli yhteensä 270,3 miljoonaa osaketta arvoltaan 1 876 miljoonaa euroa. Osakkeen korkein hinta oli 8,75 euroa (12.12.), alin 5,66 euroa (20.5.) ja keskihinta 6,94 euroa. Päästökurssi 30.12. oli 8,18 euroa.

Fortum Oyj:n vuoden 1999 henkilökunnalle suunnattuun optiolainaan liittyen optioita vaihdettiin yhteensä 5,4 miljoonaa kappaletta 16,6 miljoonalla eurolla. Keskihinta oli 3,08 euroa, ja vuoden viimeinen hinta 30.12. oli 4,13 euroa. Vuonna 2003 vaihdettiin ja merkittiin kauppakisteriin yhteensä 159 520 osaketta. Lisäksi vaihdettiin 16 004 osaketta, joita ei ollut merkitty kauppakisteriin vuoden loppuun mennessä.

Fortum Oyj:n vuoden 1999 johdon optio-ohjelmaan liittyen optioita vaihdettiin yhteensä 10 131 kappaletta 16,5 miljoonalla eurolla. Keskihinta oli 1 629 euroa, ja viimeinen hinta 30.12. oli 2 650 euroa. Vuonna 2003 vaihdettiin ja merkittiin kauppakisteriin yhteensä 2 913 000 osaketta. Lisäksi vaihdettiin 965 000 osaketta, joita ei ollut merkitty kauppakisteriin vuoden loppuun mennessä.

Näiden merkintöjen jälkeen Fortum Oyj:n osakepääoma on 2 886 030 415 euroa ja kauppakisteriin merkittyjen osakkeiden kokonaismäärä 848 832 475. Fortum Oyj:n osakepääoma nousi yhteensä 10 446 568 eurolla.

Vuoden lopussa Suomen valtion omistusosuus Fortumista oli 60,5 %. Kansainvälisten osakkeenomistajien osuus oli 22,2 %.

Hallituksella ei ole tällä hetkellä yhtiökokouksen myöntämiä käyttämättömiä valtuuksia vaihtovelkakirjojen tai optiolainojen liikkeelle laskemiseksi, uusien osakkeiden liikkeelle laskemiseksi tai yhtiön omien osakkeiden hankkimiseksi.

Pitkän tähtäyksen kannustinohjelmat

Edellä mainittujen järjestelyiden lisäksi Fortumilla on tällä hetkellä kaksi avainhenkilöille tarkoitettua optio-ohjelmaa, jotka käynnistettiin vuosina 2001 ja 2002. Vuoden 2003 lopussa molempien optio-ohjelmien piirissä oli noin 350 henkilöä. Nämä optio-ohjelmat oikeuttavat enintään 4,5 %:n osuuteen Fortumin nykyisestä osakepääomasta ja äänioikeudesta.

Fortum esitteli vuonna 2003 uuden, osakepohjaisen pitkäaikaisen kannustinohjelman yhtiön avainhenkilöille. Järjestelmän mahdollinen palkkio perustuu konsernin, sen liiketoimintayksiköiden ja yksittäisen henkilön omalle suoritukselle ja yhtiön pörssikurssin kehitykselle. Alkuvaiheessa uusi järjestely koskee noin 190 Fortumin avainhenkilöä.

Tämänhetkisen arvion mukaan järjestelmän perusteella jaetaan vuosittain 0,1–0,3 % Fortumin koko osakemäärästä, eli noin 1 000 000–2 500 000 osaketta vuodesta 2008 alkaen. Osakkeet hankitaan markkinoilta, joten toimenpide ei laimenna osakkeen arvoa.

Tämä järjestelmä korvaa mahdolliset muut pitkän tähtäyksen kannustinjärjestelmät.

Konsernin henkilöstö

Fortum-konsernin henkilöstön lukumäärä vuonna 2003 oli keskimäärin 13 343 (14 053) henkilöä. Vähennyksestä suurin osa johtuu Birka Energin ja Fortumin liiketoimintojen yhdistämisestä sekä Enprima-osakkuusyhtiön perustamisesta vuoden alussa. Vuoden lopussa henkilöstön määrä oli 13 046 (13 670), joista 12 649 (13 118) oli vakinaisia työntekijöitä. Emoyhtiö Fortum Oyj:n henkilöstön määrä oli vuoden lopussa 581 (310).

Konsernin johto ja hallinto

Fortum noudattaa hyvän johtamistavan periaatteita, joilla pyritään avoimeen hallintoon organisaation kaikilla tasoilla.

Fortum noudattaa Suomen osakeyhtiölakia ja pörssiyhtiöiden hallintoon liittyviä Suomen keskuskauppakamarin, Suomen teollisuuden ja työnantajain keskusliiton yhteistyöelimien ja Helsingin Pörssin antamia pörssiyhtiöiden hallintoon liittyviä ohjeita.

Vuoden 2003 yhtiökokouksessa hallintoneuvostoon valittiin yksivuotiskaudeksi seuraavat henkilöt: Leena Luhtanen, hallintoneuvoston puheenjohtaja (erosi huhtikuussa 2003), Ben Zyskowicz, hallintoneuvoston varapuheenjohtaja, Satu Hassi, Klaus Hellberg, Rakel Hiltunen, Harri Holkeri, Jorma Huuhtanen, Mikko Immonen, Kimmo Kalela, Tanja Karpela (erosi huhtikuussa 2003), Kalevi Lamminen, Juha Mikkilä ja Matti Vanhanen (erosi huhtikuussa 2003).

Ylimääräinen yhtiökokous hyväksyi 18.12.2003 muutoksia yhtiöjärjestykseen. Muutosten mukaisesti yhtiökokous valitsee hallituksen yhdeksi vuodeksi kerrallaan. Lisäksi hallitus kutsuu yhtiökokouksen koolle ja nimittää yhtiön toimitusjohtajan.

Hallituksen jäsenet vuonna 2003 olivat Matti Vuoria (puheenjohtaja), Heikki Pentti (varapuheenjohtaja), Birgitta Kantola, Lasse Kurkilahti, Antti Lagerroos, Hans von Uthmann (erosi marraskuussa 2003) ja Erkki Virtanen.

Seuraavat henkilöt valittiin hallitukseen kaudeksi 1.1.2004–25.3.2004: Peter Fagernäs (hallituksen puheenjohtaja), Heikki Pentti (varapuheenjohtaja), Birgitta Kantola, Erkki Virtanen, Antti Lagerroos ja Lasse Kurkilahti.

Risto Rinne nimitettiin öljysektorin johtajaksi ja konsernin johtoryhmän jäseneksi 15.1.2004.

Katsauskauden jälkeisiä tapahtumia

Helmikuun alussa Fortum sopi lisäosakkeiden ostosta venäläisestä OAO Lenenergosta. Ostons jälkeen Fortumin osuus osakepääomasta nousee 5,1 prosentilla 21,0 prosenttiin ja äänivallasta 2,1 prosentilla 20,7 prosenttiin. Osakekauppa edellyttää venäläisten kilpailuviranomaisten hyväksyntää, koska Fortumin omistusosuus Lenenergosta nousee yli 20 prosenttiin.

Strategiansa mukaisesti Fortum on jatkanut ydinliiketoimintaan kuulumattomien osien myyntiä. Flow Improver Agent (FIA) -erikoiskemikaaliliiketoiminta myytiin M-I Finland Oy:lle, joka on Yhdysvalloissa, Teksasissa, sijaitsevan M-I LLC -yhtiön tytäryhtiö. Unkarissa on tehty sopimus ETV-Eröterv-yhtiön engineering-liiketoiminnan myymisestä yhtiön toimivalle johdolle.

Näkymät

Fortumin tuloksen muodostumisen kannalta merkittäviä markkinatekijöitä ovat sähkön markkinahinta ja öljyn kansainvälinen jalostusmarginaali. Muita merkittäviä tekijöitä ovat raakaöljyn hinta sekä Yhdysvaltain dollarin ja Ruotsin kruunun kurssit. Vuoden 2005 aikana päästökaupasta saattaa tulla uusi merkittävä markkinatekijä.

Viiden viime vuoden aikana Fortumin hiilidioksiditon sähköntuotanto on kasvanut 30 terawattitunnista 41 terawattituntiin. Sen osuus Fortumin omasta sähköntuotannosta oli 78 % vuonna 2003. Tämän tuotantorakenteen ansiosta Fortum on varautunut hyvin päästökaupan mahdollisiin vaikutuksiin.

Sähkön käytön arvioidaan yleisesti lähivuosien aikana kasvavan Pohjoismaissa noin 1 %:n vuosivauhtia. Vuonna 2003 sähkön spot-hinta oli Pohjoismaiden markkinoilla keskimäärin 36,7 euroa megawattitunnilta, 36 % enemmän kuin vuonna 2002. Vuoden 2004 helmikuun alussa vesivarantojen vajuus oli 15 TWh. Tammikuussa sähkön spot-hinta oli noin 29 euroa megawattitunnilta. Tammikuussa sähköfutuurit vuoden 2004 helmi-toukokuuksi olivat noin 27–28 euroa ja loppuvuodeksi 2004 noin 26–27 euroa megawattitunnilta. Seuraavien 12 kuukauden ajaksi Fortumin sähkönmyynnin suojaus on noin 60 %.

Yhteispohjoismaisen sähkö- ja lämpöyhtiön muodostamisesta aiheutuvat synergiaedut olivat noin 130 miljoonaa euroa jo vuonna 2003. Lisää tehostamismahdollisuuksia on tunnistettu koko konsernissa ja työ niiden hyödyntämiseksi on alkanut.

Sähkö- ja lämpöliiketoiminnan jatkuvien liiketoimintojen tulos on yleensä merkittävästi parempi vuoden ensimmäisellä ja viimeisellä neljänneksellä kuin vuoden toisella ja kolmannella neljänneksellä.

Öljyn kansainvälinen viitejalostusmarginaali Luoteis-Euroopassa (Brent Complex) oli huomattavasti korkeampi kuin vuonna 2002, keskimäärin 2,7 (1,0) USD/bbl. Tammikuussa 2004 öljyn kansainvälinen jalostusmarginaali on ollut keskimäärin 3,1 USD/bbl. Kansainvälinen vertailumarginaali on usean vuoden ajan ollut keskimäärin 1,5–2,0 USD/bbl. Fortumin lisämarginaalin arvioidaan pysyvän edellisvuosien vahvalla tasolla. Vuodelle 2004 ei ole suunniteltu merkittäviä jalostamojen huolto-seisokkeja.

Brent-raakaöljyn keskihinta oli 28,8 USD/bbl vuonna 2003. Vuoden 2004 tammikuussa keskihinta oli 31,2 USD/bbl, kun taas kansainväliset futuurit loppuvuodelle 2004 olivat tammikuun lopussa 28,3 USD/bbl. Raakaöljyn hinnasta aiheutuvat varastovoitot ja -tappiot vaikuttavat Öljynjalostus ja markkinointi segmentin tulokseen.

SeverTEKin öljyntuotanto Etelä-Shapkinon kentällä Luoteis-Venäjäällä alkoi vuonna 2003. SeverTEK on Lukoilin ja Fortumin tasaosuuksin omistama yhteisyritys. Tuotantoa lisätään asteittain ja täyteen kapasiteettiin, joka on 50 000 barreliä päivässä (Fortumin osuus on 25 000 barreliä päivässä), arvioidaan päästävän vuoden 2004 loppuun mennessä. Fortumin 50 %:n osuus SeverTEKistä konsolidoidaan pääomaosuusmenetelmällä.

Yhdysvaltain dollarin kurssilla on vaikutus jalostusmarginaaliin ja merikuljetusrahteihin, joten heikko Yhdysvaltain dollari vaikuttaa negatiivisesti öljyliiketoiminnan kannattavuuteen. Arvioitujen myyntikatteiden suojaus kuitenkin lieventää tätä vaikutusta.

Vuonna 2003 euron keskimääräinen vaihtokurssi Yhdysvaltain dollariin nähden oli 1,135. Ruotsin kruunun keskimääräinen vaihtokurssi dollariin nähden oli 9,143. Joulukuun lopussa vastaavat vaihtokurssit olivat 1,263 ja 9,080.

Valmistelut öljyliiketoimintojen listaamiseksi on aloitettu ja tavoitteena on saada valmistelut päätökseen loppuvuonna. Suunnitellun listautumisannin ajoitus riippuu kuitenkin markkinatilanteesta.

Vuonna 2003 saatiin päätökseen monia strategisia toimenpiteitä. Yhtiön taloudellinen tulos oli varsin hyvä. Fortumilla on edellytykset edelleenkin parantaa toimintaansa, ja tehostamista kaikilla tärkeillä osa-alueilla painotetaan. Nykyiset markkinäkäymät, yhtiön suojaukset ja jatkuvat tehostamistoimet luovat mahdollisuudet hyvälle vuodelle 2004.

Tuloslaskelma

milj. euroa	Liite	2003	2002
Liikevaihto	2,3,4	11 392	11 148
Osuus osakkuusyritysten voitosta	5	41	31
Liiketoiminnan muut tuotot	6	151	370
Liiketoiminnan muut kulut			
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos		8	-23
Materiaalit ja palvelut		-8 054	-7 968
Henkilöstökulut		-654	-757
Poistot ja arvonalentumiset	7	-538	-694
Muut liiketoiminnan kulut	8	-926	-818
Liikevoitto		1 420	1 289
Rahoitustuotot ja -kulut	9	-236	-281
Voitto ennen veroja		1 184	1 008
Välittömät verot	10,21	-325	-269
Vähemmistöosuus		-90	-73
Tilikauden voitto		769	666
Tulos/osake			
Tulos/osake, euro		0,91	0,79
Laimennusvaikutuksella oikaistu tulos /osake, euro		0,90	0,78

Tase

milj. euroa	Liite	2003	2002
VASTAAVAA			
Pysyvät vastaavat	12,13,14		
Aineettomat hyödykkeet		146	166
Aineelliset hyödykkeet		11 632	12 712
Sijoitukset		2 394	1 991
		14 172	14 869
Vaihtuvat vastaavat			
Vaihto-omaisuus	15	551	504
Myyntisaamiset		951	1 289
Lyhytaikaiset saamiset	16,17	449	706
Rahoitusarvopaperit	18	-	1
Rahat ja pankkisaamiset		439	591
		2 390	3 091
		16 562	17 960
VASTATTAVAA			
Oma pääoma	19		
Osakepääoma		2 886	2 876
Ylikurssirahasto		41	62
Vararahasto		-	149
Edellisten tilikausien voitto		2 710	2 143
Tilikauden voitto		769	666
		6 406	5 896
Vähemmistöosuus		232	1 432
Pakolliset varaukset	20	207	233
Laskennallinen verovelka	21	1 843	1 866
Vieras pääoma	22,23		
Pitkäaikainen vieras pääoma			
Korollinen		4 840	4 306
Koroton		346	293
		5 186	4 599
Lyhytaikainen vieras pääoma			
Korollinen		1 225	2 134
Koroton		1 463	1 800
		2 688	3 934
		16 562	17 960

Konsernin kassavirtalaskelma

milj. euroa	2003	2002
Liiketoiminnan kassavirta		
Voitto ennen veroja	1 184	1 008
Poistot ja arvonalentumiset	538	694
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua	-38	-49
Rahoitustuotot ja -kulut	236	281
Käyttöomaisuuden myyntivoitot, -tappiot ja romutukset	-53	-289
Kassavirta ennen käyttöpääoman muutosta	1 867	1 645
Käyttöpääoman muutos		
Lyhytaikaiset korottomat liikesaamiset, lisäys (-), vähennys (+)	502	-225
Vaihto-omaisuus, lisäys (-), vähennys (+)	-53	104
Lyhytaikaiset korottomat velat, lisäys (+), vähennys (-)	-339	209
Käyttöpääoman muutos	110	88
Liiketoiminnan kassavirta ennen rahoituseriä ja veroja	1 977	1 733
Maksetut korot ja muut rahoituskulut	-220	-381
Saadut osingot	37	26
Saadut korot ja muut rahoitustuotot	66	72
Maksetut välittömät verot	-376	-194
Toteutuneet kurssierot	93	95
Rahoituserät ja verot yhteensä	-400	-382
Liiketoiminnan kassavirta	1 577	1 351
Investointien kassavirta		
Investoinnit käyttöomaisuuteen	-550	-649
Käyttöomaisuuden myynnit	142	120
Ostetut tytäryhtiöosakkeet	-193	-1 762
Ostetut osakkuusyritysosakkeet	-350	-8
Ostetut muut osakkeet	-27	-1
Myydyt tytäryhtiöosakkeet	1 213	734
Myydyt osakkuusyritysosakkeet	5	148
Muiden osakkeiden myynnit	9	7
Muiden sijoitusten muutos, lisäys (-), vähennys (+)	-67	33
Investointien kassavirta	182	-1 378
Kassavirta ennen rahoitusta	1 759	-27
Rahoitus		
Lyhytaikaisten velkojen muutos, lisäys (+), vähennys (-)	-233	605
Pitkäaikaisten velkojen nostot	1 622	804
Pitkäaikaisten velkojen lyhennykset	-1 788	-1 200
Osingonjako	-264	-220
Lunastetut optiot	22	1
Vähemmistöosuuden muutos, lisäys (+), vähennys (-)	-	111
Muut rahoituserät *)	-1 267	-82
Rahoituksen kassavirta	-1 908	19
Laskelman mukainen likvidien varojen muutos	-149	-8
Likvidit varat 1.1.	592	602
Kurssiero-oikaisut	-4	-2
	588	600
Likvidit varat 31.12.	439	592
Taseen mukainen likvidien varojen muutos, lisäys (+), vähennys (-)	-149	-8

*) Vuonna 2003 sisältää Fortum Capital Ltd:n etuoikeutettujen osakkeiden takaisinmaksun 1 200 miljoonaa euroa.

Tilinpäätöksen liitetiedot

1. Laadintaperiaatteet

Fortumin tilinpäätös on laadittu Suomen kirjanpitolainsäädännön ja muiden Suomessa voimassa olevien säännösten ja määräysten mukaisesti.

KONSOLIDOINTI

Konsernitilinpäätös sisältää emoyhtiö Fortum Oyj:n ja kaikki ne yhtiöt, joissa Fortum Oyj:n välitön tai välillinen osuus osakkeiden tuottamasta äänimäärästä on yli 50 %. Konsernitilinpäätöksen ulkopuolelle on jätetty eräitä asunto-osakeyhtiöitä, joiden yhdisteleminen on tarpeetonta oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi konsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Fortum Oyj:n konsernitilinpäätös laaditaan yhdistelmä- eli pooling-menetelmällä. Fortum Power and Heatin ja Fortum Oil and Gasin hankintamenot eliminoidaan niiden osakepääomia vastaan ja eliminointiero kirjataan oman pääoman vähennykseksi. Fortum Power and Heatin ja Fortum Oil and Gasin konsernitilinpäätökset laaditaan hankintamenomenetelmällä. Keskinäistä osakeomistusta eliminoitaessa tytäryhtiöosakkeiden hankintamenosta vähennetään konsernin osuus hankitun yhtiön hankintahetken taseen omista pääomista mukaan luettuna vapaaehtoiset varaukset, joista on vähennetty laskennallinen verovelka. Tytäryhtiön hankinta-arvon ja hankintahetken oman pääoman ero kohdistetaan hankintahetken käyttöomaisuuserille siltä osin kuin niiden käypä arvo ylittää kirja-arvon. Loppuosa osakkeiden hankintamenosta esitetään konsernitaseessa konserniliikearvona. Käyttöomaisuuteen kohdistettu osuus poistetaan kyseessä olevan käyttöomaisuuserän poistosuunnitelman mukaisesti. Konserniliikearvo poistetaan sen arvioituna vaikutusaikana, kuitenkin enintään 20 vuodessa.

Tilikauden aikana hankitut tytär- ja osakkuusyhtiöt sisältyvät konsernitilinpäätökseen hankintahetkestä lähtien ja myydyt yhtiöt myyntihetken saakka.

Konsernin sisäiset liiketapahtumat, saamiset, velat, sisäisten toimitusten realisoitumattomat katteet ja sisäinen voitonjako eliminoidaan konsernitilinpäätöksessä. Vähemmistöosuus erotetaan konsernin omasta pääomasta sekä tilikauden tuloksesta ja esitetään omana eränään konsernin tuloslaskelmassa ja taseessa.

Olenaiset osakkuusyhtiöt, joissa konsernin osuus äänivallasta on 20–50 %, yhdistellään pääomaosuusmenetelmällä. Tällöin konsernin osuus osakkuusyhtiön tuloksesta ja oman pääoman muusta muutoksesta, konserniliikearvon poistoilla vähennettynä, tuloutetaan tuloslaskelmassa ja lisätään osakkeiden arvoon konsernin taseessa. Saadut osingot kirjataan osakkeiden tasearvon vähennykseksi.

LIKEVAIHTO

Liikevaihtoon luetaan myyntituotot ja myynnin kurssierot vähennettynä alennuksilla sekä myyntiin perustuvilla välillisillä veroilla kuten arvonlisäveroilla, valmistajana suoritetuilla valmisteveroilla ja huoltovarmuusmaksuilla.

Tradingliikevaihtoon sisällytetään fyysisten toimitusten arvo ja johdannaiskauppojen nettotulos. Maakaasutradingtoiminnan liikevaihto muodostuu myyntien ja ostojen nettona.

LIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT

Liiketoiminnan muina tuottoina kirjataan omaisuuden myyntivoitot ja muut kuin varsinaiseen suoritemyyntiin liittyvät säännölliset tuotot kuten vuokrat.

ULKOMAANRAHAN MÄÄRÄISET ERÄT

Ulkomaanrahan määräiset tapahtumat kirjataan tapahtumahetken kurssiin. Tilinpäätöshetkellä taseessa olevat ulkomaanrahan määräiset saatavat ja velat arvostetaan tilinpäätöspäivän kurssiin. Liiketapahtumien kurssierot kirjataan tuloslaskelmaan. Rahoituksen kurssierot kirjataan nettomääräisinä rahoitustuottoihin tai -kuluihin.

Ulkomaisten tytär- ja osakkuusyhtiöiden tuloslaskelmat muunnetaan euroiksi käyttäen kuukauden lopun kurssien perusteella laskettuja vuoden keskikursseja ja taseet tilinpäätöspäivän kurssilla. Näistä aiheutuvat muuntoerot kirjataan vapaaseen omaan pääomaan ja niitä netotetaan omaa pääomaa suojaavien sopimuksien kurssieroilla.

JOHDANNAISSOPIMUKSET

Valuutta-aseman suojaukseen käytetään johdannaisoppimuksia; valuuttatermiinejä, valuuttapoptioita ja valuutanvaihtosopimuksia. Taseen velkoja tai saamia suojaavat johdannaisoppimukset sekä nettovaluutta-asemaan sisältyvät sopimukset arvostetaan tilinpäätöspäivän kurssiin ja kurssierot kirjataan tuloslaskelmaan. Lainat ja niihin liittyvät valuutanvaihtosopimukset netotetaan taseessa. Tulevaa kassavirtaa suojaavien sopimuksien kurssierot kirjataan tuloslaskelmaan samanaikaisesti kun vastaava tulo tai meno realisoituu.

Valuuttajohdannaisiin sisältyvä korkotekijä jaksotetaan korkotuotoksi tai -kuluksi sopimusajalle. Korkoriskin hallintaan käytettyjen johdannaisten korkotuotot tai -kulut jaksotetaan sopimusajalle ja niillä oikaistaan suojattavan erän korkoja. Muiden kuin suojaamistarkoituksessa tehtyjen korkojohdannaisten tilinpäätöshetken markkinakoroin arvostettu tappio kirjataan kuluksi.

Konserni käy kauppaa hyödykejohdannaisilla. Sopimukset arvostetaan tilinpäätöshetken markkina-arvoon ja muiden kuin suojaamistarkoituksessa tehtyjen sopimusten mahdollinen tappio kirjataan kuluksi. Suojaamistarkoituksessa tehtyjen sopimusten tulos kirjataan tuotoksi tai kuluksi kun vastaava tuotto tai kulu realisoituu.

Valuutta- ja hyödykeoptiot arvostetaan tilinpäätöksissä kirjaamalla maksettujen preemioiden ja optioiden tilinpäätöshetken sulkemishinnan erotus tuloslaskelmaan. Tuottona otetaan kuitenkin huomioon enintään suojattavasta kohteesta kirjatun kulun määrä. Optiopreemiot käsitellään ennakkomaksuina kunnes optiot eräännyvät tai muutoin raukeavat.

MYynti- JA HANKINTASOPIMUKSET

Myynti- ja hankintasopimusten mahdollinen tappio arvioidaan ja kirjataan kuluksi siltä osin kuin ostohinta on arvioitua myyntihintaa korkeampi.

KÄYTTÖOMAISUUS JA POISTOT

Käyttöomaisuuden tasearvo muodostuu välittömästä hankintamenosta vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja mahdollisilla arvonalennuksilla sekä lisätyn paikallisten säännösten mukaan mahdollisesti tehdyillä arvonorotuksilla. Käyttöomaisuuserille kohdistetun tytäryhtiön hankinta-arvon ja hankintahetken oman pääoman eron lisäksi käyttöomaisuuteen sisältyy näihin eriin liittyvät laskennalliset verovelat. Eräissä ulkomaisissa yhtiöissä on välittömän hankintamenon lisäksi käyttöomaisuuden arvoon aktivoitu rakennusaikaisia korkoja.

Kuluvasta käyttöomaisuudesta tehdään suunnitelman mukaiset poistot, jotka perustuvat hyödykkeiden taloudelliseen pitoaikaan. Öljyn ja kaasun tuotantolaitteet sekä öljy-, kaasun- ja turvevarat poistetaan substanssipoistoin.

Poistot perustuvat seuraaviin taloudellisiin pitoaikoihin:

Vesivoimalaitosten rakennukset, rakennelmat ja koneet	40–50 vuotta
Muiden voimalaitosten rakennukset, rakennelmat ja koneet	25 vuotta
Sähköasemien rakennukset, rakennelmat ja koneet	30–40 vuotta
Voimajohdot	15–40 vuotta
Muut rakennukset ja rakennelmat	20–40 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet	20–40 vuotta
Muut koneet ja muu kalusto	3–20 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	5–10 vuotta

Öljy- ja kaasuvarojen arvo tarkistetaan kenttäkohtaisesti tulevien kassavirtojen perusteella maakohtaisen käytännön mukaisesti. Tarvittaessa aktivoitujen kustannusten tasearvoa alennetaan ylimääräisillä poistoilla.

RAHOITUSLEASINGSOPIMUKSET

Rahoitusleasingsopimuksilla hankitut hyödykkeet kirjataan konsernitilinpäätöksessä taseen käyttöomaisuuteen ja korollisiin velkoihin. Leasing-vuokrat kirjataan käyttöomaisuuden poistoihin ja lainojen korkoihin ja lyhennyksiin. Joissakin tapauksissa Fortum toimii vuokraajana. Näissä tapauksissa omaisuus tulkitaan korkoa tuottavaksi saamiseksi taseessa.

INVESTOINNIT

Investointeihin sisällytetään hankittujen tytäryhtiöiden korolliset nettovelat.

VAIHTO-OMAISUUS

Vaihto-omaisuus on arvostettu FIFO-periaatteella välittömään hankintamenuun tai sitä alempana todennäköiseen luovutushintaan ottaen huomioon mahdollisten suojausten vaikutus. Eräissä ulkomaisissa tytäryhtiöissä hankintamenuun sisällytetään maan käytännön mukaisesti myös välillisiä kuluja. Arvostuserojen vaikutus konsernitilinpäätökseen on epäolennainen.

SIDOTTU PÄÄOMA

Liiketoimintojen sidottu pääoma sisältää käyttöomaisuuden, osakkeet ja liiketoiminnoille kohdistetut käyttöpääomaerät. Käyttöomaisuuteen sisältyy myös konserniaktiivan kohdistamisesta muodostuva verovelka.

RAHOITUSOMAIMUUSARVOPAPERIT

Rahoitusomaisuusarvopaperit arvostetaan alkuperäiseen hankintahintaan tai sitä alempaan tilinpäätöshetken markkina-arvoon.

ÖLJYNETSINTÄMENOT

Öljynetsintämenot kirjataan ns. "successful efforts" -periaatteella, jossa etsintähankkeiden kaikki menot aktivoidaan käyttöomaisuuteen ja poistetaan tuotannon mukaan tai kirjataan kuluksi, jos todetaan, ettei kaupallisesti hyödynnettävissä olevia öljy- tai kaasuvaroja ole löytynyt.

TUTKIMUS JA TUOTEKEHITYS

Tutkimus- ja tuotekehitysmenot kirjataan vuosikuluksi lukuun ottamatta rakennus- ja laiteinvestointeja.

HANKKEIDEN OSATULOUTUS

Pitkäaikaiset hankkeet tuloutetaan valmistusasteen perusteella. Pitkäaikaisen hankkeen odotettavissa olevista tappioista samoin kuin takuuajaisista kustannuksista tehdään pakollinen varaus.

ELÄKEKULUT

Eläkekulut kirjataan kunkin maan paikallista lainsäädäntöä noudattaen. Fortumin eläkesäätiön vastuuelva ja Fortumin omalla vastuulla olevien eläke-etuuksien vastuuelva on sisällytetty eläkekuluihin ja kirjattu pakollisena varauksena taseeseen.

LASKENNALLINEN VEROVELKA

Konsernitiilinpäätöksessä poistoero ja vapaaehtoiset varaukset jaetaan vapaaksi omaksi pääomaksi ja laskennalliseksi verovelaksi. Laskennalliset verovelat ja saamiset on laskettu myös muista ajoituseroista. Laskennallisena verovelkana otetaan huomioon myös konserniaktiivien kohdistamisesta poistokelpoiselle käyttöomaisuudelle muodostuva verovelka.

PAKOLLISET VARAUKSET

Vastaisuudessa toteutuvat menot ja ilmeiset menetykset, jotka eivät enää kerrytä vastaavaa tuloa ja joiden suorittamiseen konserni on veloitettu tai sitoutunut ja joiden rahallinen arvo voidaan kohtuullisesti arvioida, kirjataan tuloslaskelmaan kuluksi ja taseen pakollisiin varauksiin. Tällaisia eriä ovat mm. öljyntuotantolaitteistojen purkumenot, takausvastuut, todettujen ympäristövahinkojen tulevat puhdistusmenot ja eläkevastuut.

KANSAINVÄLISTEN TALOUSRAPORTOINTISTANDARDIEN (IFRS/IAS) KÄYTTÖÖNOTTO

Fortum esittää ensimmäisen IFRS/IAS-standardien mukaisen tilinpäätöksen vertailulukuineen vuodelta 2005. Ensimmäinen IFRS/IAS-standardien mukainen osavuositarkastus esitetään maaliskuulta 2005. IFRS-standardien mukaiset vertailuluvut julkaistaan ennen tammi-maaliskuun 2005 osavuositarkastuksen päivämäärää.

Tällä hetkellä tärkeimmät kirjanpitoikäntöjen välisien erojen aiheuttamat muutokset on määritetty. IFRS-standardien mukaista avaavaa tasetta 1.1.2004 valmistellaan.

KIRJANPITOKÄYTÄNTÖJEN MERKITTÄVIMMÄT MUUTOKSET

- **Yritysten yhteenliittymät:** Fortum soveltaa säännön IFRS 1 "First-time Adoption of International Financial Reporting Standards" mukaista yritysten yhteenliittymää koskevaa poikkeusta, jonka mukaan standardit ensimmäistä kertaa käyttöön ottavan yrityksen ei tarvitse takautuvasti soveltaa IFRS-sääntöjä ennen siirtymispäivää 1.1.2004 toteutettuihin liiketoimintojen yhdistämissiin.
- **Rahoitusinstrumentit:** IAS 39 mukaan kaikki johdannaiset kirjataan taseeseen käypään arvoon. Johdannaisten käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan lukuun ottamatta johdannaisia, jotka täyttävät suojauslaskennan kriteerit ja joilla eliminoidaan tai pienennetään tuloksen volatiilisuutta. Fortum aikoo soveltaa suojauslaskentaa kaikkiin olennaisiin suojausstrategioihinsa.
- **Vuokrasopimukset:** Osa leasingisopimuksista (esim. öljytankkerit), joissa Fortum toimii vuokralle ottajana, ovat IFRS-standardien mukaisesti rahoitusleasingisopimuksia. Myös tietyt järjestelyt, joissa Fortum toimii vuokralle antajana, luokitellaan IFRS-standardien mukaan rahoitusleasingisopimuksiksi.
- **Tuottojen kirjaaminen:** Suomen vaatimusten mukaan jakeluverkon kytkentämaksut ovat pitkäaikaisia saatavia. Ruotsissa ja muissa maissa kytkentämaksut kirjataan heti tuotoiksi. IFRS-standardien mukaan kytkentämaksut tulee jaksottaa ja kirjata tuotoiksi odotetun asiakassuhteen keston mukaisesti.

- > **Eläkkeet:** Fortumilla on Suomessa ja Ruotsissa merkittävät etuusperusteiset eläkejärjestelyt. IFRS-vaatimusten täyttäminen vaatii aktuaarien suorittamia laskelmia ja laajojen liitetietojen julkaisemista.
- > **Ydinvoimaan liittyvät velvoitteet:** Ydinvoiman tuottajana Fortumilla on erityisiä oikeudellisia velvoitteita käsitellä ja varustoida ydinjätettä. Myös voimaloiden aikanaan tapahtuva käytöstäpoisto asettaa velvoitteita. IFRS-standardien vaikutuksia arvioidaan.
- > **Muut omaisuuden käytöstäpoistoon liittyvät velvoitteet:** IFRS-standardien vaikutuksia arvioidaan.
- > **Merkittävät huoltoseisokkikulut:** IFRS-standardeissa tulevia, odotettavissa olevia huoltoseisokkeja, esimerkiksi öljynjalostamoiden merkittäviä kunnossapitotöitä, ei voida enää käsitellä nykyisen kirjanpitoikäntönnön mukaisesti. Huoltoseisokkien kulut tullaan aktivoimaan ja poistamaan vaikutusaikanaan.

VALUUTTAKURSSIT 1999–2003

Tilinpäätöksissä käytetyt keskeisimmät valuuttakurssit ovat vuosina 1999–2003 olleet seuraavat:

	TILINPÄÄTÖSHETKEN KURSSIT					TILIKAUDEN KESKIKURSSIT					
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003	
USD	1,0046	0,9305	0,8813	1,0487	1,2630	USD	1,0653	0,9236	0,8939	0,9420	1,1346
GBP	0,6217	0,6241	0,6085	0,6505	0,7048	GBP	0,6589	0,6087	0,6196	0,6279	0,6901
SEK	8,5625	8,8313	9,3012	9,1528	9,0800	SEK	8,8281	8,4805	9,2451	9,1442	9,1430
NOK	8,0765	8,2335	7,9515	7,2756	8,4141	NOK	8,3344	8,1051	8,0532	7,5144	7,9801

2. Segmenttikohtaisia tietoja

2003	Liikevaihto	Liikevoitto	Poistot ja arvonalentumiset	Merkittävät kertaluonteiset erät	Investoinnit	Henkilöstö keskimäärin
milj. euroa						
Sähkö, lämpö ja kaasu	3 418	780	231	1	545	6 772
Sähkönsiirto	688	247	143	20	339	1 005
Markets	1 540	43	16	-	28	468
Öljynjalostus ja markkinointi	7 192	396	131	15	202	4 277
Muu toiminta	84	-46	17	24	22	821
Eliminoinnit	-1 530	-	-	-	-	-
Yhteensä	11 392	1 420	538	60	1 136	13 343
Myydyt liiketoiminnot	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	11 392	1 420	538	60	1 136	13 343

2002	Liikevaihto	Liikevoitto	Poistot ja arvonalentumiset	Merkittävät kertaluonteiset erät	Investoinnit	Henkilöstö keskimäärin
milj. euroa						
Sähkö, lämpö ja kaasu	3 644	617	236	116	2 619	7 127
Sähkönsiirto	640	279	147	92	1 394	965
Markets	1 280	-11	25	1	109	639
Öljynjalostus ja markkinointi	7 083	253	152	48	177	4 297
Muu toiminta	64	-64	22	4	7	967
Eliminoinnit	-1 668	-	-	-	-	-
Yhteensä	11 043	1 074	582	261	4 306	13 995
Myydyt liiketoiminnot	105	215	112	54	75	58
Yhteensä	11 148	1 289	694	315	4 381	14 053

	2003 Sidottu pääoma	Sidotun pääoman tuotto (%)	2002 Sidottu pääoma	Sidotun pääoman tuotto (%)
Sähkö, lämpö ja kaasu	8 869	8,9	8 748	7,5
Sähkön siirto	3 129	7,9	3 199	9,3
Markets	16	72,0	55	-11,4
Öljynjalostus ja markkinointi	1 402	27,0	1 510	16,0
Muu toiminta	95	-	30	-
Yhteensä	13 511		13 542	
Myydyt liiketoiminnot	-		927	
Yhteensä	13 511		14 469	

Liitetiedot, tuloslaskelma

milj. euroa 2003 2002

3. Osatuloutuksen vaikutus liikevaihtoon

Luovuttamattomista hankkeista valmistusasteen mukaan tuotoksi kirjattu liikevaihto

Tilikaudella	4	81
Aikaisempina tilikausina	-	196
Yhteensä	4	277

4. Liikevaihto markkina-alueittain

Suomi	4 222	4 035
Ruotsi	2 650	2 172
Muut Pohjoismaat	418	296
Muu Eurooppa	1 619	2 004
USA ja Kanada	1 460	1 542
Muu kansainvälinen kauppa	1 023	1 099
Yhteensä	11 392	11 148

5. Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)

Nynäs Petroleum -konserni	10	4
Gasum-konserni	14	13
Fingrid Oyj	8	7
Muut osakkuusyhtiöt	9	7
Yhteensä	41	31

Osakkuusyhtiöihin liittyvien poistamatta olevien konserniaktiivien määrä oli 425 (430) milj. euroa.

6. Liiketoiminnan muut tuotot

Vuokratuotot	14	18
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	75	339
Muut	62	13
Yhteensä	151	370

7. Poistot ja arvonalentumiset

Suunnitelman mukaiset poistot	524	668
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä	14	26
Yhteensä	538	694

Liitetiedot, tuloslaskelma

milj. euroa	2003	2002
8. Liiketoiminnan muut kulut		
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos	-8	23
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	7 872	7 763
Varastojen muutos	-16	74
Ulkopuoliset palvelut	198	130
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	468	614
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	81	95
Muut henkilösivukulut	105	48
Muut liiketoiminnan kulut	926	819
Yhteensä	9 626	9 566

Johdon palkat ja palkkiot

Toimitusjohtajille ja hallituksen jäsenille	8	12
---	---	----

Johdon eläkesitoumukset

Fortum Oyj:n ylimmällä johdolla on mahdollisuus jäädä eläkkeelle 60-vuotiaana. Vastaavanlaisia eläkejärjestelyjä on myös muissa konsernin yhtiöissä.

Johdon puolesta annetut vakuudet ja vastuusitoumukset

Konserniyhtiöiden johdon puolesta ei ole annettu takauksia eikä muita vastuusitoumuksia.

Johdon rahalainat

Johdolle on myönnetty yhteensä 5 lainaa. Kaikki lainat ovat annuiteettilainoja. Ensimmäinen laina on 136 000 euron laina, jonka korko on 3,5 %. Lainaa lyhennetään kahdesti vuodessa. Lainan viimeinen lyhennys on vuonna 2010. Muiden lainojen korko on 0 % ja niitä lyhennetään kerran kuukaudessa. Ensimmäinen laina on 29 000 euron laina, jonka viimeinen lyhennys on vuonna 2007. Toinen laina on 23 000 euron laina ja se erääntyy vuonna 2007. Kolmas laina on 8 000 euron laina, joka erääntyy vuonna 2006. Neljäs laina on 8 000 euron laina, joka erääntyy vuonna 2004.

9. Rahoitustuotot ja -kulut

Tuotot osuuksista osakkuusyrytyksissä	-	1
Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista		
Osinkotuotot	9	4
Korkotuotot	-	16
Muut korkotuotot	76	63
Muut rahoitustuotot	4	2
Kurssierot	1	1
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista	-	-3
Korkokulut	-320	-357
Muut rahoituskulut	-6	-8
Yhteensä	-236	-281

milj. euroa 2003 2002

10. Välittömät verot

Verot varsinaisesta liiketoiminnasta	325	269
Yhteensä	325	269
Tilikauden verot	329	218
Aikaisempien tilikausien verot	14	7
Laskennallisen verovelan muutos	-18	44
Yhteensä	325	269

11. Tilintarkastajien palkkiot

Tilintarkastustoimeksiannot	1	2
Muut toimeksiannot		
IAS	2	-
Muut	1	1
Yhteensä	4	3

Liitetiedot, tase

12. Pysyvät vastaavat

Aineettomat hyödykkeet

milj. euroa	Liikearvo	Konserni- liikearvo	Konserni- reservi	Muut pitkä- vaikutteiset menot	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2003	123	138	-4	247	504
Kurssierot ja muut oikaisut	4	-9	-	-	-5
Lisäykset	23	7	-1	23	52
Vähennykset	33	40	-	67	140
Siirrot erien välillä	18	-16	-	7	9
Hankintameno 31.12.2003	135	80	-5	210	420
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2003	98	60	-3	183	338
Kurssierot ja muut oikaisut	2	-13	-	3	-8
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot ja arvonalentumiset	-20	-21	-	-53	-94
Tilikauden poisto	10	15	-2	13	36
Tilikauden arvonalentumiset	-	-	-	2	2
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2003	90	41	-5	148	274
Tasearvo 31.12.2003	45	39	-	62	146
Tasearvo 31.12.2002	25	78	-1	64	166

Liitetiedot, tase

Aineelliset hyödykkeet	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskeneneräiset hankinnat	Yhteensä
<i>milj. euroa</i>						
Hankintameno 1.1.2003	3 128	2 939	12 022	590	401	19 080
Kurssierot ja muut oikaisut	3	1	-200	-32	-3	-231
Lisäykset	12	97	459	4	239	811
Vähennykset	47	139	1 390	301	86	1 963
Siirrot erien välillä	-	36	77	4	-126	-9
Hankintameno 31.12.2003	3 096	2 934	10 968	265	425	17 688
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2003	61	1 240	4 828	316	-	6 445
Kurssierot ja muut oikaisut	-	-10	-74	-7	-	-91
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot ja arvonalentumiset	-60	-31	-465	-166	-	-722
Tilikauden poisto	-	102	376	10	-	488
Tilikauden arvonalentumiset	1	8	1	2	-	12
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2003	2	1 309	4 666	155	-	6 132
Arvonkorotukset	13	61	2	-	-	76
Tasearvo 31.12.2003	3 107	1 686	6 304	110	425	11 632
Tasearvo 31.12.2002	3 080	1 761	7 196	274	401	12 712

Sijoitukset	Osuudet osakkuus-yrityksissä	Saamiset osakkuus-yrityksiltä	Muut osakkeet	Muut saamiset ja osuudet	Yhteensä
<i>milj. euroa</i>					
Hankintameno 1.1.2003	1 147	475	124	126	1 872
Kurssierot ja muut oikaisut	44	5	-4	-2	43
Lisäykset	479	226	28	9	742
Vähennykset	455	181	21	26	683
Hankintameno 31.12.2003	1 215	525	127	107	1 974
Kertyneet arvonalentumiset 1.1.2003	4	-	3	-	7
Kertyneet arvonalentumiset 31.12.2003	4	-	3	-	7
Kertyneet voitto-osuudet	337	-	-	-	337
Tasearvo 31.12.2003	1 548	525	124	107	2 304
Tasearvo 31.12.2002	1 209	507	121	126	1 963

Tilivuoden aikana ostettujen yhtiöiden käyttöomaisuuden hankintameno siirtyy konsernin hankintamenoksi ja kertyneet poistot konsernin kertyneiksi poistoiksi.

Muihin osakkeisiin sisältyy noteerattuja osakkeita 52 (27) milj. euroa, joiden markkina-arvo oli 89 (19) milj. euroa. Osakkuus-yhtiöihin ei sisälly noteraattuja osakkeita.

milj. euroa 2003 2002

13. Aktivoidut korkomenot

Rakennukset ja rakennelmat	-	3
Koneet ja kalusto	13	75
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1	2
Yhteensä	14	80

Tilikauden aikana aktivoidut korkomenot olivat 0 (2) milj. euroa.

14. Arvonkorotukset

milj. euroa	Arvon- korotukset 1.1.	Lisäykset	Vähennykset	Arvon- korotukset 31.12.
Maa-alueet	13	-	-	13
Rakennukset	62	-	-1	61
Koneet ja kalusto	2	-	-	2
	77	-	-1	76

Arvonkorotukset perustuvat laskennalliseen nykykäyttöarvoon.

milj. euroa 2003 2002

15. Vaihto-omaisuus

Aineet ja tarvikkeet	336	271
Keskeneräiset tuotteet	83	77
Valmiit tuotteet/tavarat	114	123
Muu vaihto-omaisuus	11	27
Ennakkomaksut	7	6
Yhteensä	551	504

Vaihto-omaisuuden jälleenhankintahinnan ja aktivoidun hankintamenon erotus on 26 (35) milj. euroa vuonna 2003.

16. Lyhytaikaiset saamiset

Myyntisaamiset	936	1 281
Saamiset osakkuusyrittäjänsiltä		
Myyntisaamiset	15	8
Muut saamiset	7	5
Siirtosaamiset	13	8
Yhteensä	35	21
Lainasaamiset	-	4
Muut saamiset	299	219
Siirtosaamiset	130	470
Yhteensä	1 400	1 995

Lyhytaikaiset siirtosaamiset

Korot	18	16
Verot	38	10
Muut	87	452
Yhteensä	143	478

Liitetiedot, tase

milj. euroa

2003

2002

17. Osatuloutukseen liittyvien tase-erien käsittely

Osatuloutettuihin hankkeisiin liittyvät keskeneräiset työt, maksetut ennakot ja siirtosaamiset osatuloutuksesta sekä saadut ennakot ja siirtovelat osatuloutuksesta on taseessa netotettu hankkeittain siirtosaamisiin ja siirtovelkoihin.

Vaihto-omaisuuden ennakkomaksut	-	-
Siirtosaamiset	4	263
Saamisissa vähennyksiä	4	263
Saadut ennakot	-	272
Siirtovelat	-	-
Veloissa vähennyksiä	-	272

18. Rahoitusarvopaperit

Rahoitusarvopapereiden kirjanpitoarvo oli 0 (1) milj. euroa ja markkina-arvo oli 0 (1) milj. euroa.

19. Oman pääoman muutos

Osakepääoma 1.1.	2 876	2 875
Rekisteröidyt optiot	10	1
Osakepääoma 31.12.	2 886	2 876
Osakeanti 1.1	-	-
Maksetut optiot	5	-
Osakeanti 31.12	5	-
Ylikurssirahasto 1.1.	62	61
Siirto vapaaseen omaan pääomaan	-33	-
Rekisteröidyt optiot	7	1
Ylikurssirahasto 31.12.	36	62
Vararahasto 1.1.	149	46
Siirto vapaaseen omaan pääomaan	-149	103
Vararahasto 31.12.	-	149
Kertyneet voittovarot 1.1.	2 810	2 503
Maksetut osingot	-262	-220
Siirto sidotusta omasta pääomasta	182	-103
Muuntoerot ja muut muutokset	-20	-36
Tilikauden voitto	769	666
Kertyneet voittovarot 31.12.	3 479	2 810
Jakokelpoiset varat 31.12.	3 479	2 810

20. Pakolliset varaukset

Eläkevaraukset	124	119*)
Muut pakolliset varaukset		
Jalostamojen seisokkivaraukset	37	24
Öljynetsinnän ja -tuotannon varaukset	-	16
Ympäristövaraukset	7	8
Muut pakolliset varaukset	39	66
Yhteensä	207	233

*) Vertailuvuoden luku on yhtenäistetty Fortumin laskentaperiaatteiden mukaiseksi.

milj. euroa

2003

2002

21. Laskennalliset verot**Laskennallisen verovelan muutos**

Tilinpäätössiirtoihin perustuva	145	134
Yhdistelytoimenpiteet	-67	-64
Konserniyritysten erillistilinpäätökset	-96	-26
Yhteensä	-18	44

Laskennallinen verosaaminen

Yhdistelytoimenpiteet	15	15
Konserniyritysten erillistilinpäätökset	15	13
Yhteensä	30	28

Laskennallinen verovelka

Tilinpäätössiirtoihin perustuva	1 131	1 001
Yhdistelytoimenpiteet	652	869
Konserniyritysten erillistilinpäätökset	60	-4
Yhteensä	1 843	1 866

22. Vieras pääoma**Pitkäaikainen vieras pääoma**

Joukkovelkakirjalainat	2 786	1 935
Lainat rahoituslaitoksilta	1 089	1 174
Eläkelainat	91	97
Saadut ennakot	-	2
Muut velat osakkuusyrietyksille	181	147
Muut pitkäaikaiset velat	1 039	1 244
Yhteensä	5 186	4 599
josta korollista	4 840	4 306

Lyhytaikainen vieras pääoma

Joukkovelkakirjalainat	308	269
Lainat rahoituslaitoksilta	12	1 107
Eläkelainat	-	8
Saadut ennakot	-	46
Ostovelat	449	689
Velat osakkuusyrietyksille		
Saadut ennakot	-	1
Ostovelat	37	25
Muut velat	15	32
Siirtovelat	4	5
Yhteensä	56	63
Muut lyhytaikaiset velat	1 376	1 261
Siirtovelat	487	491
Yhteensä	2 688	3 934
josta korollista	1 225	2 134

Korolliset ja korottomat velat yhteensä

Korolliset velat	6 065	6 440
Korottomat velat	1 809	2 093
Yhteensä	7 874	8 533

Liitetiedot, tase

milj. euroa	2003	2002	Liikkeeseenlaskuvuosi	Eräntyminen	2003	2002
Pitkäaikaisen vieraan pääoman erääntymisajat			1999 SEK laina	2004	11	11
Vuosi			1999 SEK laina	2004	4	5
2004	1 225		1999 SEK laina	2004	11	11
2005	360		1999 EUR laina	2006	-	495
2006	1 051		2000 EUR laina	2005	-	247
2007	581		2000 EUR laina	2008	-	20
2008	790		2000 EUR laina	2007	-	10
2009 ja myöhemmin	2 058		2000 SEK laina	2003	-	11
Yhteensä	6 065		2000 SEK laina	2003	-	44
			2000 SEK laina	2004	11	11
			2000 SEK laina	2006	44	44
			2000 SEK laina	2003	-	11
Viiden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua erääntyvät velat			2000 SEK laina	2004	11	11
Joukkovelkakirjalainat	1 046	590	2000 SEK laina	2003	-	5
Lainat rahoituslaitoksilta	265	249	2000 SEK laina	2008	-	22
Eläkelainat	91	197	2000 SEK laina	2003	-	11
Muut pitkäaikaiset velat	656	926	2000 SEK laina	2003	-	22
Yhteensä	2 058	1 962	2000 SEK laina	2003	-	11
			2000 SEK laina	2003	-	5
Lyhytaikaiset siirtovelat			2000 SEK laina	2003	-	11
Korot	215	118	2000 SEK laina	2003	-	22
Verot	27	12	2000 SEK laina	2003	-	5
Palkat ja muut henkilöstökulut	105	135	2000 SEK laina	2003	-	5
Muut siirtovelat	144	231	2000 SEK laina	2003	-	5
Yhteensä	491	496	2000 SEK laina	2004	11	11
			2000 SEK laina	2003	-	10
			2001 SEK laina	2008	-	492
23. Obligaatio-, debentuuri- ja muut joukkovelkakirjalainat			Fortum Generation AB			
			1993 SEK laina	2003	-	33
			AB Aroskraft			
			1994 SEK laina	2004	2	4
			Mellansvensk Kraftgrupp AB			
			1998 SEK laina	2003	-	6
			1998 SEK laina	2003	-	11
			1998 SEK laina	2003	-	11
			1998 SEK laina	2005	6	5
			1998 SEK laina	2005	25	25
			1998 SEK laina	2006	3	4
			2001 SEK laina	2003	-	13
			2001 SEK laina	2004	33	33
			2001 SEK laina	2006	2	2
			2002 SEK laina	2006	2	2
			2002 SEK laina	2006	22	22
			Fortum Finance B.V.			
			1992	1999–2007	58	70
			Yhteensä		3 094	2 204
Liikkeeseenlaskuvuosi	Eräntyminen	2003	2002			
Fortum Oyj						
1999 EUR laina	2006	499	-			
2000 EUR laina	2005	250	-			
2001 EUR laina	2008	498	-			
2000 EUR laina	2007	10	-			
2000 EUR laina	2008	20	-			
2000 SEK laina	2008	22	-			
2003 SEK laina	2006	165	-			
2003 EUR laina	2010	498	-			
2003 EUR laina	2013	498	-			
Fortum Power and Heat Oy						
1991 USD laina	2002–2011	49	55			
1991 USD laina	2011	31	30			
1992 USD laina	2005	38	38			
1993 USD laina	2007	48	47			
Fortum Power and Heat AB						
1999 SEK laina	2004	6	5			
1999 SEK laina	2004	76	75			
1999 SEK laina	2003	-	16			
1999 SEK laina	2004	9	9			
1999 SEK laina	2004	32	33			
1999 SEK laina	2005	6	5			
1999 SEK laina	2004	39	39			
1999 SEK laina	2004	33	32			
1999 SEK laina	2004	11	11			

Liitetiedot

24. Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset

Omasta puolesta annetut vakuudet

milj. euroa	2003 Velka	Vakuuden arvo	2002 Velka	Vakuuden arvo
Velat, joiden vakuudeksi on annettu pantteja				
Lainat rahoituslaitoksilta	232	82	323	430
Eläkelainat	5	7	8	9
Ostovelat	-	1	-	56
Muut velat	420	59	620	58
Yhteensä	657	149	951	553
Velat, joiden vakuudeksi on annettu kiinteistökiinnityksiä				
Lainat rahoituslaitoksilta	1	5	4	151
Eläkelainat	42	42	42	42
Ostovelat	-	27	-	27
Muut velat	-	17	-	17
Yhteensä	43	91	46	237
Velat, joiden vakuudeksi on annettu yrityskiinnityksiä				
Lainat rahoituslaitoksilta	-	-	8	32
Velat, joiden vakuudeksi on annettu irtaimistokiinnityksiä				
Lainat rahoituslaitoksilta	-	-	3	26
Muista omista sitoumuksista annetut vakuudet				
Pantit		-		7
Kiinteistökiinnitykset		55		55
Yrityskiinnitykset		-		1
Yhteensä		55		63
Osakkuusyhtiöiden puolesta annetut vakuudet				
Pantit		9		9
Yrityskiinnitykset		3		-
Yhteensä		12		9
Vakuudet yhteensä		307		920
Ydinjätehuoltovastuu		570		545
Ydinjätehuoltorahaston rahasto-osuus		-560		-535
Velkana taseessa		10 ^{*)}		10 ^{*)}

*) Vakuutena kiinnitetty haltijavelkakirjat

Vastuusitoumukset ja muut vastuut

	2003	2002	
Käyttöleasingvastuut			
Vuoden sisällä erääntyvät	75	58	
Yli vuoden kuluttua erääntyvät	103	91	
Yhteensä	178	149	
Takaisinostovastuut			
	8	15	
Muut vastuusitoumukset omasta puolesta			
	101	474	
Vastuusitoumukset osakkuusyhtiöiden puolesta			
Takaukset	562	345	
Muut vastuusitoumukset	182	184	
Yhteensä	744	529	
Vastuusitoumukset muiden puolesta			
Takaukset	15	4	
Muut vastuusitoumukset	7	4	
Yhteensä	22	8	
Vastuusitoumukset yhteensä		1 053	1 175

Muiden vastuiden lisäksi Gasum Oy:n puolesta on annettu takaus, joka kattaa 75 % Gasumin ja OOO Gazexportin välisestä maakaasun hankintasopimuksesta johtuvista maksuvelvoitteista.

Liitetiedot, johdannaissopimukset

Korko- ja valuuttajohdannaiset

milj. euroa	2003 Kohde- etuuden arvo	Käypä arvo	Tulout- tamatta	2002 Kohde- etuuden arvo	Käypä arvo	Tulout- tamatta
Korkotermiinit	330	-	-	2 950	-2	-2
Koronvaihtosopimukset	4 253	-97	-69	6 898	21	34
Valuuttatermiinit ¹⁾	8 396	129	49	5 626	63	30
Valuuttavaihtosopimukset	333	-3	-1	2 334	227	60
Ostetut valuuttaoptiot	-	-	-	248	9	11
Asetetut valuuttaoptiot	-	-	-	66	1	1

1) Sisältää myös ulkomaisten tytäryhtiöiden omaa pääomaa suojaavat sopimukset.

Raakaöljy- ja öljytuotejohdannaiset

milj. euroa	Määrä 1000 bbl	Käypä arvo	Tulout- tamatta	Määrä 1000 bbl	Käypä arvo	Tulout- tamatta
Myyntisopimukset	22 304	-11	-11	10 697	-11	-11
Ostosopimukset	37 239	14	14	12 170	13	13
Ostetut optiot	150	-	-	-	-	-
Asetetut optiot	600	-	-	-	-	-

Sähköjohdannaiset

milj. euroa	Määrä TWh	Käypä arvo	Tulout- tamatta	Määrä TWh	Käypä arvo	Tulout- tamatta
Myyntisopimukset	58	-100	-65	94	-2 065	-1 406
Ostosopimukset	50	136	101	78	1 709	1 051
Ostetut optiot	-	-	-	2	1	-1
Asetetut optiot	-	-	-	6	3	6

Maakaasujohdannaiset

milj. euroa	Määrä milj. Th	Käypä arvo	Tulout- tamatta	Määrä milj. Th	Käypä arvo	Tulout- tamatta
Myyntisopimukset	8	-	-	4 072	127	127
Ostosopimukset	8	-	-	3 773	-115	-115
Ostetut optiot	-	-	-	1 287	-7	-7
Asetetut optiot	-	-	-	1 335	-	-

Johdannaisten käyvät arvot perustuvat tilinpäätöshetken markkinahintoihin siltä osin kuin sopimukset ovat julkisen kaupan käynnin kohteena. Muiden sopimusten käypä arvo perustuu niistä aiheutuvien kassavirtojen nykyarvoon ja optioiden osalta arvonmääritysmalleihin. Määriin sisältyvät myös erääntymättömät, suljetut sopimukset. Johdannaissopimuksia käytetään pääasiassa konsernin valuutta-, korko- ja hintariskin hallintaan.

25. Riskienhallinta

Fortumin hallitus hyväksyy konsernin taloudellisia riskejä koskevan riskipolitiikan, jossa määritellään riskienhallinnan tavoitteet, periaatteet, toimintaohjeet ja vastuualueet. Poliittikka käsittää ohjeet markkinariskien ja muiden taloudellisten riskien määrittämiseen, valvontaan ja raportointiin. Riskejä ovat mm. sähkön hinta- ja volyyimiriskit, öljyn hinta- ja jalostusmarginaaliriskit, likviditeetti- ja jälleerahoitusriskit, valuutta- ja korkoriskit sekä vastapuoliin liittyvät riskit.

Yleisperiaatteena on, että jokainen liiketoimintayksikkö vastaa oman toimintansa riskienhallinnasta. Poikkeuksena on Group Treasury, joka vastaa konsernin valuutta-, korko- ja jälleerahoitusriskien hallinnasta.

Konsernissa taloudellisten riskien hallinnasta vastaa konsernin talousjohtaja ja konsernin talousriskien hallinta on osa konsernin talousyksikön toimintaa. Liiketoimintayksiköiden riskienhallintatoiminnot vastaavat kunkin yksikön riskien raportoinnista konsernin riskienhallintayksikölle ja luotonvalvontayksikölle, jotka vastaavat riskien konsolidoinnista ja analysoinnista konsernilaajuisesti.

Markkinariskien hallinta on keskeinen osa Fortumin liiketoimintaa. Pääperiaatteena on riskien laajuuden mahdollisimman tarkka määrittäminen ja toteutuman seuranta suhteessa asetettuihin tuloksen tai kassavirran riskilimiitteihin. Näiden periaatteiden täyttämiseen käytetään konsernissa monia eri riskienhallintamenetelmiä, kuten Value-at-Risk- ja Profit-at-Risk -analyyssejä. Lisäksi tehdään jatkuvasti analyyssejä, joilla arvioidaan suurten hinnanmuutosten vaikutusta tulokseen.

SÄHKÖN HINTA- JA VOLYYMIRISKIT

Fortumissa sähköntuotannon riskejä hallitaan erillään sähkön asiakasmyynnistä. Sähköntuotannon kassavirran suojausinstrumentteja ovat hintariskien hallintaan tähtäävät sähköjohdannais- ja myyntisopimukset. Näiden sopimusten avulla pyritään vähentämään sähkön hintavaihteluiden vaikutusta tulokseen sekä takaamaan tiettyjen tavoitteiden täyttyminen. Suojausstrategioita arvioidaan jatkuvasti markkinahintojen tai vesitilanteen muuttuessa.

Fortum Markets huolehtii myyntitoimintansa hinta- ja lämpötilariskien hallinnasta markkinahintapohjaisella lopputuotteiden hinnoittelulla ja aktiivisella salkunhallintatoiminnolla, jota ohjaa sovittu suojauspolitiikka. Asiakasmyyntisopimusten tuomaan kassavirtaan kohdistuu epävarmuutta, sillä kulutusta ja hintatasoa ei aina voida ennustaa. Tavoitteena on suojata sopimukset siten, että tulokseen kohdistuva epävarmuus on minimoitu.

Sähkön hinnan ja volyymien mahdollisten muutosten vaikutuksia tulokseen seurataan jatkuvasti.

ÖLJYN HINTA- JA JALOSTUSMARGINAALIRISKIT

Raakaöljy- ja öljytuotevarastot käsittävät velvoitevarastot ja operatiiviset varastot. Öljyn markkinahinnan muutokset vaikuttavat varastojen arvoon. Velvoitevarastot kattavat noin 70–80 % kokonaisvarastoista. Vain kassavirtaa tuottavat operatiiviset varastot suojataan hintavaihteluilta.

Öljynjalostusliiketoiminnan tulos on altis muutoksille jalostusmarginaalissa, millä on vaikutusta kassavirtaan.

LIKVIDITEETTI- JA JÄLLEERAHOITUSRISKIT

Fortum varmistaa, että sillä on käytettävissään valmiusluottoja kaikkien ennakoitujen rahoitustarpeiden kattamiseen sekä riittävästi varoja mahdollisten odottamattomien rahoitustarpeiden kattamiseen. Monipuoliset ja joustavat rahoitusjärjestelyt ovat tarpeen, jotta velan määrää voidaan tarvittaessa kasvattaa tai pienentää.

Fortumin tavoitteena on olla kiinnostava luotonottaja pankki- ja velkapääomamarkkinoilla sekä hankkia parhaat mahdolliset rahoitusehdot muihin saman luottoluokituksen omaaviin yrityksiin verrattuna.

Jotta konsernin omaisuus olisi mahdollisimman joustavasti käytettävissä, yhtiön rahoitus on pääasiassa vakuudetonta ja keskitetty emoyhtiö Fortum Oyj:hin.

Taulukko 1:

RAHOITUSLÄHTEET 31.12.2003

milj. euroa	Emoyhtiö	Konserni-yhtiöt	Konserni yhteensä
EMTN-ohjelman alla liikkeellelasketut joukkovelkakirjat	2 294	-	2 294
Muut JVK:t	165	635	800
Lainat rahoituslaitoksilta	560	309	869
Muut pitkäaikaiset korolliset velat	749	452	1 201
Pitkäaikaiset korolliset velat yhteensä	3 768	1 396	5 164
Yritystodistukset	868	-	868
Muut lyhytaikaiset korolliset velat	10	23	33
Lyhytaikainen korollinen velka yhteensä	878	23	901
Korollinen velka yhteensä	4 646	1 419	6 065

Taulukko 2:

LAINOJEN VUOSITTAINEN ERÄÄNTYMINEN

milj. euroa	
2004	1 225
2005	360
2006	1 051
2007	581
2008	790
2009 ja myöhemmin	2 058
Yhteensä	6 065

Taulukko 3:

TÄRKEIMMÄT LUOTTOLIMIITIT JA LUOTTO-OHJELMAT 31.12.2003

milj. euroa	Kokonais-määrä	Nostettu määrä	Jäljellä
Luottolimitit			
Fortum Oyj, EUR 1 200 milj. syndikoitu luottolimiitti	1 200	200	1 000
Fortum Oyj, luottolimitit	400	-	400
Fortum Oyj, luotolliset tilit	210	9	201
Luottolimitit yhteensä	1 810	209	1 601
Luotto-ohjelmat			
Fortum Oyj, yritystodistusohjelma EUR 500 milj.	500	436	64
Fortum Oyj, yritystodistusohjelma SEK 5 000 milj.	551	432	119
Fortum Oyj, JVK-ohjelma SEK 7 000 milj.	771	165	606
Fortum Oyj, euro JVK-ohjelma EUR 4 000 milj.	4 000	2 294	1 706
Luotto-ohjelmat yhteensä	5 822	3 327	2 495

VALUUTTA- JA KORKORISKIT

Fortumilla on muita kuin euromääräisiä kassavirtoja ja sijoituksia ja siksi valuuttakurssien vaihtelut vaikuttavat yhtiön tulokseen. Suurimmat valuuttariskit kohdistuvat Yhdysvaltain dollariin sekä Norjan ja Ruotsin kruunuun. dollariin liittyvä valuuttariski altistaa öljynjalostus- ja varustamoliiketoimintoja, sillä dollari on öljytuotteiden ja öljyrahtien kansainvälinen hinnoitteluvaluutta. Norjan kruunuun liittyvä valuuttariski kohdistuu sähkökauppaan, sillä Norjan kruunu on hinnoitteluvaluutta pohjoismaisessa sähköpörssissä Nord Poolissa. Ruotsin kruunuun liittyvä valuuttariski altistaa liiketoimintaa Ruotsissa. Fortumin tavoitteena on valuuttakurssimuutosten aiheuttaman haitallisen vaihtelun minimointi konsernin kassavirrassa ja tuloksessa.

Liiketoimintaan liittyvät valuuttakurssiriskit (Transaktiopoositio, taulukko 4) on normaalisti suojattu 12-18 kuukauden ajaksi. Lisäksi sijoitukset ulkomaisiin tytäryhtiöihin (Translaatiopoositio, taulukko 5) on suojattu rahoituspolitiikan mukaisesti.

Taulukko 4:

KONSERNIRAHOITUKSEN TRANSAKTIOPOSITIO 31.12.2003

Valuutta milj. euroa	Nettopositio	Suojaus	Avoin positio
SEK	4 885	4 885	-
USD	429	430	1
NOK	584	583	1
Muut	122	122	-
Yhteensä	6 020	6 020	-

Taulukko 5:

KONSERNIRAHOITUKSEN TRANSLAATIOPOSITIO 31.12.2003

Valuutta milj. euroa	Investointi	Suojaus	Avoin	Suojaus-%
SEK	1 307	1 022	285	78
USD	11	11	-	100
GBP	57	17	40	31
CAD	82	56	26	68
Muut	112	15	97	14
Yhteensä	1 569	1 121	448	71

Fortumilla oli 31.12.2003 korollista velkaa 6 065 miljoonaa euroa. Velkasalkku koostuu eripituisista luotoista ja joukkovelkakirjalainoista. Luottojen korkosidonnaisuusajan kestoon voidaan vaikuttaa solmimalla korkosopimuksia. Strategioita optimaalisen velkarakenteen saavuttamiseksi arvioidaan ja muokataan jatkuvasti, jotta konsernin tavoitteet täyttyvät. Luotto- ja korkosalkun modifioitu duraatio oli 1,7 vuotta.

Korkoriski voidaan jakaa markkinariskiin ja virtariskiin. Markkinariskillä tarkoitetaan korkojen yhden prosenttiyksikön muutosta nettovelkojen nykyarvoon. Markkinariski oli 31.12.2003 133 miljoonaa euroa. Yhden prosenttiyksikön korkojen muutoksen vaikutus seuraavan kahden kuukauden korkokuluihin olisi ollut vuodenvaihteessa 20 miljoonaa euroa.

VASTAPUOLIRISKIT

Vastapuoliin liittyviä luottoriskejä syntyy sopimuksia solmittaessa normaalissa liiketoiminnassa, jossa vastapuoli on velvollinen suorittamaan Fortumille maksun myydyistä tuotteista tai palveluista. Fortumin tulee hallita luottoriskipositionsa ja tuntea vastapuolet, joiden kanssa syntyy velvoitteita.

Vastapuoliin liittyvien riskein määrä määritetään Fortumille aiheutuvan vahingon mukaan mikäli vastapuoli jättäisi velvoitteensa täyttämättä. Limiitit määrittelee konsernin luotonvalvontayksikkö, joka jakaa ne liiketoimintayksiköille. Konsernin luotonvalvonta valvoo vastapuoliin liittyviä riskejä ja raportoi niistä hyväksytyjen rajojen mukaisesti. Fortumin tavoitteena on minimoida vastapuoliin liittyvät riskit. Näiden riskien pienentämiseksi tehdäänkin jatkuvasti työtä netotussopimusten, clearing-toimintojen sekä mahdollisuuksien mukaan vakuuksien ja takuiden avulla.

26. Oikeudenkäynnit ja viranomaismenettelyt

Fortumin tytäryhtiö Neste Canada, Inc. on kantajana ja vastakanteen vastaajana vuonna 1992 Neste Chemicalsille ostettuun, sittemmin myytyyn kemian liiketoimintaan kuuluneen tehtaan ympäristön puhdistuskustannuksia koskevassa riidassa. Vastapuolena on Reichhold Ltd. Oikeudenkäynti, joka on ollut vireillä vuodesta 1997 Toronton alioikeudessa, on pakollisen sovintomenettelyn vaiheessa (pre-trial mediation). Yhtiön johdon käsityksen mukaan oikeuden käynnin tuloksella ei ole merkittävää vaikutusta Fortumin tulokseen ja taloudelliseen asemaan.

Fortumilla on laajaa kansainvälistä toimintaa, ja se on edellä kerrotun lisäksi sekä vastaajana että kantajana useissa toimintaansa liittyvissä oikeudenkäynneissä, joista useimmissa intressin arvo on varsin vähäinen. Yhtiön johdon käsityksen mukaan näiden oikeudenkäyntien tulokset eivät voi vaikuttaa erikseen tai yhdessä merkittävään kielteisesti Fortumin tulokseen tai taloudelliseen asemaan.

Konsernin osakkeet ja osuudet

	Kotipaikka	Osakkeet kpl	Konsernin osuus %		Nimellis- arvo 1 000 val.	Kirjanpito- arvo 31.12.2003 1 000 euro
Konserniosakkeet (kirjanpitoarvo yli 2 milj. euroa)						
Sähkö, lämpö ja kaasu						
AB Aroskraft	Ruotsi	37 125	82,5	SEK	3 713	2 865
AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad	Ruotsi	9 010	50,1	SEK	901	110 132
AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad	Ruotsi	12 199 970	50,1	SEK	1 219 997	1 261 608
AB Hälsingekraft	Ruotsi	149 000	100,0	SEK	149 000	57 343
AB Ryssa Elverk	Ruotsi	630 000	100,0	SEK	31 500	49 632
Arvika Energi AB	Ruotsi	8 600	100,0	SEK	8 600	5 482
AS Tartu Energia	Viro	60 240	60,0	EEK	60 240	5 098
AS Tartu Keskkatlamaja	Viro	150 000	60,0	EEK	150 000	4 876
Avestaforsen AB	Ruotsi	656 000	100,0	SEK	65 600	48 763
Baerum Fjernvarme AS	Norja	70 000	100,0	NOK	70 000	19 435
Brännälven Kraft AB	Ruotsi	26 805	35,4	SEK	6 701	26 762
Bullerforsens Kraft AB	Ruotsi	264 000	88,0	SEK	26 400	91 186
ETV Eröterv Rt.	Unkari	62 886	97,3	HUF	628 860	3 226
Fortum DZT S.A.	Puola	-	72,8	PLZ	-	6 293
Fortum Energiantuotanto Oy	Suomi	27 035	100,0	EUR	2 704	13 486
Fortum Energy Securities AB	Ruotsi	53 168	100,0	SEK	53 168	3 852
Fortum Generation AB	Ruotsi	88 311 286	100,0	SEK	441 556	1 661 404
Fortum Holding B.V.	Hollanti	200 000	100,0	EUR	20 000	60 897
Fortum Kraft AB	Ruotsi	100 000	100,0	SEK	100 000	198 297
Fortum Lämpö Oy	Suomi	2 000	100,0	EUR	1 682	8 399
Fortum Power and Heat AB	Ruotsi	20 000 000	100,0	SEK	2 000 000	2 992 558
Fortum Power and Heat AS	Norja	70 000	100,0	NOK	7 000	18 718
Fortum Power Holding B.V.	Hollanti	240	100,0	EUR	24 000	49 725
Fortum Sendi Prima Sdn Bhd	Malesia	2	100,0	MYR	-	2 100
Fortum Service AB	Ruotsi	100 100	100,0	SEK	10 010	17 643
Fortum Service AS (former Ostfold Energi Entreprenör AS)	Norja	5 000	100,0	NOK	5 000	2 971
Fortum Service Deutschland GmbH	Saksa	1	100,0	EUR	25	41 391
Fortum Service Oy	Suomi	5 000	100,0	EUR	8 409	8 409
Fortum Service Öst AB	Ruotsi	10 000	100,0	SEK	10 000	6 938
Fortum Sverige AB	Ruotsi	50 000	100,0	SEK	50 000	1 173 687
Fortum Teknik & Miljö AB	Ruotsi	3 076	100,0	SEK	3 076	2 175
Fortum Termest AS	Viro	1 293 082	99,7	EEK	129 308	19 213
Fortum Värme Fastigheter AB	Ruotsi	1 000	50,1	SEK	100	2 013
Fortum Värme Nynäshamn AB	Ruotsi	2 000	100,0	SEK	2 000	2 093
Fryksdalens Kraft AB	Ruotsi	70 000	100,0	SEK	7 000	23 348
Hudiksvalls Energiverk AB	Ruotsi	2 000	100,0	SEK	2 000	16 658
IVO Energy Limited	Iso-Britannia	47 382 000	100,0	GBP	47 382	34 056
Klarälvens Kraft AB	Ruotsi	100 000	100,0	SEK	10 000	137 781
Koillis-Pohjan Energiantuotanto Oy	Suomi	19 000	100,0	EUR	1 900	7 234
Kopparkraft AB	Ruotsi	6 899 670	100,0	SEK	689 967	389 236
Kopparkraft Intressenter AB	Ruotsi	1 000 000	100,0	SEK	100 000	250 367
Kotkan Putkityö Oy	Suomi	100	100,0	EUR	17	2 102
Ljunga Kraft AB	Ruotsi	10 177 625	100,0	SEK	284 974	186 473

	Kotipaikka	Osakkeet kpl	Konsernin osuus %		Nimellis- arvo 1 000 val.	Kirjanpito- arvo 31.12.2003 1 000 euro
Ljuns Kraft AB	Ruotsi	5 000	100,0	SEK	500	272 588
Mellansvensk Kraftgrupp AB	Ruotsi	66 513	87,0	SEK	66 513	39 531
Naps System Oy	Suomi	11 363	61,0	EUR	1 136	4 279
Nybroviken Kraft AB	Ruotsi	100 000	52,9	SEK	10 000	25 172
Parteboda Kraft AB	Ruotsi	1 000	52,9	SEK	100	35 347
Spjutmo Kraft AB	Ruotsi	100 000	100,0	SEK	10 000	25 441
Stockholm Energi Vattenkraft AB	Ruotsi	1 000	100,0	SEK	100	524 045
Uddeholm Kraft AB	Ruotsi	5 953 332	100,0	SEK	595 333	79 082
Voxnan Kraft AB	Ruotsi	1 000	52,9	SEK	100	141 982
Värmlandsenergi AB	Ruotsi	53 613 270	100,0	SEK	536 133	71 902
Värmlandskraft OKG-delägarna AB	Ruotsi	308	73,3	SEK	308	10 028
Älvkraft i Värmland AB	Ruotsi	3 146 960	100,0	SEK	314 696	98 672
Älvkraft i Värmland Intressenter AB	Ruotsi	500 000	100,0	SEK	50 000	89 674
Sähkönsiirto						
Ekerö Energi AB	Ruotsi	19 574	80,8	SEK	1 272	25 416
Fortum Distribution AB	Ruotsi	30	100,0	SEK	300	792 952
Fortum Distribution AS						
(former Ostfold Energi Nett AS)	Norja	20 000	100,0	NOK	100 000	81 905
Fortum Distribution Ryssa AB	Ruotsi	1 000	100,0	SEK	100	22 798
Fortum Distribution Yngeredsfors AB	Ruotsi	800 000	100,0	SEK	80 000	214 052
Fortum Elekter AS	Viro	1 572 323	99,3	EEK	157 232	9 586
Fortum Sähkönsiirto Oy	Suomi	439 765	100,0	EUR	43 977	227 303
Koillis-Pohjan Sähkönsiirto Oy	Suomi	8 000	100,0	EUR	800	26 688
Oy Tersil AB	Suomi	15 000	100,0	EUR	252	2 750
Oy Tertrade AB	Suomi	15 000	100,0	EUR	252	2 425
Markets						
Fortum Markets AB	Ruotsi	250 000	100,0	SEK	250 000	141 949
Fortum Markets Oy	Suomi	22 800	100,0	EUR	22 800	90 828
Öljynjalostus ja markkinointi						
Best Chain Oy	Suomi	112 800	100,0	EUR	11 280	45 413
Fortum Gas Ltd	Iso-Britannia	3 030 000	100,0	GBP	3 030	4 299
Fortum Oil and Gas AB	Ruotsi	2 000 000	100,0	SEK	200 000	23 972
Fortum Oil N.V.	Belgia	60 389	100,0	EUR	14 970	13 641
Fortum Polska sp.z.o.o.	Puola	40 000	100,0	PLZ	20 000	21 163
Neste Eesti AS	Viro	10 000	100,0	EEK	10 000	5 926
Neste Markkinointi Oy	Suomi	210 560	100,0	EUR	21 056	47 567
Neste MTBE S.A.	Portugali	60 000	100,0	EUR	600 000	2 096
Neste Oil Holding (U.S.A.) Inc.	USA	1 000	100,0	USD	1	18 428
Neste Oil Services Inc.	USA	1 000	100,0	USD	1	33 795
Neste St. Petersburg OOO	Venäjä	10	100,0	RUR	1 052 821	58 427
SIA Neste Latvija	Latvia	180	100,0	LVL	11 318	33 730
Tehokaasu Oy	Suomi	7 200	100,0	EUR	3 027	3 900
UAB Neste Lietuva	Liettua	709 830	100,0	LTL	70 983	29 000

	Kotipaikka	Osakkeet kpl	Konsernin osuus %		Nimellis- arvo 1 000 val.	Kirjanpito- arvo 31.12.2003 1 000 euro
Muut toiminnot						
Fortum Assets Oy	Suomi	400 000	100,0	EUR	6 728	22 979
Fortum Energy Ltd	Iso-Britannia	5 362 000	100,0	GBP	5 362	8 961
Fortum Finance B.V.	Hollanti	237 001	100,0	EUR	107 546	134 209
Fortum Investments Ltd	Irlanti	3 091 001	100,0	USD	3 091	78 425
Fortum Project Finance S.A.	Luxemburg	154 000	100,0	EUR	38 177	167 518
Kiinteistö Oy IVOn Vanhakaupunki	Suomi	1 600	100,0	EUR	2 691	10 764

Yhdistelmämenetelmällä yhdistellyt tytäryhtiöosakkeet

Fortum Oil and Gas Oy	Suomi	98 523 082	100,0	EUR	165 704	2 625 705
Fortum Power and Heat Oy	Suomi	91 197 542	100,0	EUR	153 383	2 898 575

Osakkuusyrietykset (kirjanpitoarvo yli 2 milj. euroa)

Sähkö, lämpö ja kaasu

Biomasse-Heizkraftwerk						
Herbrechtingen GmbH	Saksa	-	33,33	EUR	50 000	2 789
Blåsjön Kraft AB	Ruotsi	6 000	38,23	SEK	6 000	16 109
Drammen Fjernvarme KS	Norja	-	50,00	NOK	17 550 000	2 086
Enprima Oy	Suomi	400 000	40,00	EUR	201	3 070
Fingglass Oy	Suomi	470	37,00	EUR	395	2 523
Forsmarks Kraftgrupp AB	Ruotsi	76 500	22,17	SEK	76 500	16 380
Gasum Oy	Suomi	13 250 000	25,00	EUR	44 520	44 570
Hafslund ASA	Norja	66 559 449	34,10	NOK	66 559	261 812
Hofors Energi AB	Ruotsi	2 000	24,45	SEK	2 000	2 062
Hormundsvalla Kraft AB	Ruotsi	1 000	50,00	SEK	1 000	4 075
Karlshamn Kraft AB	Ruotsi	45 000	30,00	SEK	4 500	2 460
Kemijoki Oy	Suomi	427 424	17,50	EUR	7 189	293 774
Nova Naturgas AB	Ruotsi	510 201	20,40	SEK	24 490	23 377
Oskarshamn Kraftgrupp AB	Ruotsi	409 500	43,36	SEK	40 950	94 272
Panjin Liaohe Fortum Thermal						
Power Company Co.	Kiina	1	50,00	EUR	-	11 652
Riihimäen Kaukolämpö Oy	Suomi	50	50,00	EUR	67	3 556
Stensjön Kraft AB	Ruotsi	220 000	26,45	SEK	11 000	47 247
Teollisuuden Voima Oy ¹⁾	Suomi	193 742 067	26,55	EUR	193 742	128 731
Tåsans Kraft AB	Ruotsi	960	40,00	SEK	960	8 943
Ångefallen Kraft AB	Ruotsi	5 000	50,00	SEK	500	8 603

1) Fortumin omistus Olkiluoto 1 ja 2 ydinvoimalaitoksissa (Teollisuuden Voima Oy:n A-osakesarja) ja Meri-Porin hiilivoimalaitoksessa (Teollisuuden Voima Oy:n C-osakesarja) säilyy 26,6 %:na. Fortum osallistuu Olkiluoto 3 ydinvoimalaitokseen 25,0 %:n osuudella (Teollisuuden Voima Oy:n B-osakesarja). Vuoden 2003 lopussa Fortumin omistus Teollisuuden Voima Oy:ssä oli 26,6 %. Kun Olkiluoto 3:n osakepääoma on kokonaisuudessaan merkitty, Fortumin omistus Teollisuuden Voima Oy:stä on 25,8 %.

Sähkönsiirto

Fingrid Oyj	Suomi	834	25,08	EUR	14 027	28 054
Fredrikstad Energi AS	Norja	7 554	49,00	NOK	755	25 318
Fredrikstad Energi Nett AS	Norja	393 856	66,85	NOK	393 856	30 078
Härjeåns Kraft AB	Ruotsi	31 643	46,30	SEK	3 164	7 266
Karlskoga Energi & Miljö AB	Ruotsi	26 950	49,00	SEK	26 950	37 775
Keuruun Sähkö Oy	Suomi	1 754	35,08	EUR	88	2 458
Sallilan Sähkölaitos Oy	Suomi	27 250	46,02	EUR	229	8 174
Trogstad Elverk AS	Norja	4 096	49,00	NOK	410	4 397

	Kotipaikka	Osakkeet kpl	Konsernin osuus %		Nimellis- arvo 1 000 val.	Kirjanpito- arvo 31.12.2003 1 000 euro
Markets						
Energiapolar Oy	Suomi	349 259	30,78	EUR	349	2 188
Ishavskraft AS	Norja	7 105	49,00	NOK	7 105	6 926
Öljynjalostus ja markkinointi						
AB Nynäs Petroleum	Ruotsi	33 765	50,00	SEK	33 765	43 685
CanTerm Canadian Terminals Inc.	Kanada	50	50,00	CAD	10 000	6 160
Pikoil Oy	Suomi	200	50,00	EUR	2 000	2 000
SeverTEK ZAO	Venäjä	50 000	50,00	USD	10 000	8 668
Muut toiminnot						
Enermet Group Oy	Suomi	268 349	26,71	EUR	4 513	4 513
Muut osakkeet ja osuudet (kirjanpitoarvo yli 2 milj. euroa)						
Sähkö, lämpö ja kaasu						
OAo Lenenergo	Venäjä	142 723 603	15,9	RUR	54 345 000	48 187
Eesti Gaas AS	Viro	1 212 632	17,7	EEK	27 506	5 246
Lapin Sähkövoima Oy	Suomi	183 534	13,0	EUR	31 000	11 004
Nokian Lämpövoima Oy	Suomi	19 900	19,9	EUR	33	4 373
Sähkönsiirto						
Imatran Seudun Sähkö Oy	Suomi	69 834	16,1	EUR	117	2 527
Vakka-Suomen Voima Oy	Suomi	14 210	-	EUR	36	2 324
Öljynjalostus ja markkinointi						
Saudi European Petrochemical Company Ibn Zahr	Saudi Arabia	98 832	10,0	SAR	98 832	14 851
Muut toiminnot						
Enertech Capital Fund II	USA	-	-	EUR	-	2 148
Sea Containers Ltd	Bermuda	160 759	-	EUR	-	2 323
Utility Competetive Advantage Fund L.L.C.	USA	-	11,1	USD	-	3 340

Täydellinen osakeluettelo sisältyy Fortum Oyj:n viralliseen tilinpäätökseen.

Konsernin taloudelliset tunnusluvut 1999–2003

		1999	2000	2001	2002	2003
Tuloslaskelma						
Liikevaihto	milj. euroa	8 232	10 614	10 410	11 148	11 392
- muutos	%	-3,1	28,9	-1,9	7,1	2,2
Osuus osakkuusyritysten voitosta	milj. euroa	36	46	36	31	41
Liiketoiminnan muut tuotot	milj. euroa	187	140	203	370	151
Poistot ja arvonalentumiset	milj. euroa	-523	-571	-623	-694	-538
Liiketoiminnan muut kulut	milj. euroa	-7 227	-9 323	-9 112	-9 566	-9 626
Liikevoitto	milj. euroa	705	906	914	1 289	1 420
- prosenttia liikevaihdosta	%	8,6	8,5	8,8	11,6	12,5
Rahoitustuotot ja -kulut	milj. euroa	-211	-273	-212	-281	-236
Voitto ennen satunnaisia eriä	milj. euroa	494	633	702	1 008	1 184
- prosenttia liikevaihdosta	%	6,0	6,0	6,7	9,0	10,4
Satunnaiset erät	milj. euroa	460	-10	-	-	-
Voitto ennen veroja	milj. euroa	954	623	702	1 008	1 184
- prosenttia liikevaihdosta	%	11,6	5,9	6,7	9,0	10,4
Välittömät verot	milj. euroa	-229	-154	-160	-269	-325
Vähemmistöosuus	milj. euroa	-22	-46	-83	-73	-90
Tilikauden voitto	milj. euroa	703	423	459	666	769
Tase						
Pysyvät vastaavat	milj. euroa	9 724	11 712	11 328	14 869	14 172
Vaihtuvat vastaavat						
Vaihto-omaisuus	milj. euroa	661	746	598	504	551
Saamiset	milj. euroa	1 379	1 933	1 766	1 995	1 400
Rahavarat	milj. euroa	775	437	602	591	439
Oma pääoma	milj. euroa	4 705	5 022	5 485	5 896	6 406
Vähemmistöosuus	milj. euroa	126	1 281	1 270	1 432	232
Pakolliset varaukset	milj. euroa	83	197	144	233	207
Laskennallinen verovelka	milj. euroa	1 128	1 177	1 122	1 866	1 843
Korolliset velat	milj. euroa	4 593	5 063	4 276	6 440	6 065
Korottomat velat	milj. euroa	1 904	2 088	1 997	2 093	1 809
Taseen loppusumma	milj. euroa	12 539	14 828	14 294	17 960	16 562
Kannattavuus						
Oman pääoman tuotto	%	7,7	8,6	8,3	10,5	12,3
Sijoitetun pääoman tuotto	%	8,4	9,4	8,7	11,1	11,4
Rahoitus ja taloudellinen asema						
Korolliset nettovelat	milj. euroa	3 818	4 626	3 674	5 848	5 626
- prosenttia liikevaihdosta	%	46,4	43,6	35,3	52,4	49,4
Velkaantumisaste ¹⁾	%	79	73	54	80	85
Omavaraisuusaste	%	39	43	48	41	40
Liiketoiminnan nettokassavirta	milj. euroa	524	424	1 145	1 351	1 577
Kassavirta ennen rahoitusta	milj. euroa	497	-685	844	-27	1 759
Osingot	milj. euroa	141	194	220	262	357 ²⁾

1) Velkaantumisaste lasketaan jakamalla korolliset nettovelat oman pääoman ja vähemmistöosuuden summalla. Vuosilta 2000–2002 vähemmistöosuus sisältää Fortum Capital Ltd:n liikkeelle laskemat etuosakkeet, määrältään yhteensä 1 200 miljoonaa euroa, joihin liittyy 6,7 %:n kiinteä osinkotuotto.

2) Hallituksen esitys

		1999	2000	2001	2002	2003
Nettokorkokulut	milj. euroa	209	243	215	277	33
Korkokate		3,4	3,7	4,3	4,7	5,8
Muut tunnusluvut						
Sijoitettu pääoma	milj. euroa	9 425	11 365	11 032	13 765	12 704
Investoinnit	milj. euroa	1 059	3 131	713	4 381	1 136
- prosenttia liikevaihdosta	%	12,9	29,5	6,8	39,3	10,0
Tutkimus- ja kehitysmenot	milj. euroa	72	58	53	33	35
- prosenttia liikevaihdosta	%	0,9	0,5	0,5	0,3	0,3
Henkilöstö keskimäärin		17 461	16 220	14 803	14 053	13 343

Tunnuslukujen laskentakaavat ovat sivulla 80.

LIKEVAIHTO NELJÄNNEKSITTÄIN

milj. euroa	2003	Q4/03	Q3/03	Q2/03	Q1/03	2002	Q4/02	Q3/02	Q2/02	Q1/02
Sähkö, lämpö ja kaasu	3 418	860	626	718	1 214	3 644	1 234	694	783	933
Sähkön siirto	688	186	143	160	199	640	184	138	156	162
Markets	1 540	408	329	327	476	1 280	418	286	270	306
Öljynjalostus ja markkinointi	7 192	1 757	1 717	1 643	2 075	7 083	1 968	1 794	1 790	1 531
Muu toiminta	84	23	22	19	20	64	19	15	16	14
Liiketoimintojen välinen myynti	-1 530	-397	-310	-432	-391	-1 668	-567	-344	-356	-401
Yhteensä	11 392	2 837	2 527	2 435	3 593	11 043	3 256	2 583	2 659	2 545
Myydyt liiketoiminnot	-	-	-	-	-	105	34	22	23	26
Yhteensä	11 392	2 837	2 527	2 435	3 593	11 148	3 290	2 605	2 682	2 571

LIKEVOITTO NELJÄNNEKSITTÄIN

milj. euroa	2003	Q4/03	Q3/03	Q2/03	Q1/03	2002	Q4/02	Q3/02	Q2/02	Q1/02
Sähkö, lämpö ja kaasu	780	274	77	136	293	617	284	28	156	149
Sähkön siirto	247	58	47	61	81	279	61	34	72	113
Markets	43	21	14	15	-7	-11	-19	2	4	2
Öljynjalostus ja markkinointi	396	78	118	75	125	253	42	76	79	57
Muu toiminta	-46	-11	-16	-2	-17	-64	-27	-17	-10	-12
Eliminoinnit	-	-	-1	-	-	-	-1	1	1	-1
Yhteensä	1 420	420	239	285	475	1 074	340	124	302	308
Myydyt liiketoiminnot	-	-	-	-	-	215	51	25	120	19
Yhteensä	1 420	420	239	285	475	1 289	391	149	422	327

Tunnuslukujen laskentakaavat

TALOUDELLISTA KEHITYSTÄ KUVAAVAT TUNNUSLUVUT

Oman pääoman tuotto, %	=	100x	$\frac{\text{Tulos ennen veroja} - \text{verot}}{(\text{Oma pääoma} + \text{vähemmistöosuus}) \text{ keskimäärin}}$
Sijoitetun pääoman tuotto, %	=	100x	$\frac{\text{Tulos ennen veroja} + \text{korko- ja muut rahoituskulut}}{\text{Sijoitettu pääoma keskimäärin}}$
Sidotun pääoman tuotto, %	=	100x	$\frac{\text{Liikevoitto}}{\text{Sidottu pääoma keskimäärin}}$
Sijoitettu pääoma	=		Taseen loppusumma – korottomat velat – laskennallinen verovelka – pakolliset varaukset
Segmentin sidottu pääoma	=		Segmentin käyttöomaisuus + vaihto-omaisuus + myyntisaamiset – ostovelat – korottomat velat + nettovelat ilman rahoitukseen ja veroihin liittyviä eriä
Korolliset nettovelat	=		Korolliset velat – rahavarat
Velkaantumisaste %	=	100x	$\frac{\text{Korolliset nettovelat}}{\text{Oma pääoma} + \text{vähemmistöosuus}}$
Omavaraisuusaste %	=	100x	$\frac{\text{Oma pääoma} + \text{vähemmistöosuus}}{\text{Taseen loppusumma} - \text{saadut ennakot}}$
Korkokate	=		$\frac{\text{Liikevoitto}}{\text{Nettokorkokulut}}$

OSAKEKOHTAISET OSAKEANTIOIKAISTUT TUNNUSLUVUT

Tulos/osake (EPS)	=		$\frac{\text{Tulos ennen veroja} - \text{välittömät verot varsinaisesta liiketoiminnasta} - \text{vähemmistöosuus}}{\text{Osakkeiden keskimääräinen osakeantioikaistu lukumäärä tilikauden aikana}}$
Kassavirta/osake	=		$\frac{\text{Liiketoiminnan kassavirta}}{\text{Osakkeiden keskimääräinen osakeantioikaistu lukumäärä tilikauden aikana}}$
Oma pääoma/osake	=		$\frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä tilikauden lopussa}}$
Osinko/osake	=		$\frac{\text{Tilikauden osinko}}{\text{Osakkeiden keskimääräinen osakeantioikaistu lukumäärä tilikauden lopussa}}$
Osinko/tulos (%)	=	100x	$\frac{\text{Osinko} / \text{osake}}{\text{Tulos} / \text{osake}}$
Effektiivinen osinkotuotto (%)	=	100x	$\frac{\text{Osinko} / \text{osake}}{\text{Osakeantioikaistu tilikauden viimeinen kaupantekokurssi}}$
Hinta/voitto -suhde (PE -luku)	=		$\frac{\text{Osakeantioikaistu tilikauden viimeinen kaupantekokurssi}}{\text{Tulos} / \text{osake}}$
Keskikurssi	=		$\frac{\text{Osakkeen euromääräinen kokonaisvaihto}}{\text{Kauden aikana vaihdettujen osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä}}$
Osakekannan markkina-arvo	=		Osakkeiden lukumäärä kauden lopussa x osakeantioikaistu tilikauden viimeinen kaupantekokurssi
Osakkeiden vaihdon kehitys	=		Kauden aikana vaihdettujen osakkeiden lukumäärä sekä sen prosentuaalinen osuus osakkeiden keskimääräisestä lukumäärästä tilikauden aikana

Emoyhtiön tilinpäätöstiedot

Tuloslaskelma

milj. euroa	Liite	1.1.-31.12. 2003	1.1.-31.12. 2002
Liikevaihto	1	69	17
Liiketoiminnan muut tuotot	2	5	1
Poistot ja arvonalentumiset	3	-7	-2
Liiketoiminnan muut kulut	4	-119	-65
Liikevoitto/-tappio		-52	-49
Rahoitustuotot ja -kulut	5	6	95
Voitto/tappio ennen satunnaisia eriä		-46	46
Konserniavustukset		1 098	662
Voitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja		1 052	708
Tilinpäätössiirrot	6	1	-
Välittömät verot	7	-310	-206
Tilikauden voitto		743	502

Tase

milj. euroa	Liite	31.12. 2003	31.12. 2002
VASTAAVAA			
Pysyvät vastaavat	8		
Aineettomat hyödykkeet		6	5
Aineelliset hyödykkeet		16	2
Sijoitukset		10 797	8 015
		10 819	8 022
Vaihtuvat vastaavat			
Lyhytaikaiset saamiset	9	1 263	892
Rahat ja pankkisaamiset		240	360
		1 503	1 252
		12 322	9 274
VASTATTAVAA			
Oma pääoma	11		
Osakepääoma		2 886	2 876
Osakeanti		5	-
Ylikurssirahasto		2 785	2 778
Edellisen tilikauden voitto		638	398
Tilikauden voitto		743	502
		7 057	6 554
Tilinpäätössiirtojen kertymä			
Kertynyt poistoero		-	1
Pakolliset varaukset		1	-
Pitkäaikainen vieras pääoma	12		
Korollinen		3 765	562
Koroton		1	-
		3 766	562
Lyhytaikainen vieras pääoma	12		
Korollinen		1 274	958
Koroton		224	1 199
		1 498	2 157
		12 322	9 274

Kassavirtalaskelma

milj. euroa	1.1.-31.12. 2003	1.1.-31.12. 2002
Liiketoiminta		
Voitto/tappio ennen satunnaisia eriä	-46	47
Poistot ja arvonalentumiset	7	2
Rahoitustuotot ja -kulut	-6	-95
Käyttöomaisuuden myyntivoitot, -tappiot ja romutukset	2	-1
Tulorahoitus yhteensä	-43	-47
Käyttöpääoman muutos		
Lyhytaikaiset korottomat liikesaamiset, lisäys (-), vähennys (+)	-10	9
Lyhytaikaiset korottomat velat, lisäys (+), vähennys (-)	7	-7
Käyttöpääoman muutos	-3	2
Liiketoiminnan kassavirta ennen rahoituseriä ja veroja	-46	-45
Saadut korot ja muut rahoituserät	231	33
Saadut konserniavustukset	662	335
Maksetut verot	-347	-162
Toteutuneet kurssierot	43	90
Liiketoiminnan nettokassavirta	543	251
Investoinnit		
Investoinnit käyttöomaisuuteen	-23	-
Käyttöomaisuuden myynnit	-	1
Ostetut muut osakkeet	-1	-
Tytäryhtiöosakkeiden pääomapalautukset	50	-
Mydyt tytäryhtiöosakkeet	-	55
Muiden sijoitusten muutos	-3 939	-996
Investointien kassavirta	-3 913	-940
Kassavirta ennen rahoitusta	-3 370	-689
Rahoitus		
Lyhytaikaisten velkojen muutos, lisäys (+), vähennys (-)	313	613
Pitkäaikaisten lainojen nostot	3 750	561
Pitkäaikaisten lainojen lyhennykset	-549	-196
Osingonjako	-262	-220
Osakeanti	22	1
Muut rahoituserät	-24	-
Rahoituksen kassavirta	3 250	759
Laskelman mukainen likvidien varojen muutos, lisäys (+), vähennys (-)	-120	70
Likvidit varat 1.1.	360	290
Likvidit varat 31.12.	240	360
Taseen mukainen likvidien varojen muutos, lisäys (+), vähennys (-)	-120	70

Liitetiedot

milj. euroa	2003	2002
1. Liikevaihto markkina-alueittain		
Suomi	68	17
Ruotsi	1	-
Yhteensä	69	17
2. Liiketoiminnan muut tuotot		
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	-	1
Vuokratuotot	5	-
Yhteensä	5	1
3. Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	7	2
4. Liiketoiminnan muut kulut		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	28	17
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	5	5
Muut henkilösivukulut	11	8
Muut henkilöstökulut	2	-
Muut liiketoiminnan kulut	73	35
Yhteensä	119	65
Palkat ja palkkiot		
Toimitusjohtajalle ja hallituksen jäsenille	1	1
Henkilöstö keskimäärin		
	630	324

milj. euroa	2003	2002
5. Rahoitustuotot ja -kulut		
Tuotot osuuksista osakkuusyhteisöissä	-	1
Muut korko- ja rahoitustuotot		
saman konsernin yrityksiltä	210	128
Muut korko- ja rahoitustuotot muilta	26	32
Kurssierot	-49	48
Arvonalentumiset	-	-1
Korkokulut ja muut rahoituskulut		
saman konsernin yrityksille	-89	-56
Korkokulut ja muut rahoituskulut muille	-92	-57
Yhteensä	6	95

Korkotuottojen ja -kulujen yhteismäärät		
Korkotuotot	234	161
Korkokulut	-177	-111
Nettokorot	57	50

6. Tilinpäätössiirrot		
Poistoeron muutos	1	-
7. Välittömät verot		
Verot varsinaisesta liiketoiminnasta	310	206
Verot satunnaisista eristä	-	-
Yhteensä	310	206

8. Pysyvät vastaavat

Aineelliset ja aineettomat hyödykkeet

milj. euroa	Aineettomat oikeudet	Koneet ja kalusto	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2003	6	3	-	9
Lisäykset	4	14	5	23
Vähennykset	-	1	-	1
Hankintameno 31.12.2003	10	16	5	31
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2003	2	1	-	3
Tilikauden poisto	2	5	-	7
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2003	4	6	-	10
Tasearvo 31.12.2003	6	10	5	21
Tasearvo 31.12.2002	5	2	-	7

Sijoitukset	Osuudet saman konsernin yrityksissä	Saamiset saman konsernin yrityksiltä	Osuudet osakkuus-yrityksissä	Saamiset osakkuus-yrityksiltä	Muut osakkeet ja osuudet	Saamiset muilta	Yhteensä
milj. euroa							
Hankintameno 1.1.2003	5 801	2 180	5	12	2	15	8 015
Lisäykset	-	5 171	-	4	2	6	5 183
Vähennykset	51	2 344	-	-	-	5	2 400
Hankintameno 31.12.2003	5 750	5 007	5	16	4	16	10 798
Arvonlennukset	-	-	-	-	1	-	1
Tasearvo 31.12.2003	5 750	5 007	5	16	3	16	10 797
Tasearvo 31.12.2002	5 801	2 180	5	12	2	15	8 015

milj. euroa

2003

2002

9. Lyhytaikaiset saamiset

Saamiset saman konsernin yrityksiltä		
Myyntisaamiset	5	2
Muut saamiset	1 098	697
Siirtosaamiset	48	41
Yhteensä	1 151	740
Saamiset osakkuusyrityksiltä	3	2
Myyntisaamiset	1	-
Muut saamiset	3	6
Siirtosaamiset	105	144
Yhteensä	1 263	892

10. Johdon eläkesitoumukset

Fortum Oyj:n ylimmällä johdolla on mahdollisuus jäädä eläkkeelle 60-vuotiaana.

milj. euroa

2003

2002

11. Oman pääoman muutos

Osakepääoma 1.1.	2 876	2 875
Rekisteröidyt optiot	10	1
Osakepääoma 31.12.	2 886	2 876
Osakeanti 1.1.	-	-
Maksetut optiot	5	-
Osakeanti 31.12.	5	-
Ylikurssirahasto 1.1.	2 778	2 778
Rekisteröidyt optiot	7	-
Ylikurssirahasto 31.12.	2 785	2 778
Kertyneet voittovarot 1.1.	900	617
Maksetut osingot	-262	-220
Tilikauden voitto	743	503
Kertyneet voittovarot 31.12.	1 381	900
Jakokelpoiset varat 31.12.	1 381	900

Liitetiedot

milj. euroa	2003	2002
12. Vieras pääoma		
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Joukkovelkakirjalainat	2 459	-
Lainat rahoituslaitoksilta	557	552
Muut velat	750	10
Yhteensä	3 766	562
josta korollista	3 766	562
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoituslaitoksilta	3	599
Ostovelat	7	2
Velat saman konsernin yrityksille		
Ostovelat	1	1
Muut velat	392	1 454
Siirtovelat	14	11
Yhteensä	407	1 466
Velat osakkuusyrittäjäille		
Muut velat	3	5
Yhteensä	3	5
Muut lyhytaikaiset velat	878	4
Siirtovelat	200	81
Yhteensä	1 498	2 157
josta korollista	1 274	958
Korolliset ja korottomat velat		
Korolliset velat	5 040	1 520
Korottomat velat	224	1 199
Yhteensä	5 264	2 719

Johdannaisopimukset

Korko- ja valuuttajohdannaiset	2003 Kohde- etuuden arvo	Käypä arvo	Tulout- tamatta	2002 Kohde- etuuden arvo	Käypä arvo	Tulout- tamatta
milj. euroa						
Koronvaihtosopimukset	1 023	-4	-6	1 724	56	65
Valuuttatermiinit ¹⁾	11 482	87	-	7 312	27	-
Valuuttavaihtosopimukset	-	-	-	1 455	106	-
Ostetut valuuttaoptiot	-	-	-	314	8	-
Asetetut valuuttaoptiot	-	-	-	205	-9	-

1) Sisältää myös suljetut termiinisopimukset

milj. euroa	2003	2002
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Korot	191	34
Verot	5	43
Muut siirtovelat	20	15
Yhteensä	216	92

Pitkäaikaisen vieraan pääoman erääntymisajat

Vuosi	
2004	3
2005	251
2006	903
2007	210
2008 ja sen jälkeen	2 402
Yhteensä	3 769

13. Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset

Vastuusitoumukset tytäryhtiöiden puolesta

Takaukset	365	668
-----------	-----	-----

Vastuusitoumukset osakkuusyhtiöiden puolesta

Takaukset	128	90
Muut vastuusitoumukset	2	2
Yhteensä	130	92

Vastuusitoumukset muiden puolesta

Takaukset	12	-
-----------	----	---

Vastuusitoumukset yhteensä

	507	760
--	-----	-----

Osakkeet ja osakkeenomistajat

Osakepääoma

Fortumilla on yksi osakelaji. Vuoden 2003 loppuun mennessä osakkeita oli laskettu liikkeelle kaikkiaan 848 832 475 kappaletta. Osakkeen nimellisarvo on 3,40 euroa ja osake oikeuttaa yhteen ääneen yhtiökokouksessa. Kaikki osakkeet oikeuttavat samansuuruiseen osinkoon.

Vuoden 2003 lopussa voimassa olleen yhtiöjärjestyksen mukaan Fortum Oyj:n vähimmäisosakepääoma on 2 miljardia euroa ja enimmäisosakepääoma 8 miljardia euroa. Näissä rajoissa osakepääomaa voidaan korottaa tai alentaa yhtiöjärjestyksestä muuttamatta. Yhtiön kokonaan maksettu ja kaupparekisteriin merkitty osakepääoma 31.12.2003 oli 2 886 030 415 euroa.

Fortum Oyj:n osakkeet kuuluvat Suomen Arvopaperikeskus Oy:n ylläpitämään arvo-osuusjärjestelmään.

OSAKEPÄÄOMA 1998-2003

	Uusia osakkeita, kpl	Osakkeita yhteensä, kpl	Osakepääoman lisäys,euro	Osakepääoma, euro
Yhtiön perustaminen 7.2.1998	500,000	500 000	1 681 879	1 681 879
Uusmerkintä 3.6.1998	293 104 055	293 604 055	985 931 265	987 613 144
Uusmerkintä 29.6.1998	397 906 226	691 510 281	1 338 460 462	2 326 073 606
Uusmerkintä 17.12.1998	91 272 354	782 782 635	307 018 159	2 633 091 765
Henkilöstöanti 18.12.1998	2 000 000	784 782 635	6 727 517	2 639 819 282
Rahastoanti 17.4. 2000	-	784 782 635	28 441 677	2 668 260 959
Uusmerkintä 30.9.2000	60 825 940	845 608 575	206 808 196	2 875 069 155
Merkinnät vuonna 2002				
- merkitty henkilöstön 1999 optiolainan perusteella	148 380	845 756 955	504 492	2 875 573 647
- merkitty johdon optiojärjestelyn 1999 perusteella	3 000	845 759 955	10 200	2 875 583 847
Merkinnät vuonna 2003				
- merkitty henkilöstön 1999 optiolainan perusteella	159 520	845 919 475	542 368	2 876 126 215
- merkitty johdon optiojärjestelyn 1999 perusteella	2 913 000	848 832 475	9 904 200	2 886 030 415
Osakepääoma 31.12.2003		848 832 475		2 886 030 415

Osakkeiden, optio-oikeuksien ja optioiden noteeraus

Fortum Oyj:n osakkeet noteerataan Helsingin Pörssissä. Ensimmäinen kaupankäyntipäivä oli 18.12.1998.

Fortum Oyj:n osakkeiden pörssierä vuoden lopussa oli 200 kappaletta. Osakkeen ylin kaupantekokurssi vuonna 2003 Helsingin Pörssissä oli 8,75 euroa, alin 5,66 euroa ja keskimurssi 6,94 euroa. Vuoden viimeisen pörssipäivän päätöskurssi oli 8,18 euroa.

Osakkeita vaihdettiin yhteensä 270,3 miljoonaa kappaletta arvoltaan 1 867 miljoonaa euroa. Fortumin markkina-arvo vuoden viimeisen kaupantekokurssin mukaan laskettuna oli 6 943 miljoonaa euroa.

Vuoden 1999 henkilöstön optiolainaan liittyen yhteensä 5,4 miljoonaa optio-oikeutta kokonaisarvoltaan 16,6 miljoonaa euroa oli kaupankäynnin kohteena vuonna 2003. Vuoden 1999 johdon optiojärjestelyyn liittyen yhteensä 10 131 optiota kokonaisarvoltaan 16,5 miljoonaa euroa oli kaupankäynnin kohteena vuonna 2003.

OSAKEKOHTAISET TIEDOT 1999–2003

		1999	2000	2001	2002	2003
Tulos/osake	euro	0,41	0,55	0,57	0,79	0,91
Laimennusvaikutuksella oikaistu tulos/osake	euro	-	0,55	0,57	0,78	0,90
Kassavirta/osake	euro	0,67	0,54	1,43	1,60	1,86
Oma pääoma/osake	euro	6,00	6,32	6,49	6,97	7,55
Osinko/osake	euro	0,18	0,23	0,26	0,31	0,42 ¹⁾
Osinko/tulos	%	43,4	41,9	45,6	39,3	46,2 ¹⁾
Efektiivinen osinkotuotto	%	4,0	5,3	5,5	5,3	5,1 ¹⁾
Hinta/voitto -suhde (P/E-luku)		10,9	7,9	8,3	7,5	9,0
Osakkeen kurssikehitys						
Kauden lopussa	euro	4,50	4,35	4,75	6,25	8,18
Keskikurssi	euro	4,76	4,18	4,79	5,87	6,94
Alin kurssi	euro	4,24	3,50	4,05	4,75	5,66
Ylin kurssi	euro	5,80	4,94	5,70	6,52	8,75
Osakekannan markkina-arvo kauden lopussa	milj. euroa	3 532	3 456	4 017	5 286	6 943
Osakkeiden vaihdon kehitys						
Osakkeiden lukumäärä	1 000	112 398	93 900	134 499	251 216	270 278
Prosentuaalinen osuus osakekannasta	%	14,3	11,9	16,8	29,7	31,9
Osakkeiden lukumäärä	1 000	784 783	845 609	845 609	845 776	849 813
Osakkeiden lukumäärä ilman omia osakkeita	1 000	784 783	794 571	845 609	845 776	849 813
Osakkeiden lukumäärä keskimäärin	1 000	784 783	787 223	798 346	845 642	846 831
Laimennettu osakkeiden keskimääräinen lukumäärä	1 000	-	787 223	798 308	851 482	858 732

1) Hallituksen esitys

Laskentakaavat ovat sivulla 80.

Valtion omistus

Valtion omistusosuus oli vuoden 2003 alussa 60,77 prosenttia yhtiön osakkeista. Henkilöstön 1999 optiolainan ja johdon optiojärjestelyn 1999 perusteella merkityistä osakkeista johtuvan osakepääoman korotuksen jälkeen Suomen valtio omisti 60,53 prosenttia yhtiön osakkeista vuoden 2003 lopussa.

Eduskunta on valtuuttanut valtioneuvoston vähentämään valtion osakkeenomistusta Fortum Oyj:ssä enintään 50,1 prosentin rajaan asti yhtiön osakkeista ja äänivallasta.

Johdon osakkeiden ja optio-oikeuksien omistus

Fortum Oyj:n hallituneuvoston jäsenet omistivat 31.12.2003 yhteensä 6 163 osaketta eli 0,00 prosenttia yhtiön osakkeista ja äänivallasta sekä 300 kappaletta optio-oikeuksia vuodelta 1999. Hallituksen jäsenet ja toimitusjohtaja omistivat yhteensä 100 016 osaketta, mikä vastaa 0,01 prosenttia yhtiön osakkeista ja äänivallasta. Hallituksen jäsenet ja toimitusjohtaja omistivat yhteensä 400 000 kappaletta optio-oikeuksia vuodelta 2001 ja 680 000 kappaletta optio-oikeuksia vuodelta 2002, jotka tietyin ehdoin oikeuttavat yhteensä 1 080 000 Fortum Oyj:n osakkeen merkintään. Mikäli merkintäoikeudet olisi käytetty täysimääräisesti, yllä mainittujen henkilöiden osakkeet ja äänivalta olisivat vuoden 2003 lopussa olleet 0,13 % yhtiön osakekannasta.

Lisätietoa johdon osakkeenomistuksesta sivuilla 42 ja 44–45.

Optio-oikeudet

Fortumilla on seuraavat osakkeeseen kytketyt kannustinjärjestelmät.

JOHDON OPTIOJÄRJESTELY (1999)

Vuonna 1999 päätettiin laskea liikkeelle yhteensä 15 000 optio-oikeutta yhtiön johdolle. Optio-oikeudet oikeuttivat niiden haltijat merkitsemään enintään 15 000 000 kappaletta Fortum Oyj:n osakkeita. Optiojärjestelyn ehtojen mukaisesti osa optio-oikeuksista on lunastettu takaisin työsuhteiden päättymisen vuoksi ennen 1.10.2002.

Tämän optiojärjestelyn ehdot täyttyivät ja 1.10.2002 otettiin prössilistalle yhteensä 11 768 optio-oikeutta. Kukin optio-oikeus oikeuttaa merkitsemään 1 000 osaketta. Optio-oikeuksien perusteella merkittävien osakkeiden merkintäaika alkoi 1.10.2002 ja jatkuu 1.10.2005 saakka. Merkintähinta on 5,61 euroa. Vuoden 2003 loppuun mennessä oli merkitty ja viety kaupparekisteriin yhteensä 2 916 000 osaketta. Optio-oikeudet oikeuttavat vielä merkitsemään enintään 8 852 000 osaket-

ta. Osakepääoma voi siten nousta enintään 30 096 800 eurolla, mikä vastaa 1,0 prosenttia osakepääomasta vuoden 2003 lopussa. Ennen vuoden loppua näitä osakkeita merkittiin 965 000 kappaletta, mutta niitä ei viety kauppakameriin. Merkityt osakkeet oikeuttavat osinkoon siltä tilikaudelta, jonka kuluessa merkintä tapahtuu. Tämän järjestelyn piirissä on noin 120 henkilöä.

HENKILÖSTÖN OPTIOLAINAJÄRJESTELY (1999)

Vuonna 1999 päätettiin tarjota henkilöstön merkittäväksi korkeintaan 25 000 000 markan (noin 4,2 miljoonan euron) optiolaina. Optiolainaan liittyi yhteensä 7 500 000 optio-oikeutta, jotka oikeuttivat merkitsemään enintään 7 500 000 osaketta. Laina-aika oli kolme vuotta ja lainan vuotuinen korko neljä prosenttia. Laina maksettiin korkoineen takaisin yhtenä eränä 17.5.2002. Optiolainan ehtojen mukaisesti osa optio-oikeuksista on lunastettu takaisin työsuhteiden päättymisen vuoksi.

17.5.2002 pörssilistalle otettiin kaikkiaan 6 159 300 optio-oikeutta. Kukin optio-oikeus oikeuttaa merkitsemään yhden osakkeen. Osakkeiden merkintäaika optio-oikeuksien perusteella alkoi 17.5.2002 ja jatkuu 17.5.2005 saakka. Vuoden 2003 loppuun mennessä oli merkitty ja viety kauppakameriin 307 900 osaketta. Optio-oikeudet oikeuttavat merkitsemään vielä enintään 5 851 400 osaketta. Osakepääoma voi siten nousta enintään 19 894 760 eurolla, mikä vastaa 0,7 prosenttia osakepääomasta vuoden 2003 lopussa. Näitä osakkeita merkittiin 16 004 kappaletta ennen vuoden loppua, mutta niitä ei viety kauppakameriin.

Osakkeiden merkintähinta näillä optio-oikeuksilla oli listauksen alkaessa 4,36 euroa. Merkintähinnasta vähennetään vuosittain Fortum Oyj:n maksamat osingot. Vuoden 2003 lopussa merkintähinta oli 4,05 euroa. Optio-oikeuksien perusteella merkityt osakkeet oikeuttavat osinkoon siltä tilikaudelta, jonka kuluessa merkintä tapahtuu. Tämän järjestelyn piirissä on noin 1 850 henkilöä.

AVAINHENKILÖIDEN OPTIO-OHJELMA (2001)

Vuonna 2001 päätettiin tarjota Fortum-konsernin avainhenkilöiden ja Fortum Oyj:n kokonaan omistamalle tytäryhtiölle merkittäväksi korkeintaan 24 000 000 kappaletta optio-oikeuksia. Optio-oikeuksien kokonaismäärästä merkittiin tunnuksella A kahdeksan miljoonaa optio-oikeutta, joiden perusteella merkittävien osakkeiden merkintäaika alkaa 15.10.2005 ja päättyy 1.5.2007. Tunnuksella B merkittiin kahdeksan miljoonaa optio-oikeutta, joiden perusteella merkittävien osakkeiden merkintäaika alkaa 15.1.2006 ja päättyy 1.5.2007. Tunnuksella C merkittiin kahdeksan miljoonaa optio-oikeutta, joiden perusteella merkittävien osakkeiden merkintäaika alkaa 15.4.2006 ja päättyy 1.5.2007. Minkään optio-oikeuden merkintäaika ei kuitenkaan ala, ellei yhtiön osakekurssi Helsingin Pörssissä ole kalenterivuosien 2001–2004 aikana kehittynyt vähintään yhtä hyvin kuin Dow Jones STOXX 600 Utilities -indeksi ja ellei yhtiön neljän peräkkäisen 1.1.2001 alkaneen vuoden jälkeisen tilikauden keskimääräinen osakekohtainen tulos ole 105 prosenttia tilikausien 1998–2000 keskimääräisestä osakekohtaisesta, poikkeuksella kirjauksella korjatusta tuloksesta.

Maaliskuussa 2002 yhteensä 2 525 000 käyttämätöntä tunnuksella A merkittyä optio-oikeutta, yhteensä 212 500 käyttämätöntä tunnuksella B merkittyä optio-oikeutta ja kaikki kahdeksan miljoonaa käyttämätöntä tunnuksella C merkittyä optio-oikeutta mitätöitiin. Vuoden 2003 loppuun mennessä 5 200 000 tunnuksella A merkittyä optio-oikeutta ja 7 400 000 tunnuksella B merkittyä optio-oikeutta jaettiin avainhenkilöille. Loput 275 000 tunnuksella A merkittyä optio-oikeutta ja 387 500 tunnuksella B merkittyä optio-oikeutta luovutettiin Fortumin täysin omistamalle tytäryhtiölle, Fortum Assets Oy:lle, jaettavaksi Fortumin avainhenkilöille myöhemmin.

Tunnuksella A merkityn optio-oikeuden perusteella merkityn osakkeen merkintähinta on osakkeen vaihdolla painotettu keskikurssi Helsingin Pörssissä 1.4.2001–31.3.2005 ja tunnuksella B merkityn optio-oikeuden perusteella merkityn osakkeen merkintähinta on osakkeen vaihdolla painotettu keskikurssi Helsingin Pörssissä 1.10.2001–30.9.2005. Kaikkien optio-oikeuksilla merkittävien osakkeiden merkintähintaa alennetaan kuitenkin kaksi kertaa sillä prosenttimäärällä, jolla osakkeen arvonnousu Helsingin Pörssissä ylittää Dow Jones STOXX 600 Utilities -indeksin arvonnousun merkintähinnan määräytymisjakson aikana. Merkintähinta on kuitenkin vähintään 4,47 euroa. Merkintähintaa alennetaan merkintähinnan määräytymisjakson alkamisen jälkeen mutta ennen osakemerkintää jaettavien osinkojen määrällä. Optio-oikeuksien perusteella voidaan merkitä yhteensä 13 262 500 osaketta ja yhtiön osakepääoma voi nousta enintään 45 092 500 eurolla, mikä vastaa 1,6 prosenttia osakepääomasta vuoden 2003 lopussa. Optio-ohjelman perusteella merkityt osakkeet oikeuttavat osinkoon siltä vuodelta, jolloin merkintä on tapahtunut. Tämän järjestelyn piirissä on noin 350 henkilöä.

AVAINHENKILÖIDEN OPTIO-OHJELMA (2002)

Maaliskuussa 2002 päätettiin tarjota Fortum-konsernin avainhenkilöille ja Fortum Oyj:n kokonaan omistamalle tytäryhtiölle korkeintaan 25 000 000 kappaletta optio-oikeuksia. Optio-oikeuksista 12 500 000 merkittiin tunnuksella A, joiden perusteella merkittävien osakkeiden merkintäaika alkaa 1.10.2004 ja päättyy 1.5.2007. Tunnuksella B merkittiin 12 500 000 optio-oikeutta, joiden perusteella merkittävien osakkeiden merkintäaika alkaa 1.10.2006 ja päättyy 1.5.2009. Vuoden 2003 loppuun mennessä yhteensä 11 146 000 kappaletta tunnuksella A merkittyä ja 10 445 000 kappaletta tunnuksella B merkittyä optio-oikeutta oli jaettu Fortum-konsernin avainhenkilöille. Loput 1 354 000 tunnuksella A merkityistä optio-oikeuksista annettiin yhtiön kokonaan omistamalle tytäryhtiölle Fortum Assets Oy:lle jaettavaksi myöhemmin Fortum-konsernin avainhenkilöille.

Optio-oikeuksien perusteella voidaan merkitä yhteensä 25 000 000 osaketta ja osakepääoma voi nousta enintään 85 000 000 eurolla, mikä vastaa 2,9 prosenttia osakepääomasta vuoden 2003 lopussa. Tunnuksella A merkityn optio-oikeuden perusteella merkityn osakkeen merkintähinta on 5,73 euroa (yhtiön vaihdolla painotettu keskipurssi Helsingin Pörsissä 1.1.2002–31.3.2002 välisenä aikana) ja tunnuksella B merkityn optio-oikeuden perusteella merkityn osakkeen merkintähinta on 6,19 euroa (yhtiön vaihdolla painotettu keskipurssi Helsingin Pörsissä 1.1.2003–31.3.2003 välisenä aikana). Merkintähintaa alennetaan merkintähinnan määräytymisjakson alkamisen jälkeen mutta ennen osakemerkintää jaettavien osinkojen määrällä. Optio-ohjelman perusteella merkityt osakkeet oikeuttavat osinkoon siltä vuodelta, jolloin merkintä on tapahtunut. Vuoden 2003 lopussa tämän järjestelyn piirissä oli noin 350 henkilöä.

OSAKEKANNUSTINJÄRJESTELMÄ AVAINHENKILÖILLE (2003)

Vuonna 2003 Fortum esitteli uuden osakepohjaisen pitkäaikaisen kannustinohjelman yhtiön avainhenkilöille. Järjestelmän mahdollinen palkkio perustuu konsernin, sen liiketoimintayksiköiden ja yksittäisen henkilön omalle suoritukselle ja yhtiön pörs-siurssin kehitykselle. Alkuvaiheessa uusi järjestely koskee noin 190 Fortumin avainhenkilöä.

Tämänhetkisen arvion mukaan järjestelmän perusteella jaetaan vuosittain 0,1–0,3 % Fortumin koko osakemäärästä eli noin 1 000 000–2 500 000 osaketta vuodesta 2008 alkaen. Osakkeet hankitaan markkinoilta, joten toimenpide ei laimenna osakkeen arvoa. Tämä järjestelmä korvaa mahdolliset muut pitkántähtäimen kannustinjärjestelmät.

Muut vaihtovelkakirja- ja optiolainat sekä käyttämättömät valtuutukset

Fortum Oyj ei ole laskenut liikkeelle muita vaihtovelkakirja- tai optiolainoja, joiden perusteella velkakirjan haltija voisi saada yh-tiön osakkeita. Fortum Oyj:n hallituksella ei myöskään ole tällä hetkellä yhtiökoukouselta saatuja käyttämättömiä valtuutuksia laskea liikkeelle vaihtovelkakirja- tai optiolainoja, korottaa yhtiön osakepääomaa tai ostaa yhtiön omia osakkeita.

OSAKKEENOMISTAJAT 31.12.2003

Omistaja	Osakkeita	Osuus, %
Suomen valtio	513 832 988	60,53
Kansaneläkelaitos	12 203 696	1,44
Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen	9 508 931	1,12
Kurikan kaupunki	6 203 500	0,73
Fortumin Eläkesäätiö	5 034 952	0,59
Valtion eläkerahasto	4 450 000	0,52
Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma	4 200 000	0,49
Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Etera	3 080 833	0,36
Keskinäinen henkivakuutusyhtiö Suomi	2 965 000	0,35
Keskinäinen vakuutusyhtiö Eläke-Fennia	2 578 067	0,30
Hallintarekisteröidyt osakkeet	188 057 828	22,10
Muut osakkeenomistajat yhteensä	105 468 314	11,39
Osakkeiden lukumäärä yhteensä	848 832 475	100,00

OSAKKEENOMISTUKSEN JAKAUTUMINEN 31.12.2003

Osakkeiden lukumäärän mukaan

Osakkeita, kpl	Omistusten lukumäärä	%-osuus omistuksista	Osakemäärä, kpl	% osake kannasta
1–100	2 974	5,88	194 208	0,02
101–500	21 149	41,82	5 573 035	0,66
501–1 000	14 639	28,95	9 585 939	1,13
1 001–10 000	11 188	22,12	27 650 309	3,26
10 001–100 000	513	1,13	13 891 534	1,64
100 001–1 000 000	87	0,17	28 317 347	3,34
1 000 001–10 000 000	18	0,04	56 545 392	6,66
yli 10 000 000	4	0,01	706 991 415	83,29
	50 572	100,00	848 749 179	99,99

31.12.2003 rekisteröimättä/selvittämättä

olleet kaupat			83 296	0,01
Yhteensä			848 832 475	100,00
joista hallintarekisteröidyt osakkeet			188 057 828	22,15

Osakasryhmän mukaan

	% osake kannasta
Suomalaiset osakkeenomistajat	
Liikeryitykset	1,2
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	2,9
Julkisyhteisöt	67,3
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	1,1
Kotitaloudet	5,3
Ulkomaiset osakkeenomistajat	22,2
Yhteensä	100,0

Ehdotus voittovarojen käytöksi

Konsernin vapaa oma pääoma ja jakokelpoiset varat 31.12.2003 olivat 3 479 miljoonaa euroa. Emoyhtiön jakokelpoiset varat 31.12.2003 olivat 1 380 889 227,73 euroa.

Hallitus ehdottaa, että Fortum Oyj jakaa vuodelta 2003 osinkoa 0,42 euroa osaketta kohti eli yhteensä 357 miljoonaa euroa. Loppuosa jakokelpoisista varoista jätetään voittovarioihin.

Espoossa helmikuun 4. päivänä 2004

Peter Fagnäs

Heikki Pentti

Birgitta Kantola

Lasse Kurkilahti

Antti Lagerroos

Erkki Virtanen

Mikael Lilius
toimitusjohtaja

Tilintarkastuskertomus

Fortum Oyj:n osakkeenomistajille

Olemme tarkastaneet Fortum Oyj:n kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tilikaudelta 1.1.–31.12.2003. Hallituksen ja toimitusjohtajan laatima tilinpäätös sisältää toimintakertomuksen sekä konsernin ja emoyhtiön tuloslaskelman, taseen ja liitetiedot. Suorittamamme tarkastuksen perusteella annamme lausunnon tilinpäätöksestä ja hallinnosta.

Tilintarkastus on suoritettu hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa on tällöin tarkastettu riittävässä laajuudessa sen toteamiseksi, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Hallinnon tarkastuksessa on selvitetty hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten sekä toimitusjohtajan toiminnan lainmukaisuutta osakeyhtiölain säännösten perusteella.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös on laadittu kirjanpitolain sekä tilinpäätöksen laatimista koskevien muiden säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilinpäätös antaa kirjanpitolaissa tarkoitettulla tavalla oikeat ja riittävät tiedot konsernin sekä emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilinpäätös konsernitilinpäätöksineen voidaan vahvistaa sekä vastuuvapaus myöntää emoyhtiön hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenille sekä toimitusjohtajalle tarkastamaltamme tilikaudelta. Hallituksen esitys jakokelpoisten varojen käsittelystä on osakeyhtiölain mukainen.

Espoossa 4. päivänä helmikuuta 2004

PricewaterhouseCoopers Oy

KHT-yhteisö

Pekka Kaasalainen

KHT

Hallintoneuvoston lausunto

Hallintoneuvosto on tarkastanut Fortum Oyj:n vuoden 2003 tuloslaskelman, taseen ja niiden liitetiedot, konsernitilinpäätöksen sekä hallituksen toimintakertomuksen ja siihen liittyvän hallituksen ehdotuksen voittovarojen käyttämisestä sekä yhtiön tilintarkastajien antaman tilintarkastuskertomuksen, joiden johdosta hallintoneuvostolla ei ole huomautettavaa. Hallintoneuvosto puoltaa tuloslaskelman ja taseen sekä konsernituloslaskelman ja konsernitaseen vahvistamista ja yhtyy hallituksen ehdotukseen voittovarojen käyttämisestä.

Hallintoneuvosto toteaa, että sen tekemiä päätöksiä ja antamia ohjeita on noudatettu, ja että hallintoneuvosto on saanut yhtiön hallitukselta ja johtajilta tarpeellisiksi katsomansa tiedot.

Espoossa 10. päivänä helmikuuta 2004

Ben Zyskowicz, varapuheenjohtaja

Satu Hassi

Klaus Hellberg

Rakel Hiltunen

Harri Holkeri

Jorma Huuhtanen

Mikko Immonen

Kimmo Kalela

Kalevi Lamminen

Juha Mikkilä

Suunnittelu
Valokuvat
Paino
Paperi

Evia Helsinki Oy
Oskari Hellman, Rami Salle ja Getty Images
Libris Oy
Kansi Novatech Satin 250 g/m²
Sisäsivut Novatech Satin 135 g/m²

s 2003 Vuosikertomus 2003 **Vuosikertomus 2003** Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003 Vuosikertomus 2003

Fortum Oyj
Keilaniemi, Espoo
PL 1
00048 FORTUM
puhelin 010 4511
faksi 010 45 24447
www.fortum.fi

Kotipaikka Espoo, Y-tunnus 1463611-4